

Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica

PAMIATKOVÁ ZÓNA SÍRK - ŽELEZNÍK

ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

Riaditeľ : **Ing. arch. Zuzana Klasová**

Hlavný riešiteľ: Ing. Ladislav Huňavý

Spracovatelia : Mgr. Katarína Damjanovová
Mgr. Gabriela Brežňanová
Ing. Agáta Bystrianská
Ing. Viktor Graus
Ing. Anna Fatureová
Ing. arch. Silvia Pavlová

© KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD BANSKÁ BYSTRICA, Lazovná č. 8, 974 01 Banská Bystrica, 2017

OBSAH

I. ANALÝZA VÝVOJA ÚZEMIA

ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ

4

- A.1. Názov pamiatkového územia
- A.2. Kraj, okres, mesto podľa základnej územnej jednotky a katastra
- A.3. Orgán, ktorý pamiatkové územie vyhlásil, dátum vyhlásenia
- A.4. Číslo pamiatkového územia

PARCELNÉ VYMEDZENIE HRANICE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

4

- B.1. Parcelné vymedzenie hraníc
 - B1.1. Zoznam parciel
- B.2. Informácia o zanesení hraníc v katastri
- B.3. Ochranné pásmo pamiatkového územia

ÚDAJE O ZADANÍ A SPRACOVANÍ ANALÝZY VÝVOJA ÚZEMIA

6

- C.1. Účel spracovania urbanistického a stavebno-historického výskumu
- C.2. Metóda spracovania a dátum spracovania výskumu

ÚDAJE O ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCI

7

- D.1. Prehľad platných územnoplánovacích dokumentácií, štúdií a návrhov
- D.2. Mapové podklady
- D.3. Staršie prieskumy a výskumy
- D.4. Literatúra a ďalšie pramene

HISTORICKÝ A ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA

8

- E.1. Stručný historický a stavebný vývoj územia
- E.2. Zásadné historické a vývojové etapy

II. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA

CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

16

F.1. Pamiatkové hodnoty územia hmotnej povahy

- F.1.1. Obraz krajiny (vonkajší, vnútorný obraz územia) – charakteristické pohľady.
- F.1.2. Vonkajší obraz územia – panoráma, silueta
- F.1.3. Vnútorný obraz územia – priestorová štruktúra
 - F.1.3.1. Hmotová skladba zástavby
 - F.1.3.2. Strešná krajina
- F.1.4. Funkčné využitie územia
- F.1.5. Historický pôdorys
- F.1.6. Objektová skladba územia – kompozícia
 - F.1.6.1. Dominanty a akcenty
 - F.1.6.2. Priestory – námestia, ulice a voľné plochy
 - F.1.6.3. Zástavba (architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov)
 - F.1.6.4. Zatriedenie nehnuteľností
- F.1.7. Archeologické náleziská
- F.1.8. Zeleň v pamiatkovom území
- F.1.9. Prvky uličného interiéru a uličného parteru
 - F.1.9.1. Drobná architektúra

F.2. Pamiatkové hodnoty územia nehmotnej povahy

F.3. CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

G. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT ÚZEMIA 125

G.1. Požiadavky na primerané funkčné využitie územia

G.2. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie

G.2.1. Požiadavky na zachovanie a ochranu historickej pôdorysnej schémy

G.2.2. Požiadavky na reguláciu novej zástavby a riešenie rezervných plôch

G.3. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu hodnotnej objektovej skladby

G.3.1. Požiadavky na ochranu charakteru tradičnej skladby zástavby

G.3.2. Požiadavky na zásady diferencovaného prístupu k ochrane, obnove a údržbe objektov

G.4. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu výškového a priestorového usporiadania objektov

G.5. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu prvkov uličného interiéru a uličného parteru

G.5.1. Požiadavky na ochranu typických prvkov prostredia

G.5.2. Požiadavky na zachovanie, použitie charakteristických stavebných materiálov

G.5.3. Požiadavky na zachovanie, ochranu, obnovu a údržbu pamiatkových a výtvarných hodnôt drobnej architektúry a výtvarných diel

G.5.4. Požiadavky pre umiestňovanie reklamných zariadení a nasvetlenia - iluminácie

G.5.5. Požiadavky na riešenie infraštruktúry a technických zariadení

G.6. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu charakteristických pohľadov

G.7. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu archeologických nálezísk

G.8. Požiadavky na zachovanie, ochranu, obnovu a údržbu vegetačných štruktúr v pamiatkovom území

H. LEGISLATÍVA, manažment ochrany, využívania a regenerácie územia 134

H.1. Legislatíva, medzinárodné dohovory

H.2. Pamiatkový zákon a základné pojmy

H.3. Krajina, základné pojmy a legislatíva

ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA 139

IV. PRÍLOHY 139

Grafická dokumentácia

Výkresová dokumentácia

I. ANALÝZA VÝVOJA ÚZEMIA

A. ZÁKLADNÉ ÚDAJE O ÚZEMÍ

- A.1. Názov pamiatkového územia:** Pamiatková zóna Sirk - Železník
A.2. Kraj, okres: Banskobystrický, Revúca
Obec: Sirk, Turčok
Katastrálne územie: Sirk, Turčok
Počet NKP v pamiatkovom území: 2 NKP/9PO
A.3. Orgán, ktorý pamiatkové územie vyhlásil: Okresný úrad Rožňava, Nariadenie Okresného úradu Rožňava o vyhlásení časti obcí „Sirk – Železník“, „Turčok – Železník“ za pamiatkovú zónu
Dátum vyhlásenia: 17.06.1991
Účinnosť: 01.07.1991
A.4. Číslo pamiatkového územia podľa ÚZPF: 19

B. PARCELNÉ VYMEDZENIE HRANICE PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

B.1. Parcelné vymedzenie hraníc Pamiatkovej zóny Sirk Železník

Parcelné vymedzenie hraníc pamiatkového územia je uvádzané podľa schváleného Vymedzenia pamiatkového územia (Implementácia hranice pamiatkového územia v zmysle vyhlásenia PÚ do podrobnej vektorovej katastrálnej mapy) zo dňa 07.12.2015 spracovaného Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky 04. 2015 na základe poverenia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK 2760/2014-221/17563 zo dňa 20.10.2014, mapový podklad v mierke 1:1000.

Popis priebehu hranice pamiatkového územia:

Východiskový bod popisu hranice Pamiatkovej zóny Sirk - Železník (ďalej len „PZ“) je umiestnený v severnom rohu parcely č. 814 (styk parciel č. 814, 815, 857/1 a 856/1). Z východiskového bodu pokračuje južným smerom po severovýchodnej hranici parcely č. 814 až po severný roh parcely č. 817, šikmo križuje cestu parcela č. 786/1 do miesta stretu so západným rohom parcely č. 776/2 a pokračuje severovýchodnou stranou parcely č. 776/3 až po stret s parcelou č. 784/1. Z tohto bodu pokračuje severovýchodným smerom po severozápadnej strane parciel č. 784/1 a 784/2 až do severného rohu parcely č. 784/2 a ďalej sa stáča južným smerom po východnej strane parcely č. 709/2 až po styk so štátnou cestou III. triedy parcela č. 776/2 (smer Lubeník), ktorú kolmo križuje do miesta stretu so severovýchodným rohom parcely č. 709/1 a ďalej pokračuje južným smerom po východnej strane parcely č. 709/1 do miesta zalomenia východným smerom a priečne križuje parcelu č. 709/1 do miesta stretu s parcelou č. 788 (poľná komunikácia), ktorú križuje do miesta styku parciel č. 707 a 787. Z tohto bodu pokračuje juhozápadným smerom po juhovýchodnej strane parcely č. 788 až do miesta styku parciel č. 1430/1 a 1389/1, odkiaľ pokračuje južným smerom po západnej strane parcely č. 1430/1 do miesta styku s parcelou č. 721/9 a ďalej pokračuje juhozápadným smerom po južnej hranici parcely č. 1430/1 až do miesta styku s parcelou 1394/3 (miestna komunikácia) a pokračuje južným smerom po západnej strane parcely č. 1394/3 do miesta styku s parcelou č. 636/3 (štátna cesta III. triedy smer Hnúšť'a), ktorú kolmo križuje do miesta styku s parcelou č. 713/3 (miestna komunikácia) a ďalej pokračuje západným smerom po južnej strane parcely č. 713/3 a 713/1, ktorú kolmo križuje do miesta styku s južným rohom parcely č. 740/6. Z tohto bodu pokračuje severným smerom po západnej strane parciel č. 740/6, 737/1, 737/2, 737/3, 740/6, 740/43, 740/5, 740/7, 740/13, 796/1, 796/5, 1405/2, 1405/1, 1404/1, 1467/1, 830, 814 až do východzieho bodu opisu PZ t. j. severný roh parcely č. 814.

B.1.1. Zoznam parciel nachádzajúcich sa v pamiatkovej zóne:

k. ú. Turčok

696/2, 700/1, 700/2, 700/3, 700/4, 700/5, 700/6, 700/7, 700/8, 700/9, 700/10, 700/11, 700/12, 700/13, 700/14, 700/15, 700/16, 700/17, 700/18, 700/19, 700/23, 700/24, 700/25, 700/26, 700/27, 700/28, 700/44, 700/45, 700/46, 700/47, 700/48, 700/49, 700/50, 700/51, 700/52, 700/53, 700/54, 700/55, 700/56, 700/57, 700/58, 700/59, 700/60, 701, 703/1, 703/2, 702/3, 703/4, 704, 705/1, 705/2, 706/1, 706/2, 706/3, 706/4, 706/6, 706/7, 706/8, 706/9, 706/10, 706/11, 706/12, 706/13, 706/14, 706/15, 706/16, 706/17, 706/18, 706/19, 706/20, 706/21, 706/22, 706/23, 706/24, 706/25, 706/26, 706/27, 706/28, 706/29, 706/30, 706/31, 706/32, 706/33, 706/34, 706/35, 706/36, 706/37, 706/38, 706/41, 706/42, 709/1, 709/2, 709/3, 709/4, 709/5, 776/2, 784/1, 784/2, 786/1, 788, 814, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823/1, 823/2, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834/1, 834/2, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847/1, 847/2, 847/3, 847/4, 848, 849/1, 849/2, 850/1, 850/2, 850/3, 850/4, 851/1, 851/2, 852/1, 852/2, 853, 854, 855, 856, 857/1.

k. ú. Sirk

713/1, 713/3, 737/1, 737/2, 737/3, 738/1, 738/2, 739, 740/2, 740/3, 740/4, 740/5, 740/6, 740/7, 740/8, 740/9, 740/10, 740/11, 740/12, 740/13, 740/14, 740/15, 740/16, 740/17, 740/18, 740/19, 740/20, 740/21, 740/22, 740/23, 740/24, 740/25, 740/26, 740/27, 740/28, 740/29, 740/30, 740/31, 740/32, 740/33, 740/34, 740/35, 740/36, 740/37, 740/38, 740/39, 740/40, 740/41, 740/42, 740/43, 796/1, 796/2, 796/3, 796/4, 796/5, 1385, 1386, 1387, 1389/3, 1389/5, 1390/1, 1390/2, 1390/3, 1390/4, 1390/5, 1391/1, 1391/2, 1391/3, 1394/1, 1394/2, 1394/3, 1394/5, 1396/1, 1396/2, 1397, 1398/1, 1398/3, 1399/1, 1399/2, 1399/3, 1399/4, 1402/1, 1402/2, 1402/3, 1402/4, 1402/5, 1402/6, 1402/7, 1402/8, 1404/1, 1404/2, 1404/3, 1405/1, 1405/2, 1406, 1407, 1408, 1409/1, 1409/2, 1409/3, 1409/4, 1409/5, 1409/6, 1409/7, 1409/8, 1409/9, 1409/10, 1409/11, 1409/12, 1409/13, 1409/14, 1409/15, 1409/16, 1409/17, 1409/18, 1409/19, 1409/20, 1409/21, 1409/22, 1409/23, 1409/24, 1409/25, 1409/26, 1409/27, 1409/28, 1409/29, 1409/30, 1409/31, 1409/32, 1409/33, 1409/34, 1409/35, 1409/36, 1409/37, 1409/38, 1409/39, 1409/40, 1409/41, 1409/42, 1409/43, 1409/44, 1409/45, 1409/46, 1409/47, 1409/48, 1409/49, 1409/50, 1409/52, 1409/53, 1417/1, 1417/2, 1417/3, 1417/4, 1417/5, 1417/6, 1417/7, 1417/8, 1417/9, 1417/10, 1417/11, 1417/12, 1417/13, 1417/14, 1417/15, 1417/16, 1417/17, 1417/18, 1417/19, 1417/20, 1417/21, 1417/22, 1417/23, 1417/24, 1417/25, 1417/26, 1417/27, 1417/28, 1417/29, 1417/30, 1417/31, 1417/32, 1417/33, 1417/34, 1424/1, 1424/2, 1424/3, 1424/4, 1424/5, 1424/6, 1424/7, 1424/8, 1424/9, 1424/10, 1424/11, 1424/12, 1424/13, 1424/14, 1424/15, 1424/16, 1424/17, 1424/18, 1424/19, 1424/20, 1424/21, 1424/22, 1424/23, 1424/24, 1424/25, 1424/26, 1424/27, 1424/28, 1424/29, 1424/30, 1424/31, 1424/32, 1424/33, 1424/34, 1424/35, 1424/36, 1424/37, 1424/38, 1424/39, 1424/40, 1424/41, 1424/42, 1424/43, 1424/44, 1424/45, 1424/46, 1424/47, 1424/48, 1424/49, 1424/50, 1424/51, 1424/58, 1424/59, 1424/60, 1424/61, 1424/62, 1424/63, 1424/64, 1424/65, 1424/66, 1428, 1430/1, 1430/2, 1433, 1434, 1435, 1436/1, 1436/2, 1436/3, 1437/1, 1437/2, 1437/3, 1437/4, 1437/5, 1438/1, 1438/2, 1438/3, 1438/4, 1439, 1440/1, 1440/3, 1440/4, 1440/5, 1441, 1442/1, 1442/2, 1442/3, 1442/4, 1442/5, 1442/6, 1442/7, 1442/8, 1442/9, 1442/10, 1442/11, 1442/12,

1442/13, 1443/1, 1443/2, 1443/3, 1443/4, 1443/5, 1443/6, 1443/7, 1443/8, 1443/9, 1443/10, 1451/1, 1451/2, 1452/1, 1452/2, 1452/3, 1454/1, 1454/2, 1454/3, 1454/4, 1454/5, 1454/6, 1454/7, 1454/8, 1454/9, 1454/10, 1454/11, 1454/12, 1454/13, 1454/14, 1454/15, 1456, 1457, 1467/1, 1467/2, 1467/3.

B.2. Informácia o zanesení hranice v katastri

V roku 2011 vykonal Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len „PÚ SR“) podľa § 9 ods. 3 a § 10 ods. 2 písm. c) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“) revíziu PZ Sirk - železník a následne zisťoval v katastri nehnuteľností stav evidovania chránených skutočností, z ktorej vyplýva, že Správa katastra Revúca dosiaľ nemá zaevidované chránené skutočnosti Pamiatkovej zóny Sirk Železník v úplnom rozsahu. PÚ SR v roku 2011 listom č. PÚ-11/1148-3/7185/And zo dňa 30.09.2011 požiadal Správu Katastra Revúca, o vykonanie záznamu chránených skutočností do operátov katastra v rozsahu:

- *vyznačenie platnej hranice pamiatkovej zóny do vektorovej katastrálnej mapy;*
- *zapísanie kódu ochrany pamiatkovej zóny- **203** v písomných operátoch katastra pri všetkých parcelách nachádzajúcich sa vo vnútri územia vytýčeného hranicou pamiatkovej zóny;*
- *zapísanie kódu ochrany národnej kultúrnej pamiatky – **201** pri všetkých parcelách národných kultúrnych pamiatok situovaných v území pamiatkovej zóny.*

Správa katastra následne vykonala záznam požadovaných chránených skutočností.

B.3. Ochranné pásmo pamiatkového územia

Pamiatková zóna Sirk- Železník nemá vyhlásené ochranné pásmo a nie je potrebné jeho vyhlásenie.

C. ÚDAJE O ZADANÍ A SPRACOVANÍ VÝSKUMU

C.1. Účel spracovania urbanisticko-historického výskumu

Urbanisticko-historický výskum PZ Sirk Železník je spracovaný pre poznanie a definovanie pamiatkových hodnôt územia a spracovanie zásad ochrany, obnovy a prezentácie týchto hodnôt. Zásady ochrany pamiatkového územia sú v zmysle § 29 pamiatkového zákona, dokumentom na vykonávanie základnej ochrany toho územia a sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom pre spracovanie územnoplánovacej dokumentácie.

C.2. Metóda a dátum spracovania výskumu

Zásady ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkového územia sú spracované na základe realizovaného archívneho a terénneho výskumu, odbornej literatúry, historických mapových podkladov, fotodokumentácie a podľa Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu dokumentácie „Urbanisticko-historický výskum“ s platnosťou od 01.01.2011. Prieskum terénu a analýza pamiatkových hodnôt územia boli realizované v rokoch 2016-2017. Základným dokumentom pre spracovanie pamiatkového výskumu predmetného pamiatkového územia sú Terénne dokumentačné karty industriálnej architektúry, spracované Miroslavom Lackom v roku 2009 a Návrhy na vyhlásenie nehnuteľných vecí za národnú kultúrnu pamiatku spracované v máji 2011 PhDr. Janou Šulcovou. Z uvedených materiálov je tiež prevzatý popis nehnuteľností v pamiatkovom území.

D. ÚDAJE O ÚZEMNOPLÁNOVACEJ DOKUMENTÁCII

Obce Sirk a Turčok nemajú spracovanú územnoplánovaciu dokumentáciu.

D.1. Prehľad platných územnoplánovacích dokumentácií, štúdií a návrhov

1. Konceptia územného rozvoja Slovenska 2001 (ďalej len „KURS“)

- a/ spracovateľ: AUREX, s.r.o., Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava, v zastúpení - Ing. arch. Ľubomír Klaučo;
- b/ dátum: december 2001
- c/ schválila: Vláda SR uznesením č. 528 v roku 2002

2. Územný plán veľkého územného celku Banskobystrický kraj (ďalej len „ÚPN VÚC Banskobystrický kraj“)

- a/ spracovateľ : URKEA s. r. o., Urbanizmus, krajinná ekológia, architektúra, 974 00 Banská Bystrica, Zvolenská cesta č. 20, zástupca firmy – Ing. arch. Ľudovít Jankovič, hlavný koordinátor – Ing. arch. Mária Chocholová
- b/ dátum : september 1998
- c/ schválila : Vláda SR uznesením č. 394 z 09. 06. 1998. Nariadenie vlády SR, ktorým sa vyhlásila jeho záväzná časť, bolo uverejnené v Zbierke zákonov SR č. 263/1998, čiastka č. 99, dňa 18. augusta 1998.

3. ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky č. 2004 boli schválené Zastupiteľstvom Banskobystrického samosprávneho kraja uznesením č. 611/2004 zo dňa 16. a 17. decembra 2004, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č. 4/2004 zo dňa 17. decembra 2004, ktoré nadobudlo účinnosť 21. januára 2005.

4. ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky č. 1/2007 boli schválené Zastupiteľstvom Banskobystrického samosprávneho kraja uznesením č. 222/2007 zo dňa 23. augusta 2007, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č. 6/2007, ktoré nadobudlo účinnosť 27. septembra 2007.

5. ÚPN VÚC Banskobystrický kraj – Zmeny a doplnky č. 2009 boli schválené Zastupiteľstvom Banskobystrického samosprávneho kraja uznesením č. 94/2010 zo dňa 18. júna 2010, záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením BBSK č. 14/2010, ktoré nadobudlo účinnosť 10. júla 2010

- podporovať vzťah medzi mestom a vidiekom, zachovať pôvodný špecifický ráz vidieckeho priestoru, vychádzať z pôvodného charakteru zástavby bývania s historicky utvorenej okolitej krajiny, činnosti zamerať na poľnohospodársky pôdny fond a obmedziť možné negatívne dôsledky

6. Územné a hospodárske zásady pre ÚPN VÚC okres Revúca

- a/ spracovateľ: Aura Banská Bystrica
- b/ dátum: 1997

D.2 . Mapové podklady, katastrálne mapy, historické mapy

Historické mapy

1. Historická mapa. Sirk. 1782 - 1784. I. vojenské mapovanie. Kópia.
Archív Pamiatkového úradu SR
2. Historická mapa. Sirk. 1852 - 1854. II. vojenské mapovanie. Kópia.
Archív Pamiatkového úradu SR

D.3. Staršie prieskumy a výskumy

1. Návrh na vyhlásenie PZ Sirk - Železník, Pamiatkový ústav Bratislava, regionálne stredisko Rožňava, 1990. Archív KPU Banská Bystrica, pracovisko Lučenec, sign T. 171
2. Sirk – Železník. Terénne dokumentačné karty industriálnej architektúry. Vypracoval Miroslav Lacko, 2009. Archív KPU Banská Bystrica
3. Sirk. Štôľňa s areálom. Návrh na vyhlásenie nehnuteľnej veci za národnú kultúrnu pamiatku. Vypracovala PhDr. Jana Šulcová, 2011. Archív KPU Banská Bystrica, pracovisko Lučenec
4. Sirk. Zbrojnica hasičská s areálom. Návrh na vyhlásenie nehnuteľnej veci za národnú kultúrnu pamiatku. Vypracovala PhDr. Jana Šulcová, 2011. Archív KPU Banská Bystrica, pracovisko Lučenec.

D.4. Literatúra a ďalšie pramene

Frák, G.: Baníctvo v Železníku. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1987

Lacko, M.: Železník, In: Krásy Slovenska, 2008, roč.85, č.1-2, s. 45-47.

Magula, R.: Z histórie baníctva v Železníku v rokoch 1852-1945. In: Historica Carpatica, roč. 19, 1988, s. 99-117

Magula R.: K vývoju banskej techniky v rudných baniach Spišsko-gemerského Rudohoria v rokoch 1867-1938. In: Historica Carpatica, roč. 20, 1989, s. 61-77

Šarudyová, M.: Topografia železiarní na Slovensku v 19. Storočí. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1989

Zámora, P.: Dejiny baníctva na Slovensku, 1. diel. Košice, 2003.

Žilák, J.: Príspevok k dejinám hutníctva železa v Malohonte v rokoch 1750-1850. In: veda a technika v dejinách Slovenska Prvý seminár k dejinám hutníctva na Slovensku. Košice: VŠT , 1990, s. 177-196

Šmelková, E.: Pamiatková zóna Železník. In: Pamiatky a múzeá, 2006, č. 4, s.23-25

- KUČA, K. - KUČOVÁ V.: Principy památkového urbanismu. Praha, 2000.
- Súpis pamiatok na Slovensku. Zväzok tretí R –Ž, Obzor Bratislava, 1969
- http://kramaricova.blog.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=59514
- <http://mapserver.geology.sk/sbd/>

E. HISTORICKÝ A ARCHITEKTONICKÝ VÝVOJ ÚZEMIA

Ložisko železnej rudy vo vrchu Železník (814 m n. m.) bolo jedným z najdôležitejších ložísk železnej rudy v Rakúsko – Uhorsku. Na úpätí vrchu vznikli obce Turčok, Sirk, Rákoš a Nandraž.

Napriek skutočnosti, že prvé zmienky o ťažbe železnej rudy v tejto oblasti sú z polovice 13. storočia a prvá písomná zmienka je z roku 1570, možno na základe archeologických výskumov z okolia Jelšavy a Rákoša predpokladať, že ťažba železnej rudy a jej spracovávanie začala pravdepodobne už skôr. V 16. storočí uvádzajú písomné pramene v tejto oblasti 41 taviacich pecí, z ktorých väčšina spracovávala rudu zo Železníka. Ruda sa spočiatku ťažila povrchovo, neskôr podzemnou ťažbou zo šachtičiek a od polovice 18. storočia sa začala ťažiť štôľňami. V banskom areáli Železník ťažili rudu v 19. storočí štátne bane, Rimavsko-muránska železiarska spoločnosť (neskôr Rimamuránsko - šalgotarjánska železiarska účastinná spoločnosť, najväčší výrobca železa v celom Uhorsku), majiteľ železiarne v Chyžnom Heinzelmann, banské majetky ktorého prevzal začiatkom 20. storočia knieža Coburg.

Rimamuránsko - šalgotarjánska železiarska účastinná spoločnosť (ďalej len „Spoločnosť“) po svojom založení v roku 1881 začala v Železníku pri ústí dedičnej štôlne Ladislav budovať banský komplex, ktorého súčasťou okrem priemyselných objektov boli zhromažďovacie miestnosti pre robotníkov, kancelárske, obytné a zásobovacie objekty. O význame lokality svedčí skutočnosť, že Spoločnosť hneď po svojom založení vybudovala v rokoch 1882-83 lanovku na dopravu rudy od štôlne Ladislav do huty v Likieri vzdialenej 13 km. Spoločnosť postavila šesťbytové domy v lokalite Na Kríži, dnes patriacej pod Turčok – Železník, a hornú kolóniu Ladislav spolu s administratívnymi budovami Spoločnosti a úradníckymi bytmi. Uhorská kráľovská komora (Erár, štátne bane) okrem banských prevádzok a kolónií pre robotníkov postavila v časti Na Kríži budovu kancelárií s bytmi pre úradníkov a samostatnú honosnejšiu vilu s veľkou záhradou pre riaditeľa. V rokoch 1906 – 1907 vybudovala Spoločnosť štvorbytové domy – dolnú kolóniu Ladislav, v Železníku vlastnila 79 robotníckych, 21 úradníckych a dozorcovských bytov. V roku 1884 postavili v hornej kolónii Ladislav ľudovú jednotriedku pre deti robotníkov, v roku 1889 ju rozšírili na dvojtriedku. Štátne bane postavili v rokoch 1913-1914 pri štôlni Alžbeta (v roku 1921 premenovaná na Šrobárovu) 18 bytov a dva dvojposchodové domy s 30 bytmi nazvané „Štokovce“. Počas nedeľ a sviatkov sa robotníci schádzali Na Kríži v kolkárni z roku 1906, pred ktorú v 20. rokoch postavili besiedku s plochou na tancovanie. V medzivojnovom období pribudla nová zhromažďovacia miestnosť pred baňou Ladislav, v ktorej sa od roku 1928 začali premietiť filmy a spoločné hygienické zariadenia (umývareň, vaňové kúpele, práčovňa). Posledný vozík železnej rudy vyšiel zo železníckych baní 24. júna 1965, do konca roku 1965 bola ukončená ťažba rudy a všetky súvisiace práce. Budovy v Železníku pôvodne patriace do baníckeho komplexu postupne prestavali na obytné domy, predajne potravín, prípadne služby.

E.1. Stručný historický a stavebný vývoj územia

Historický dátum	Historická udalosť	Stavebná a hospodárska činnosť
1549		Existencia 49 hút a 32 hámrov na Muránskom panstve
1550	Záznam kráľovských komisárov o bohatstve ložiska Železník	
1570	Prvá písomná zmienka o ťažbe rudy v Železníku na planine Rovné a v blízkosti obce Sirk, povrchová ťažba	
16. stor.	Začiatok ťažby podzemným spôsobom razením šachtičiek, Rákoš	
Pol.18.stor.	Začiatok ťažby štôľňami	
zač. 19. stor.	Železník najvýznamnejším ložiskom železnej rudy v Gemeri rusa s obsahom 50% železa	
Po r. 1852	Vlastníctvo baní v Železníku: Rimavsko-muránska železiarska spoločnosť, Uhorská kráľovská komora (Erár), Hrlicko-tapolčianska spoločnosť, majiteľ	Rozvoj banskej činnosti

	železiarne v Chyžnianskej vode, Heinzelmann; knieža F. Coburg	
1855	Začiatok razenia novej štôľne (Rimavsko-muránska železiarska spoločnosť)	Dedičná štôľňa Ladislav
1857	Nová štôľňa (Erárny železiarsky komplex)	Dedičná štôľňa (Erbstolle), premenovaná na štôľňu Františka Jozefa (1860), Štefánikovu štôľňu (1920)
1863	Zameranie a zmapovanie baní	
1881	Zlúčením Rimavsko-muránskej železiarskej spoločnosti so šalgotarjanskou spoločnosťou pre rafinovanie železa za pomoci rakúskeho finančného kapitálu (Wiener bankverein)	Sídlom banského závodu Železník, začiatok výstavby banského a obytného komplexu; rozšírenie povrchovej a podzemnej ťažby, ktorých súčasťou je budovanie robotníckych kolónií
1882-1883		Vybudovanie lanovky na dopravu rudy od štôľne Ladislav do huty v Likieri Výstavba šesťbytových domov v lokalite „Na Kríži“ a hornej kolónii Ladislav
1884		V hornej kolónii Ladislav výstavba ľudovej jednotriednej školy
1889		Škola v hornej kolónii Ladislav rozšírená na dvojtriedku
1890	Premiestnenie sídla lekára bratskej pokladnice z Revúcej do Železníka	
1889-1914	Zvýšenie ťažby železnej rudy, najvyššia ťažba v r. 1912	Železník je jedným z najvýznamnejších ložisiek v Gemeri
1893-1896		Výmena drevených stojanov lanovky za železné
1892	Zriadenie nemocnice s desiatimi lôžkami	
		Okrem banskej výstavby vybudovala Spoločnosť na povrchu zhromažďovacie miestnosti pre baníkov (felezcimry), kancelárie, dielne, sklady a maštale
1896		Vybudovanie lanovky v dĺžke 5,35km do železiarne Chyžnianska voda – Heinzelmann, železiareň Chyžnianska Voda
1899		Vyhĺbenie šachty Dionýz, Alžbeta, vybudovanie pražiacich pecí a lanovej dráhy Železník – Tisovec (15 189m), popri nej viedol telefón – Štátne bane

1906-1907		Výstavba dolnej kolónie Ladislav, štvorbytové domy. Spoločnosti patrilo v Železníku 79 robotníckych, 21 úradníckych a dozorcovských bytov - Rim.-muránsko-šalgotarjánska spoločnosť
1906		v časti dnes patriacej pod Turčok Na Kríži postavená drevená kolkáreň
1913-1914		Výstavba 2 dvojposchodových domov s 30 bytmi nazývané „štokovce“, odtiaľ pomenovanie lokality Štokovec - Štátne bane
Počas 1.svet.vojny		Podzemným káblom popri lanovej dráhe prívod elektrickej energie do baní a prevádzok
1916	Banské majetky Heinzelmanna získava knieža F. Coburg	
po r.1918	Napriek poklesu ťažby bane a súvisiace prevádzky úplne nezanikli (okrem tých, ktoré boli v majetku spoločnosti Coburg)	
20. roky 20. stor.		pred kolkáreň Na Kríži pristavaná besiedka s tanečným kruhom
1927		Vybudovanie novej manipulačnej budovy, zhromažďovacej miestnosti pre robotníkov, kancelárie dozorcov a umývárne s umývadlami a kabínami vaňových kúpeľní
1928-1929	Začiatok premietania nemých, neskôr zvukových filmov v zhromažďovacej miestnosti pred štôľňou Ladislav	
Po r. 1945	Vyčerpanie ložísk	postupný útlm ťažby
1956	Koniec ťažby v šachte Ladislav	
24.jún 1965	zastavenie ťažby v Železníku	Prevádzkové budovy baní adaptované na obytné domy a služby
1991		Vyhlásenie časti obce za PZ

E.2. Zásadné urbanistické vývojové etapy

Pravek (neskorá doba kamenná – mladšia doba železná)

Sporadické huteľné archeologické nálezy naznačujú, že na úpätí Železníka môžeme rátať s existenciou osád už v období praveku. Na území obce Rákoš, nachádzajúcej sa na južnej strane Železníka, sú v odbornej literatúre spomínané nálezy bukovohorskej kultúry (avšak bez bližšej lokalizácie), ktoré by predstavovali najstarší doklad osídlenia údolí pod Železníkom.

Z ostatných pravekých etáp možno snád' aspoň určité sporadické osídlenie tohto regiónu predpokladať v mladšej a neskorej dobe bronzovej. Pri tomto konštatovaní sa opierame o výsledky archeologických výskumov na hradoch Hradová nad Tisovcom a Muráň a zistenie ojedinelých nálezov v areáli gotického kostola v Muránskej Dlhej Lúke. Na hrade Hradová bol realizovaný niekoľkosezónny archeologický výskum, ktorý okrem odkrytia pozostatkov architektúr stredovekého hradu, pravdepodobne refugiálneho charakteru, priniesol zistenia o výšinnom hradisku kyjatickej kultúry s pomerne hrubou kultúrnou vrstvou a početným keramickým materiálom (Horanský/Hutka/Prášek 1999; Bartík/Holčík 2000; Bartík/Holčík/Hutka 2000; Bóna/Plaček 2007, 305). Na hrade Muráň počas výskumných sezón 2013-2014 bola vo viacerých zisťovacích sondách objavená a zdokumentovaná kultúrna vrstva kyjatickej kultúry, na základe čoho možno predpokladať existenciu výšinného hradiska v tejto exponovanej polohe vrchu Cigánka (Malček v tlači). V areáli gotického kostola v Muránskej Dlhej Lúke boli pri výkopoch pre plynovú prípojku objavené črepy z doby bronzovej (nepublikované). Pomerne husté osídlenie ľuďom kyjatickej kultúry bolo doložené v nižšie položených ústiach riek Muráň, Turiec i Blh (napr. *Furmánek* 1993). V období konca doby železnej mohla byť motivácia pre osídlenie údolí pod vrchom Železník vyššia, keďže už môžeme rátať s istým dopytom po železnej rude. Archeologické nálezy, ktoré by však jednoznačne potvrdzovali trvalejšie alebo aspoň sezónne osídlenie nositeľmi púchovskej kultúry, zo Železníka a jeho okolia chýbajú. Napriek tomu môžeme v tomto regióne predpokladať minimálne ich prospektorskú aktivitu.

Stredovek (11.- 14. storočie)

M. Skalská (2009, 33-34), ktorá odborne spracovala stredoveký vývoj Jelšavského panstva, uvádza podrobnejší opis taviacej pece objavenej v roku 1896 pri kopaní základov pre obytné domy v Rákošskej Bani na južnom úpätí Železníka. Táto pec mala pozostávať z okrúhlej polguľovitej dutiny, vystlanej hrubou vrstvou modrej hlíny, pod ktorou sa nachádzala ešte jedna vrstva dreveného uhlia. Táto hlinená vrstva bola načerveno vypálená, čo svedčí zrejme o tom, že tu bola ruda pripravovaná na tavenie pražením (*Skalská* 2009, 34). Stopy po pražení rudy svedčia o tom, že pec je z mladšieho obdobia (vrcholného stredoveku), pretože ide o dokonalejšiu techniku spracovania limonitovej železnej rudy, ku ktorej postupne pridávali už aj siderit, ktorý pomocou ohňa privádzali do stavu upotrebitel'ného pre vtedajšie pece (*Schiffer* 1938, 140-141). Starší autori sa tiež zmieňovali o nálezoch strusky, ktorá bola pozostatkom ťažby v jednoduchých zemných pieckach, tzv. *vlčích dierach*, ako ich nazývalo miestne obyvateľ'stvo. No i tieto taviace zemné pece (šachtové pece) je potrebné spájať najskôr s obdobím vrcholného stredoveku.

Intenzívnejšie osídlenie údolí pod Železníkom už od 11.-12. storočia nepriamo dokladajú historické pramene a výsledky archeologického výskumu realizovaného v intraviláne obce Rákoš uvedené datovanie potvrdzuje. Známa donačná listina z roku 1243, ktorou kráľ Belo IV. daroval rozsiahle územie severného Gemera Detrikovi a Filipovi, synom Mateja z rodu Ákošovcov, uvádza už desiatku sídel v tejto oblasti (vrátane Muránskej doliny) s ustálenými pomenovaniami, čo naznačuje ich vznik dávno v 12. storočí (*Skalská* 2009, 286). *M. Skalská* (2009, 287) upozornila, že počiatky stredovekej exploatacie ložísk železnej rudy v regióne severného Gemera sa spájajú predovšetkým s ložiskami vo vrchu Hrádok, východne od Jelšavy. Tento vrch sa v písomnom prameni z roku 1258 spomína ako *mons Ruda*. Po vyťažení ložísk v Hrádku sa pozornosť miestnych ťažiarov presunula na rudné ložiská vo vrchu Železník. V stredovekom období sa ruda ťažila predovšetkým z povrchových ložísk, pri ktorých často vznikali vyššie spomenuté taviace zemné pece (šachtové pece) slúžiace pre prvotné spracovanie rudy využívajúc prirodzený ťah vetra alebo sa vzduch do pece vháňal mechmi na ručný pohon. Takéto pece boli preskúmané archeologickým výskumom v roku 1990 v obci Rákoš (*Fűryová* 1992, 2011). Cieľom tohto výskumu bolo spresnenie datovania výstavby neskororománskeho kostola v Rákoši a získanie doplňujúcich informácií o jeho

stavebnom vývoji. V sonde v exteriéri kostola na jeho východnej strane, pri apside, bola odkrytá a zdokumentovaná batéria s troma železiarskymi pecami, pričom štvrtá pec sa nachádzala priamo pod základmi apsidy kostola. Vďaka tejto superpozícii bola batéria pecí datovaná najneskôr do začiatku 13. storočia, prípadne do jeho 1. polovice, keďže výstavba kostola sa kladie do 2. polovice 13. storočia (Füryová 2011, 429). Práve tento preskúmaný nález batérie šachtových pecí v Rákoši predstavuje dosiaľ najstarší archeologický doklad ťažby a spracovania železnej rudy na Železníku. Podobné batérie stredovekých šachtových pecí boli preskúmané v 80. rokoch 20. storočia v neďalekej lokalite Šomkút, zaniknutej stredovekej osade, nachádzajúcej sa v dnešnom katastrálnom území obce Gemerský Sad (Füryová 1988, 66). Skutočnosť, že v Rákoši v 2. polovici 13. storočia, pomerne v krátkom čase po ukončení činnosti dielne s batériou pecí preskúmanej zmieneným archeologickým výskumom, bol vybudovaný murovaný kostol, nesvedčí o sezónnej, ale už o trvalej osade. Podobné trvalé osídlenie najneskôr v 13. storočí možno predpokladať aj v prípade ďalších baníckych obcí pod Železníkom, v prípade Sirku a Nandražu, hoci písomné zmienky o nich sú z neskoršieho obdobia (Sirk 1421, Nandraž 1318). V 14. storočí už existoval zrejme aj Turčok (prvá písomná zmienka o ňom z roku 1427). O ťažbe a spracovaní rudy na Železníku svedčí aj názov zaniknutej stredovekej osady Vyhne (*Vygne*), v písomných prameňoch spomenutej v roku 1318 (Skalská 2009, 81). Nachádzala sa niekde v chotári Sirku, avšak nemáme ju zatiaľ presnejšie lokalizovanú. V chotári Sirku existovala aj stredoveká osada Červeňany (1427 *Vereskw*), ktorá spustla koncom 15. storočia. Na jej mieste vznikla v 19. storočí nová osada v súvislosti s vybudovaním hút, vysokej pece a hámra (1871; ich činnosť zanikla v roku 1903).

Na južnom svahu vrchu Železník sa nachádza ešte jedna dôležitá archeologická lokalita, zaniknutý kamenný stredoveký hrad Rákoš. Jeho pozostatky sa nachádzajú na polohe, ktorá dodnes upozorňuje na jeho niekdajšiu existenciu, *Zámček*. Výstavba tohto menšieho hradu sa spája so snahou Detrika z rodu Ákošovcov o rozvoj svojho panstva a svedčí o jeho snahe kontrolovať aspoň časť ťažby železnej rudy a jej spracovanie na Železníku a jeho bezprostrednom okolí. V písomných prameňoch sa hrad spomína prvýkrát v roku 1318 ako Kamenný hrad (*castrum Kuy*), vzhľadom na blízkosť najväčšej a najrozvinutejšej obce v tejto časti jeho panstva, Kameňany. V druhej polovici 14. storočia mohla byť existencia tohto hradu za bližšie neznámych okolností ohrozená, pretože v roku 1367 sa v prameňoch píše len o „mieste hradu“ (Bóna/Plaček 2007, 250). Neskôr sa už hrad v prameňoch označuje ako hrad Rákoš (1470 *castrum Kewy alio nomine Rakos*). Bol postavený na masívnom brale, ktorého skalné výbežky boli zahrnuté do výstavby opevnenia hradu i jeho obytných objektov. Začiatkom 80. rokov 20. storočia bol v areáli hradu realizovaný archeologický výskum, ktorým boli na najvyššie položenom mieste odkryté zvyšky paláca lichobežníkového pôdorysu. Palác bol pôvodne zo severu chránený mohutnou priekopou hlbokou 10-15 m a širokou 9 m. V teréne je dodnes poznateľná. Južne od paláca bolo nádvorie opevnené kamenným múrom, na západnej strane posilnené dvoma nerovnako dlhými opornými múrmi. Na nádvorí bola identifikovaná cisterna a dva murované objekty primurované k západnému opevneniu (sklad? a tzv. strážny objekt). Vstup do hradu bol na východnej strane (Slivka/Vallašek 1991, 186-187). Hrad počas celej svojej existencie patril Detrikovým potomkom, ktorí občas medzi sebou súperili o vlastníctvo čo jeho najväčšieho podielu, či dokonca o jeho výlučné vlastníctvo (Skalská 2009, 147). Naposledy vystupuje hrad Rákoš v písomnom prameni z roku 1523 v súvislosti so zmienkou o jeho kastelánovi Jánovi z Tornale, služobníkovi Jána Zápoľského. Hrad Rákoš zanikol počas konfliktov, ktoré nastali krátko po bitke pri Moháči (1526).

Novovek (16. – 18. storočie)

Písomné pramene dokumentujú v 16. storočí v tejto oblasti 41 taviacich pecí, z ktorých väčšina spracovávala rudu zo Železníka. Ruda sa spočiatku ťažila povrchovo, neskôr podzemnou ťažbou zo šachtíciiek a od polovice 18. storočia sa začala ťažiť štôľami.

Začiatky budovania robotníckych kolónií v dnešnej pamiatkovej zóne Sirk-Železník sa viažu k 80. rokom 19. storočia, z toho je možné na území pamiatkovej zóny konštatovať výskyt hnuťelných archeologických nálezov dokumentujúcich život prvých generácií tu trvalo sídliačich baníkov. Či sa na území pamiatkovej zóny nachádzajú aj doklady staršej ťažby rúd (šachtové pece, vydolované povrchové žily rudy), by mohol overiť dôkladný archeologický prieskum, ktorý by však v súčasnosti bol limitovaný lesným porastom.

Prelom 19. a 20. storočia

Zastavanie resp. nezastavanie predmetného územia objektmi pre potreby intenzívnej banskej činnosti nám dokladá mapa druhého vojenského mapovania z roku 1852-1854 a historická katastrálna mapa (po roku 1850), kde sa okrem lokality „Na Kríži“ nenachádzajú žiadne objekty. Zásadným impulzom pre urbanistický rozvoj územia bolo zlúčenie Rimavsko-muránskej železiarskej spoločnosti so Šalgotárjanskou spoločnosťou v roku 1881. V tomto období došlo k výstavbe prvých banských kolónií v lokalite „Na Kríži“ a „Horná kolónia Ladislav“, technických zariadení potrebných pre ťažbu a jednotriednej školy. V roku 1906 došlo k výstavbe „Dolnej kolónie Ladislav“ a potom v roku 1913 k výstavbe viacpodlažných domov „Štokovce“ a kolónie „Štefánikova“. Jednotlivé kolónie vznikali obyčajne v bezprostrednej blízkosti portálov banských diel a zástavba objektov v jednotlivých kolóniách bola podmienená prirodzenou geomorfológiou terénu, ktorý bol v okolí banských diel svahovitý. Tieto tri stavebné etapy možno považovať za kľúčové s pohľadom urbanistického vývoja predmetného územia. Po roku 1945 došlo k postupnému útlmu ťažby a tým pádom aj k stavebnému útlmu.

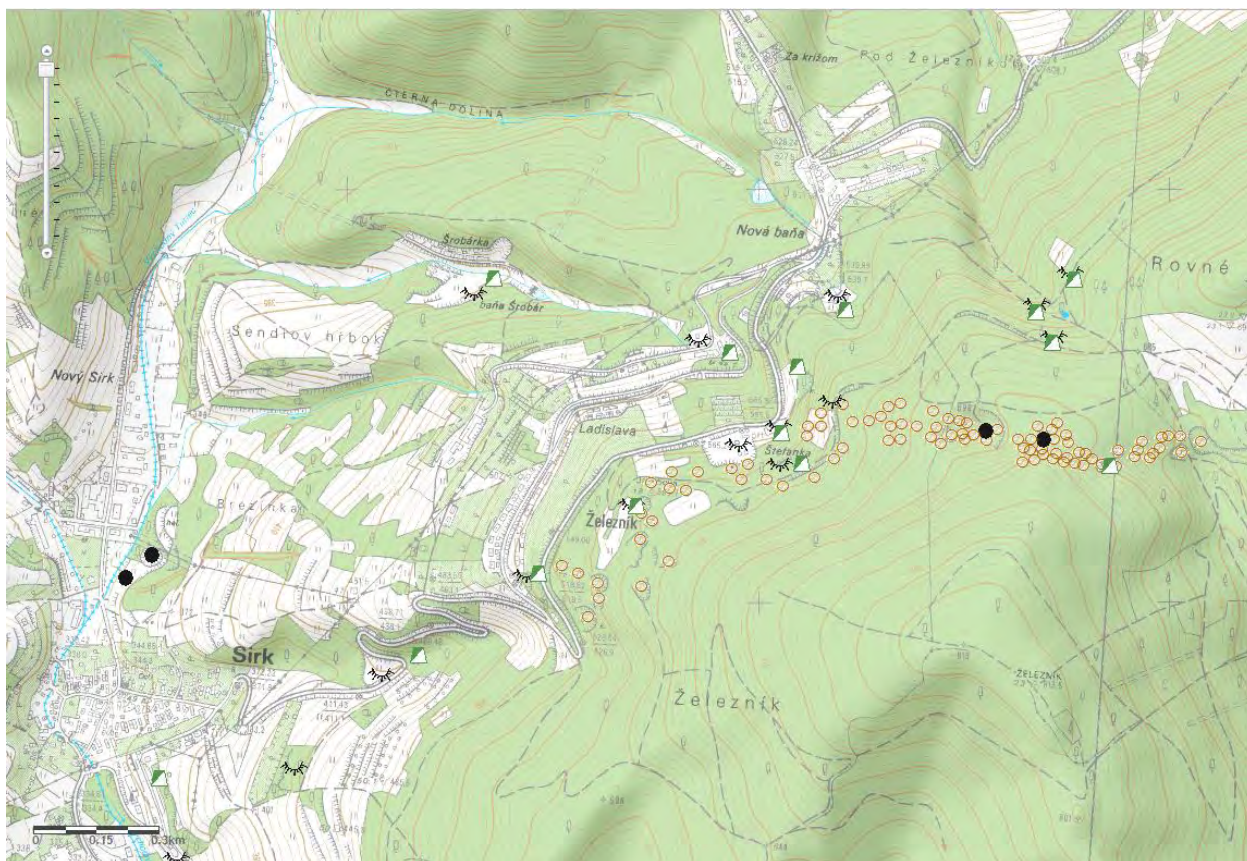
Mapa I. vojenského mapovania (1782-1784)

Mapa II. vojenského mapovania (1852-1854)

Historická katastrálna mapa (po roku 1850)

Mapa starých banských diel zdroj: <http://mapserver.geology.sk/sbd/>

II. PAMIATKOVÉ HODNOTY ÚZEMIA

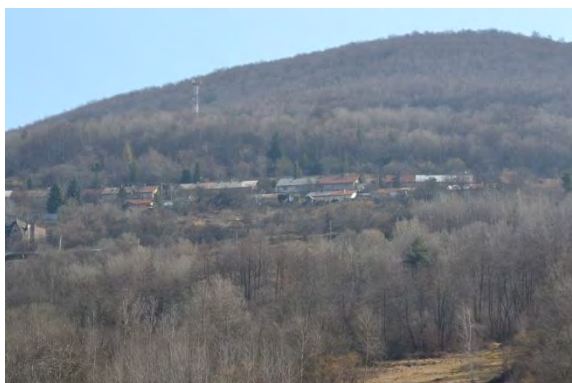
F. CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

F.1. Pamiatkové hodnoty územia hmotnej povahy

F.1.1. Obraz krajiny (vonkajší, vnútorný obraz územia) – charakteristické pohľady

Pamiatková zóna Sirk – Železník leží v juhovýchodnej časti Slovenského Rudohoria, na západnom svahu vrchu Železník (814 metrov n. m.), nad údolím potoka Východný Turiec, vo výške 512 metrov n. m. (šachta Ladislav), v chotári 455 – 523 metrov n. m. Zasahuje do dvoch katastrálnych území – obce Sirk (lokalita Ladislava, Železník) a obce Turčok (lokalita Na Kríži). Výmera katastra Sirku a Turčoka je 1835 resp. 1478 hektárov.

Pamiatková zóna je situovaná na území prírodnej pôvodnej krajiny formovanej intenzívnou banskou činnosťou a jej urbanizáciou. Po ukončení ťažby železnej rudy od roku 1965 v území prevládla funkcia obytná a neskôr rekreačná. Charakteristickým prvkom územia pamiatkovej zóny je terasovitá zástavba banských kolónií na západnom svahu vrchu Železník, situovaná obyčajne pri portáloch banských šácht resp. štôlní. Zástavba banských kolónií je vždy jednopodlažná, zväčša radová, vytvárajúca tak typickú panorámu pri charakteristickom pohľade z údolia Východného Turca. Výškovú a priestorovú dominantu tvorí zástavba kolónie „Štokovce“, tvorená dvoma bytovými dvojpodlažnými domami.

horná a dolná kolónia Ladislav

bytové domy Štokovce

F.1.2. Vonkajší obraz územia – panoráma, silueta

Charakteristické diaľkové pohľadové uhly na pamiatkové územie

Charakteristické diaľkové pohľady zobrazujúce krajinu ovplyvnenú ľudskou činnosťou, radovú zástavbu banských kolónií, rozvoľnenú zástavbu administratívnych a prevádzkových objektov a výškové dominanty – bytové domy „Štokovce“, sa uplatňujú z miestnej komunikácie situovanej v údolí Východného Turca.

- I. Pohľad z miestnej komunikácie situovanej v údolí Východného Turca.
- II. Pohľad z komunikácie pred cintorínom v obci Sirk.

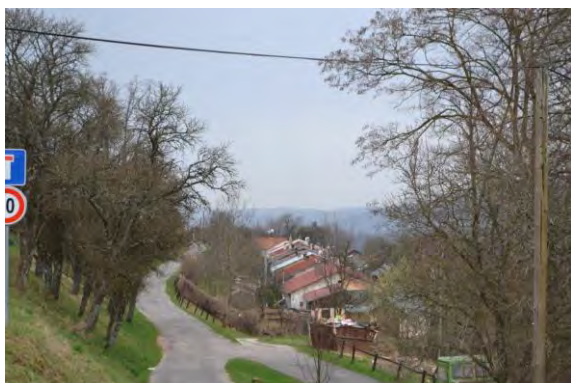
- I. Pohľad z miestnej komunikácie situovanej v údolí Východného Turca.

II. Pohľad z komunikácie pred cintorínom v obci Sirk.

F.1.3. Vnútorň obraz územia – priestorová štruktúra

Vnútorň obraz chráneného územia je ovplyvnený jeho pôvodnou funkciou (banská činnosť) a geomorfológiou terénu. Hodnotné priestorové štruktúry sú situované pri portáloch banských šácht resp. štôlní v podobe zástavby kolónií a objektov slúžiacich pre správu baní a zázemie baníkov. Ide o hornú kolóniu Ladislav, dolnú kolóniu Ladislav, kolóniu Štefánikova, Štokovce a kolóniu Na Kríži. Kolónie sú sprístupnené miestnymi komunikáciami vedenými po vrstevniciach a navzájom medzi sebou prepojenými terénnymi schodiskami. Dolná a horná kolónia Ladislav vyúsťujú od juhu z uceleného priestoru terasy vytvorenej pre potreby ťažby z dedičnej štôlne Ladislav a na severe plynule prechádzajú do verejného priestranstva s požiarňou zbrojnicou, zvonickou, hydrantom a bývalou školou. Terén lokality Na Kríži umožnil aj rozvoľnenú solitérnu zástavbu pozdĺž cestnej komunikácie.

Charakteristické pohľady v interiéri pamiatkového územia

1. pohľad juhovýchodným smerom na súbor NKP (požiarna zbrojnica, zvonica a hydrant, vpravo objekt bývalej školy)
2. pohľad južným smerom na hornú kolóniu Ladislav
3. pohľad južným smerom na dolnú kolóniu Ladislav

4. pohľad severným smerom na dolnú kolóniu Ladislav, v pravo objekty banských technikov
5. pohľad južným smerom na výškové dominanty - obytné domy „Štokovce“.
6. Pohľad južným smerom na uličnú zástavbu administratívy baní, lokalita Na Kríži
7. Pohľad východným smerom na zástavbu robotníckej kolónie Na Kríži

1. pohľad juhovýchodným smerom na súbor NKP (požiarna zbrojnica, zvonica a hydrant, vpravo objekt bývalej školy)

2. pohľad južným smerom na hornú kolóniu Ladislav

3. pohľad južným smerom na dolnú kolóniu Ladislav

4. pohľad severným smerom na dolnú kolóniu Ladislav, v pravo objekty banských technikov

5. pohľad južným smerom na výškové dominanty - obytné domy „Štokovce“

6. pohľad južným smerom na uličnú zástavbu administratívy baní, lokalita „Na Kríži“

7. pohľad východným smerom na zástavbu robotníckej kolónie „Na Kríži“

Charakteristické pohľady z interiéru pamiatkového územia do exteriéru

- a) pohľad severným smerom z lokality „Na Kríži“
- b) pohľad severozápadným smerom z priestoru požiarnej zbrojnice
- c) pohľad západným smerom z priestoru požiarnej zbrojnice
- d) pohľad južným smerom z komunikácii ku „Štokovcom“

- a) pohľad severným smerom z lokality „Na Kríži“

b) pohľad severozápadným smerom z priestoru požiarnej zbrojnice

c) pohľad západným smerom z lokality „Štokovce“

d) pohľad južným smerom z komunikácie ku „Štokovcom

Charakteristické vonkajšie pohľady na interiér pamiatkového územia

Pohľady vymedzujúce hranicu pamiatkového územia:

- A. pohľad severným smerom na miestnu komunikáciu ku „Štokovcom“ a kolónii Štefánikova – južný okraj pamiatkového územia (komunikácia)
- B. pohľad severným smerom na súbor NKP okolo dedičnej štôlne Ladislav a na miestnu komunikáciu ku hornej a dolnej kolónii Ladislav – južný okraj pamiatkového územia (komunikácia)
- C. pohľad severným smerom na súbor NKP okolo dedičnej štôlne Ladislav a na miestnu komunikáciu ku hornej a dolnej kolónii Ladislav – južný okraj pamiatkového územia (komunikácia)

A. pohľad severným smerom na miestnu komunikáciu ku „Štokovcom“ a kolónii Štefánikova – južný okraj pamiatkového územia (komunikácia)

B. pohľad severným smerom na súbor NKP okolo dedičnej štôlne Ladislav a na miestnu komunikáciu ku hornej a dolnej kolónii Ladislav – južný okraj pamiatkového územia (komunikácia)

C. pohľad južným smerom na zástavbu administratívy baní lokality Na Kríži - severný okraj pamiatkového územia (komunikácia)

F.1.3.1 Hmotová skladba zástavby

Hmotová skladba zástavby, rozhodujúca pre vnímanie sídla, je výsledkom intenzívnej banskej činnosti. Hlavnú komunikačnú os tvorí cesta tretej triedy 2844, resp. od križovatky Na Kríži cesta 2842, ktorá spája obce Sirk a Turčok. Zástavba je situovaná západne od komunikačnej osi na terasách svahu vrchu Železník. Urbanistickú štruktúru sídla charakterizuje radová zástavba kolónií a rozvoľnená zástavba objektov banskej administratívy a služieb. Zástavba v hornej a dolnej kolónii Ladislav pozostáva zo šesťbytových a štvorbytových prízemných domov radených za sebou s prelukami, ktoré sprístupňujú dvorové hospodárske časti. Južná časť hornej a dolnej kolónie Ladislav pozostáva z dvojbytových domov určených pre banských technikov. Nástup do kolónií z tejto strany je charakteristický rozvoľnenou zástavbou objektov koncentrovaných okolo dedičnej štôlne Ladislav. Zástavba robotníckej kolónie okolo portálu šachty Štefánikova je radová, viacbytová, v jej blízkosti sa nachádza budova kultúrneho domu. Štokovce, tvorené dvomi dvojpodlažnými bytovými domami predstavujú spolu s budovami správy baní Na Kríži jedinú viacpodlažnú zástavbu v pamiatkovom území. Súčasťou zástavby robotníckych kolónií sú vždy hospodárske budovy situované v dvorových častiach, alebo v bezprostrednej blízkosti príslušnej bytovej jednotky cez miestnu komunikáciu. Vedenie baní, administratíva a budovy pre služby sú koncentrované v časti Železníka patriacej pod obec Turčok, pomenovanej Na Kríži. Spolu s robotníckou kolóniou tvorenou šesťbytovými domami radenými za sebou vytvárajú typ spoločensko-kultúrnej a obytnej výstavby pre zamestnancov banského priemyslu z 80. rokov 19. storočia. Špecifikom pamiatkového územia je parcelácia prísne podriadená účelu výstavby robotníckych kolónií, na obdĺžnikovom pôdoryse, s príslušnou hospodárskou časťou a záhradami. Kolónie sú navzájom prepojené pešími komunikáciami – terénymi schodiskami.

Robotnícka kolónia Na Kríži

Dolná kolónia Ladislav

Horná kolónia Ladislav

Bytové domy Štokovce

Robotníckej kolónie okolo portálu šachty Štefánikova

F.1.3.2. Strešná krajina (výšky ríms, hrebeňov, tvar striech, komíny, vikiere, druhy a tvary krytiny, farebnosť)

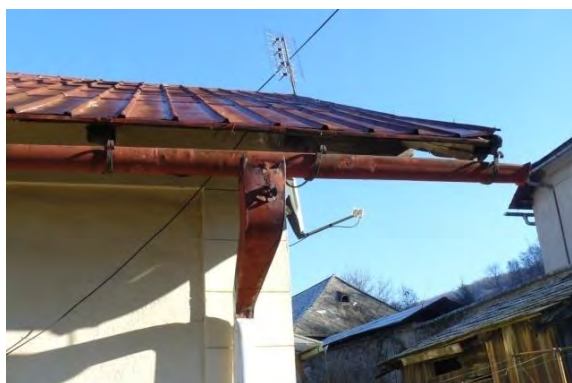
V pamiatkovom území prevláda na objektoch tradičný tvar striech typický pre zástavbu robotníckych kolónií - sedlová strecha s murovanými štítmi. Hrebene týchto striech sú orientované vždy paralelne s prístupovou komunikáciou so sklonom cca 25° až 35°. Obytné domy „Štokovce“ majú valbovú strechu s vikierovými štítmi, so sklonom cca 45°. Výška hrebeňa strechy v robotníckych kolóniách je jednotná. Hospodárske stavby majú klasickú sedlovú strechu s dreveným štítom a hrebeň paralelný s primárnou zástavbou. Výnimku v tvare striech tvorí najmä uličná zástavba Na Kríži, kde sú použité strechy sedlové a valbové. V pamiatkovom území sú zachované pôvodné krytiny - plechová skladaná krytina spravidla červenej farby a azbestocementové šablóny. Strešná krajina je však čiastočne narušená použitím nepôvodných typov krytín v podobe asfaltových pásov prekrývajúcich pôvodné šablóny a profilovaných tzv. škridloplechov nevhodnej farebnosti. Nadstrešná časť komínov je z režného, resp. omietnutého tehlového muriva s rozšírenou zdobenou hlavicou a bočnými otvormi. Na zrekonštruovaných objektoch je nadstrešná časť komínových prieduchov štandardného kruhového prierezu bez architektonických prvkov. Vetracie podkrovných priestorov je riešené v štíte centrálne osadeným kruhovým otvorom alebo dvojicou symetricky osadených obdĺžnikových otvorov, prípadne v rovine strechy plechovým segmentovým prvkom. Zriedkavejšie je presvetlenie a vetranie zabezpečené nepôvodným sedlovým vikierom. Klampiarske prvky striech (vetracie otvory, žľaby, zvody) sú bez zdobení, viditeľné časti krokiev sú často zdobené jednotnou profiláciou. Pôvodné drevené štíty sú zdobené vyrezávanou ornamentálnou výzdobou.

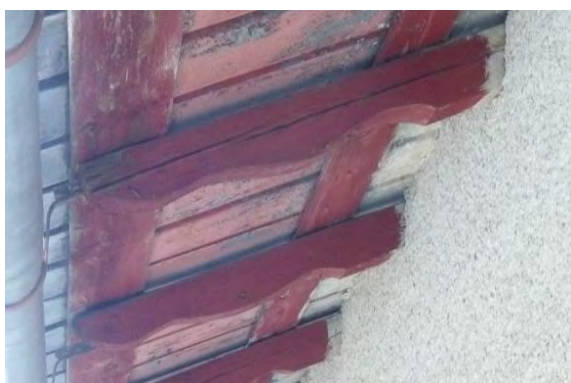
Strešná krajina

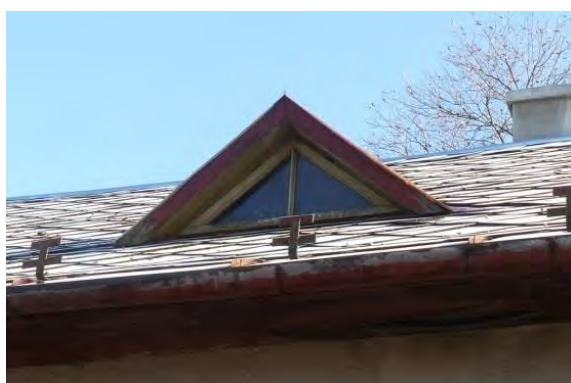
Strešná krytina

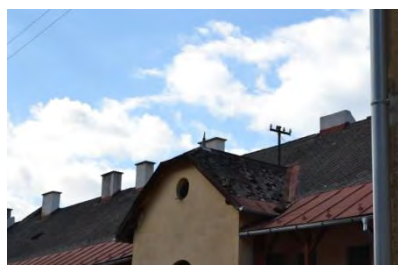

Klampiarske prvky

Jednotná profilácia drevených krokiev

Presvetlenie a prevetranie striech

Komíny

F.1.4. Funkčné využitie územia

Historické funkcie sídla :

výrobná, skladovacia (banská činnosť)

Obytná

administratívno –správna

kultúrno – spoločenská

vzdelávacia

portály štôlní, oporné múry, prevádzkové budovy

robotnícke kolónie

s charakteristickou dispozíciou

budovy správy baní

kaplnka, kino, areál kolkárne

škola

V súčasnej dobe prevláda na území pamiatkovej zóny obytná a rekreačná funkcia.

F.1.5. Historický pôdorys

Pôdorys pamiatkového územia je nepravidelný, jeho tvar je podriadený pôvodnej funkcii sídla (banská činnosť) a geomorfológiou terénu. V sídle je zachovaný bez zásadných urbanistických zmien v podobe z doby vzniku od roku 1881, s doplnenou výstavbou v 20. rokoch 20. storočia. Z urbanistického hľadiska ide o viacero typov zástavby – radovú a rozvoľnenú, ktoré sú charakteristické pre jednotlivé robotnícke kolónie, administratívu a kultúrno-spoločenské zázemie. Zástavba je situovaná v blízkosti hlavnej komunikačnej osi (cesta III. triedy č. 2844 resp. od križovatky Na Kríži cesta č. 2842, ktorá spája obce Sirk a Turčok). Cesta je vedená v stúpaní od obce Sirk až po lokalitu Na Kríži, kde potom klesá až

do obce Turčok. Charakteristickú štruktúru sídla dopĺňa sieť miestnych cestných komunikácií, vedených zvyčajne po vrstevnici západne od komunikačnej osi a pešie komunikácie (chodníky a terénne schodiská), ktoré sprístupňujú jednotlivé terasy kolónií. Veľkosti parciel, tvar a orientácia vyplývajú z charakteru a funkcie objektov a členitosti terénu. Parcely domov majú obdĺžnikový pôdorys, orientované sú prevažne paralelne s miestnou komunikáciou, parcely záhrad sú orientované kolmo na miestnu komunikáciu.

F.1.6. Objektová skladba územia

F.1.6.1. Dominanty a akcenty

Charakter zástavby chráneného pamiatkového územia na terasách kopírujúcich vrstevnice, dáva vyniknúť dvom výškovým a priestorovým dominantám – obytným domom, nazývaným „Štokovce“, vnímaným z miestnej komunikácie od potoka Východný Turiec. Z tohto pohľadu je viditeľná aj terasová zástavba dolnej a hornej kolónie Ladislav.

F.1.6.2. Priestory (námestia, ulice, verejné priestranstvá)

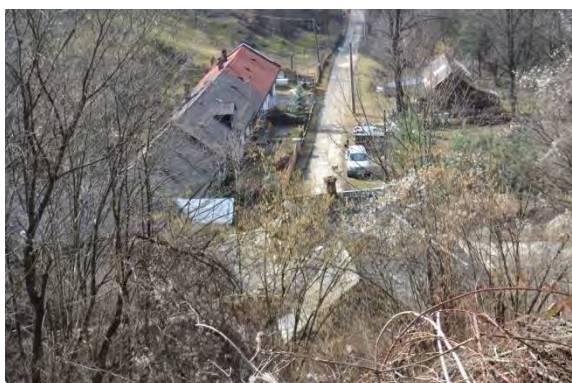
V chránenom pamiatkovom území sa nachádza v časti Na Kríži kultúrno-spoločenské centrum tvorené pôvodnou hrádzenou architektúrou - tančiareň, kolkáreň a budovami pre služby, ktoré slúžilo obyvateľom okolitých objektov. Ďalším verejným priestranstvom je priestor v okolí súboru NKP – požiarnej zbrojnice, zvonice a hydrantu, verejné priestory vytvorené v bezprostrednej blízkosti NKP portálu štôlnie Ladislav a priestory v okolí štôlní (Štefánikova a Štefanka). Tu boli situované technické zariadenia nevyhnutné pre intenzívnu banskú činnosť a priestor pre zhromažďovanie baníkov pri farení.

priestranstvo v lokalite Na Kríži

priestranstvo pri požiarnej zbrojnici

priestranstvo pred Štefánikovou štôľňou

priestranstvo pred štôľňou Ladislav

F.1.6. 3. Zástavba (architektonické, umelecko-historické a výtvarné hodnoty objektov)

Historické technické objekty, pozostatky z povrchovej ťažby a banskej činnosti:

štôľne, oporné múry, šachty, pingy, haldy

Profánna architektúra:

- objekty banských správ
- objekty banských prevádzok
- obytné budovy pre banských úradníkov a ich hospodárske stavby

Banické osídlenie:
Sakrálna architektúra:
Drobná architektúra:

- spoločensko – kultúrne a školské (vzdelávacie) objekty
- banícke domy a ich hospodárske stavby
- rímskokatolícka kaplnka
- socha baníka v lokalite Na Kríži, pamätná tabuľa k oslobodeniu v januári 1945 na bývalej budove správy štátnych baní v lokalite Na Kríži, pomník padlým

Historické technické objekty

1. Štôlna Ladislav, portál štôlne, par. C-KN č. 1424/1, (k. ú. Sirk) - NKP, ÚZPF č. 11 789/1

Dedičná štôlna Ladislav patrila medzi najdôležitejšie banské diela v banskom areáli na Železníku. Do tejto štôlne ústili viaceré ďalšie šachty a štôlne z rôznych obzorov baní, štôlna Ladislav slúžila ako hlavný vstup a výstup z týchto baní. Portál štôlne je situovaný v opornom múre súvisiacom s terasovitým rozšírením terénu (vrstevnice svahu) na účely zriadenia širšieho priestoru pred portálom a výstavby prevádzkových objektov potrebných pre činnosť bane. Portál je pravdepodobne mladšou úpravou ústia štôlne, zobrazený je na situačnom výkrese areálu z r. 1928. Kamenný, čiastočne cementovou omietkou omietnutý pravouhlý ústupkový portikus s trojuholníkovým štítom, vstup má lichobežníkový tvar, mierne sa zužujúci smerom nahor. Vstup do štôlne je zamurovaný tehľami bez omietnutia.

2. Sklad, parc. C-KN č. 1424/1, areál výrobnno-administratívnych objektov pri štôlni Ladislav (k. ú. Sirk) - NKP, ÚZPF č. 11 789/4

Skld oleja bol z protipožiarnych dôvodov situovaný samostatne do svahu spevneného oporným múrom. Vstup do objektu mierne predstupuje pred oporný múr. Pravouhlý vstup do skladu oleja je vsadený do lomového neomietaného muriva oporného múru, medzi dva šikmé piliere. Nadstavec portálu nie je čitateľný – je silne zarastený náletovou vegetáciou. V súčasnosti je vstup uzavretý drevenými doskovými dverami.

Podľa situačného plánu prevádzkových objektov v okolí štôlni Ladislav z r. 1928 objekt už existoval, ale oporný múr bol k nemu z obidvoch strán dostavaný až neskôr.

3. Múr oporný, par. C-KN č. 1424/1, (k. ú. Sirk), pri štôlni Ladislav - NKP, ÚZPF č. 11 789/6

Múr tvorí severnú hranicu areálu pred portálom štôlni Ladislav a najbližšieho úseku cesty, ktorá pokračuje západným smerom od areálu. Postavený bol ako súčasť stavebnej činnosti Rimamuránsko-šalgótarjárskej spoločnosti pri budovaní banského závodu Železník v 80. rokoch 19. až 1. tretine 20. storočia. Múr z lomového kameňa, neomietaný, v pravidelných vzdialenostiach spevnený šikmými hranolovými operákmi z toho istého materiálu. Múr zabezpečuje proti zosúvaniu svah, ktorý tvorí severnú hranicu areálu pred portálom štôlni Ladislav, kde sa nachádzajú objekty súvisiace s prevádzkou štôlni. Viacerými zalomeniami sa prispôsobuje priebehu hranice svahu, ktorý bol odkopaný podľa potrieb priestoru pred štôľňou a pre cestu. V múre sa nachádza portál štôlni Ladislav a portál skladu oleja. Pozdĺž múru prebieha v teréne kanál na odvádzanie povrchovej vody – ochrana päty múru proti podmývaniu.

4. Portál štôlne Štefánik, parc. C-KN č. 1399/1, Železník, medzi kolóniou Ladislav a kolóniou Na Kríži (k. ú. Sirk)

Razenie dedičnej štôlne (*Erbstolle*), začalo v r. 1857. Neskôr dostala názov štôľňa Františka Jozefa. Hlavným dopravným a ťažným banským dielom sa stala od roku 1892, keď rozšírili jej profil a položili v nej koľajnice. Na Štefánikovu štôľňu bola premenovaná v r. 1920. V r. 1942 bol zhotovený dnešný jednoduchý betónový portál so šikmo vybiehajúcimi betónovými parapetmi. Portál sa smerom nahor mierne zužuje, zakončený je nízkou atikou s reliéfnym nápisom: 1942. ŠTEFÁNIKOVA

5. Portál štôlne Štefanka, parc. C-KN č. 1443/9, Železník (k. ú. Sirk)

Prevádzka štôlne začala v roku 1882. Povrch portálu je zvetraný, porastený mikroflórou, Terén pred portálom je silne zvýšený nánosmi, kamenné murivo oporného múru po bokoch portálu nie je viditeľné, je zasypaný zeminou a porastený vegetáciou. Vstup do štôlne je zamurovaný tehliami.

6. Portály štôlní, parc. C-KN č. 822, 828, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

Portály dvoch zrušených štôlní sa nachádzajú na západnom svahu Železníka, pri hlavnej ceste spájajúcej obce Sirk a Turčok, vo svahu pod kolkárňou. Názvy štôlní sa nezachovali.

Veľmi jednoduchá úprava portálov a ich malé rozmery nasvedčujú, že ide zrejme o úpravu z posledného obdobia fungovania štôlní (40.-60. roky 20. stor.), alebo o úpravu súvisiacu so zrušením štôlní. Štôlne sú neďaleko za portálom zamurované a takto vzniknutý priestor používajú najbližšie bývajúci obyvatelia kolónie Na Križi ako komoru či pivničku na úschovu rôzneho náradia, príp. potravín. Nad vstupom jednej zo štôlní sa zachovali dnes už nečitateľné stopy nápisu (názvu štôlne?). Po bokoch portálu sú krátke úseky nízkeho oporného múrika svahu, vymurovaného z lomového kameňa bez ďalšej úpravy a čiastočne zarastené vegetáciou.

Pozostatky povrchovej ťažby a banskej činnosti - pingové polia, haldy, ostatné šachty a štôlne v krajine

Pozostatkom banskej činnosti v krajine sú haldy, pingové polia a ostatné menšie šachty a štôlne, ktoré sú včlenené do súčasnej krajinnej štruktúry pozostávajúcej z lesov (režim lesohospodárskeho plánu) a lúk, mimo hodnotných urbanistických priestorov a nie sú pohľadovo vnímateľné.

Profánna architektúra

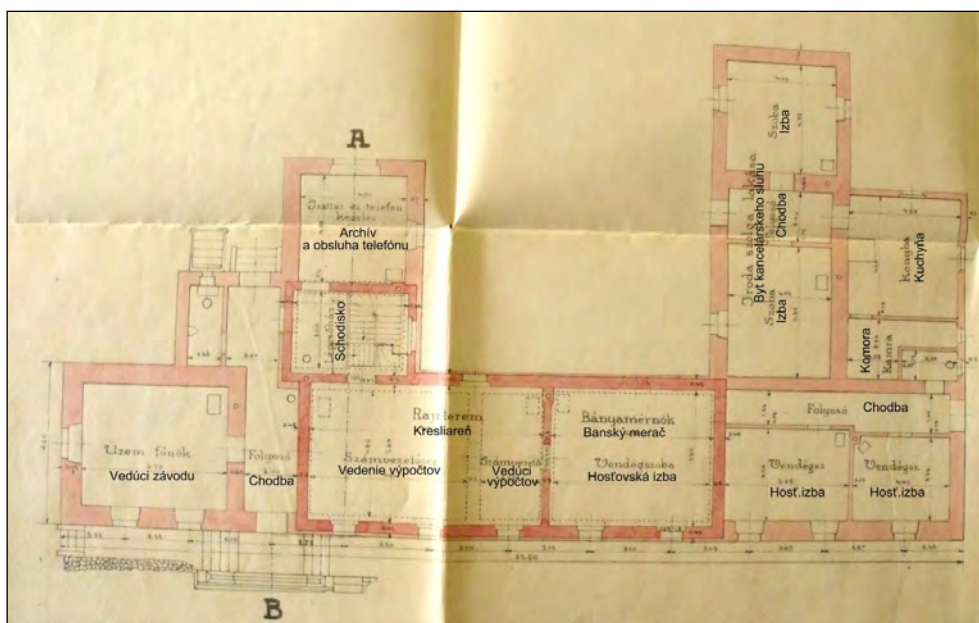
Profánnu architektúru pamiatkovej zóny tvoria prevažne budovy súvisiace s banskou činnosťou: výrobné – administratívne objekty (objekty banských správ, banských prevádzok), obytných budov pre banských úradníkov, budovy so spoločensko – kultúrnou funkciou, školská budova a pod. Objekty sú sústredené pozdĺž hlavnej cestnej komunikácie v časti Na Kríži a miestnej komunikácie v sirkovskej časti Železníka. Väčšina objektov bola vybudovaná v 80. rokoch 19. storočia, začiatkom 20. storočia, niektoré potrebné, najmä prevádzkové objekty sa dostavovali ešte v 20. rokoch 20. storočia. Objekty sú využívané prevažne na trvalé bývanie, alebo sú bez využitia. U všetkých stavieb, obytných i prevádzkových, stavaných Rimamuránskou spoločnosťou a štátnymi baňami, je zrejmé stavenie podľa premysleného, koncepčne spracovaného plánu, v ktorom sa prihliadalo aj na estetickú stránku architektúry. Na fasádach prevádzkových budov, banských správ a obytných budov pre úradníkov sa kombinuje kameň (sokel, nárožné lizény) a omietka s ich vizuálnym účinkom (štruktúra, farba kameňa a náteru fasády). Túto koncepciu dopĺňajú na niektorých objektoch drobné detaily – klenák v okennej šambráne, profilácia korunnej rímsy. Vstup tvorila zasklená veranda, ktorá mala v trojuholníkovom štíte malú drevenú ozdobne vyrezávanú výplň. Jeden z najozdobnejšie riešených drevených prístreškov pred vchodom má mäsiarsky krám v kolónii Na Kríži. Kolkáreň a hudobný pavilón sa od všeobecného štýlu výstavby na Železníku líšia osobitou, čisto tesárskou konštrukciou a výraznou farebnosťou, prináležiaceou podľa zavedeného dobového štýlu objektom slúžiacim zábave a rozptýleniu v prírodnom (resp. parkovom) prostredí.

1. Budova správy banského závodu Rimamuránsko-šalgótarjárskej železiarskej účastinnej spoločnosti, parc. C-KN č. 701, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

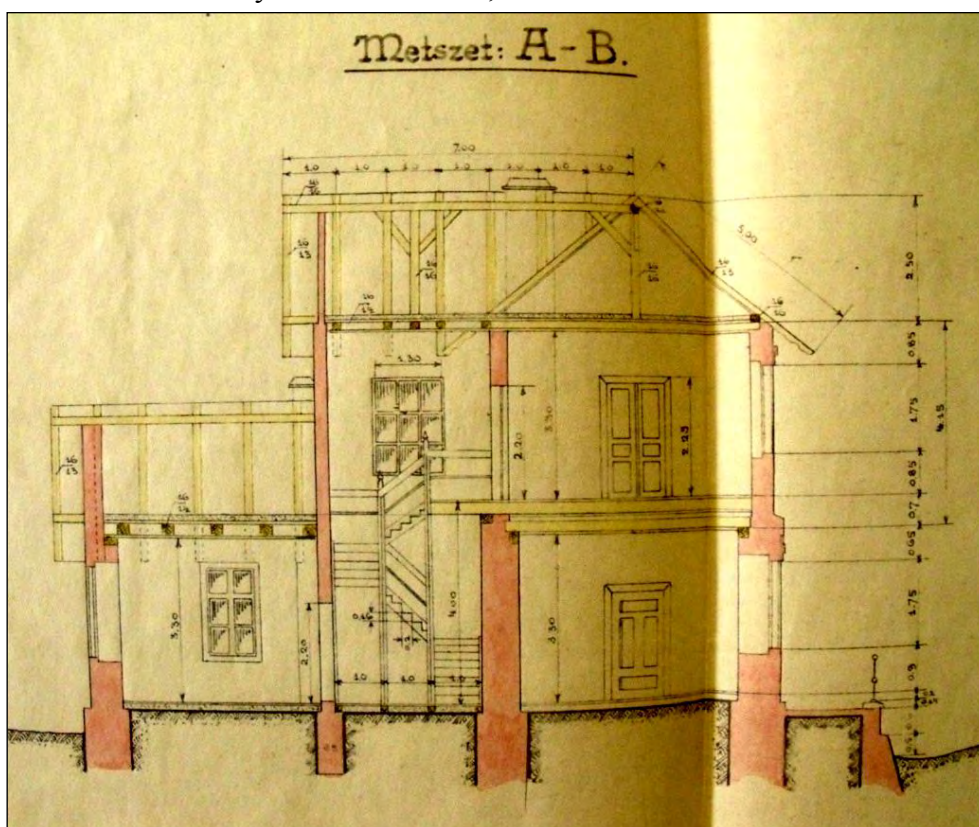
Dvojpodlažná, nepodpivničená budova nepravidelného pôdorysu (približne v tvare písmena U) postavená z tehál, omietnutá, koniec 19. storočia. Dlhšou západnou fasádou je orientovaná k prístupovej komunikácii. Na nárožiach je kvádrovanie, autentické okná majú šambrány prepojené kordónovou rímso, priebežný kordónový pás rozdeľuje fasádu 1. a 2. podlažia do dvoch polí. Pôvodné okná, zachované na časti objektu, sú dvojité, dvojkrídlové, v strede s priečnikom, spodné dvojtabuľkové. Väčšina okien bola vymenená po roku 1945, v rovnakom období bola na dlhšej západnej fasáde k pôvodnému vstupu pristavaná murovaná veranda. Strecha je sedlová s presahujúcim podstreším, krytina plechová. Jedným z typických znakov pre architektúru robotníckych kolónií Rimamuránsko-šalgótarjárskej železiarskej účastinnej spoločnosti je ozdobné tvarovanie zakončenia krokiev v podstreší, uplatnené aj na uvedenom objekte. V štítoch sú umiestnené okrúhle otvory so šambránami na odvetrávanie podkrovia. Budova pôvodne slúžila ako sídlo správy tunajšieho banského závodu spomínanej spoločnosti, po roku 1945 bol objekt adaptovaný na obytné účely, stavebno-technický stav je dobrý.

Budova správy Rimamuránsko-šalgótarjánskej banskej kancelárie (objekt vľavo od cesty), pohľad zo severu, pohľadnica z medzivojnového obdobia, Šulcová 2011

Plán objektu z r. 1926 (výrez)-pôdorys prízemnia, trhanou čiarou je vyjadrený pôdorys poschodia nad dvomi strednými miestnosťami, Šulcová 2011

Plán objektu z r. 1926 (výrez)-pričný rez, Šulcová 2011

2. Budova správy štátnych baní, parc. C-KN č. 703/1, 2, 3, 4, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

Dvojpodlažná budova, nepodpivničená, obdĺžnikového pôdorysu, postavená z tehál, omietnutá, dlhšou západnou fasádou je orientovaná k prístupovej komunikácii, z konca 19. storočia. Na fasáde sa zachovala autentická ozdobne členená korunná rímsa

a čiastočne kordónová rímsa. Fasády objektu boli stavebne upravované po roku 1945. Okná nie sú zväčša pôvodné, ale boli doplnené v rámci týchto stavebných zásahov po roku 1945. Pôvodné okná sú dvojité, v strede s priečnikom, spodné dvojkrídlové, viaceré boli zamurované. Vstup do objektu sa nachádza v dlhšej západnej fasáde pod balkónom s ozdobne kovaným zábradlím a stojanmi pre umiestnenie zástav. Vchodové dvere tiež dopĺňa kovanie s baníckymi insígniami. Strecha je valbová s presahujúcim podstreším. Objekt je využívaný na bývanie, stavebno – technický stav je dobrý.

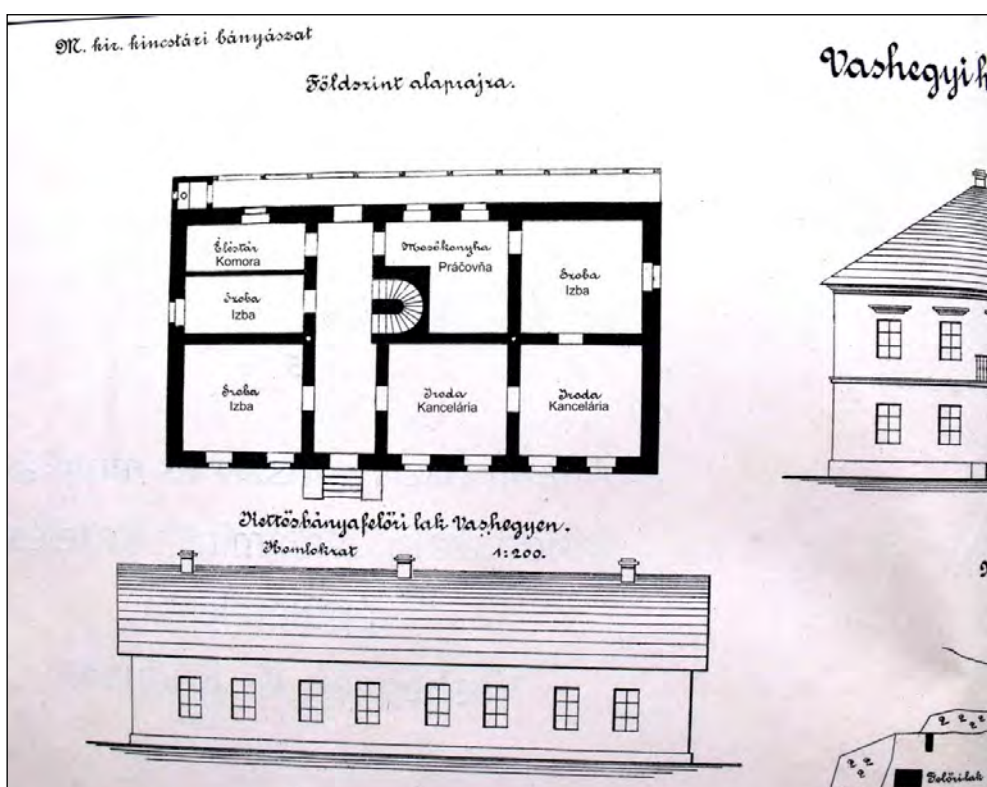

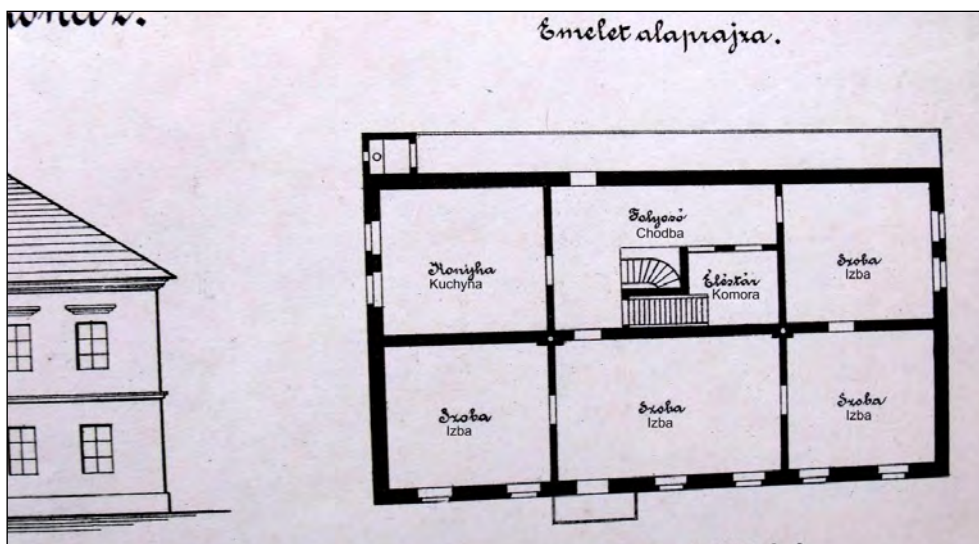
Budova správy Štátnych baní, Šulcová 2011

Výrez z plánu Úrad a obytný dom na Železníku-pohľad, in: Eisele 1909, Šulcová 2011

Výrez z plánu Úrad a obytný dom na Železníku- pôdorys prízemí, Šulcová 2011

Výrez z plánu Úrad a obytný dom na Železníku-pôdorys poschodia, in: Eisele 1909, Šulcová 2011

3. Dom riaditeľa banského závodu a vedľajší hospodársky objekt, parc. C-KN č. 816, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

Prízemná budova, nepodpivničená, obdĺžnikového pôdorysu, postavená z tehál, omietnutá, východnou fasádou je orientovaná k prístupovej komunikácii, z konca 19. storočia. Na nárožiach je kvádrovanie, pôvodné okná majú šambrány prepojené kordónovou rímou. Z priečelia (východná fasáda) vystupuje rizalit ukončený štítom. Fasáda severnej časti objektu bola stavebne upravovaná po roku 1945 a po roku 2011, pričom došlo aj k výmene okien. Pôvodné okná sú dvojité, v strede s priečnikom, spodné dvojkrídlové. Vstupy do objektu boli tiež upravované v období po roku 1945. Strecha je valbová s presahujúcim podstreším, krytina plechová. Korunná rímsa je ozdobne členená. Veranda pri severnom vstupe má hrazdené steny, sedlovú strechu a dvojité okná so štvorcovou výplňou. V blízkosti tejto budovy sa nachádza hospodársky objekt - dvojpodlažná stavba obdĺžnikového pôdorysu, postavená z tehál, omietnutá. Fasáda je členená lizénami, na nárožiach kvádrovaním, strecha je sedlová s presahujúcim podstreším, krytina plechová. Objekt je využívaný na bývanie, stavebno – technický stav je dobrý.

Vila, rok 1979

Vila, severná fasáda s verandou, vpravo západné obytné krídlo (dnes neexistuje), pred ním vstup do pivnice s pultovou strieškou (detail z pohľadnice), Šulcová 2011

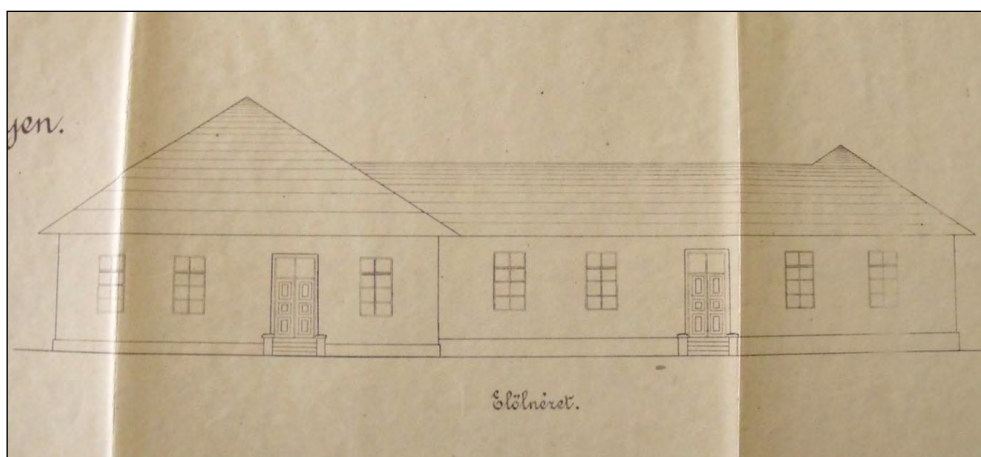
4. Budova s krčmou, potravinami a spoločenskými miestnosťami, parc. C-KN č. 822, 823/1,2, 824, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

Prízemná budova, podpivničená, pôdorysu v tvare písmena U, postavená z tehál, omietnutá, dlhšou južnou fasádou je orientovaná k prístupovej komunikácii, koniec 19. storočia. Na nárožiach sú lizény po celej výške stavby. Okná nie sú zväčša pôvodné, ale boli vymenené v rámci stavebných zásahov po roku 1945. Pôvodné okná sú dvojité, dvojkrídlové, v strede s priečnikom, spodné trojtabuľkové, šambrány majú sčasti prepojené kordónovou rímso. Vstupy do objektu sa nachádzajú v dlhšej južnej i vo východnej fasáde a tiež boli čiastočne upravované. Strecha je sedlová s presahujúcim podstreším, krytina plechová, zakončenie krokiev v podstreší je tvarované. Vchod

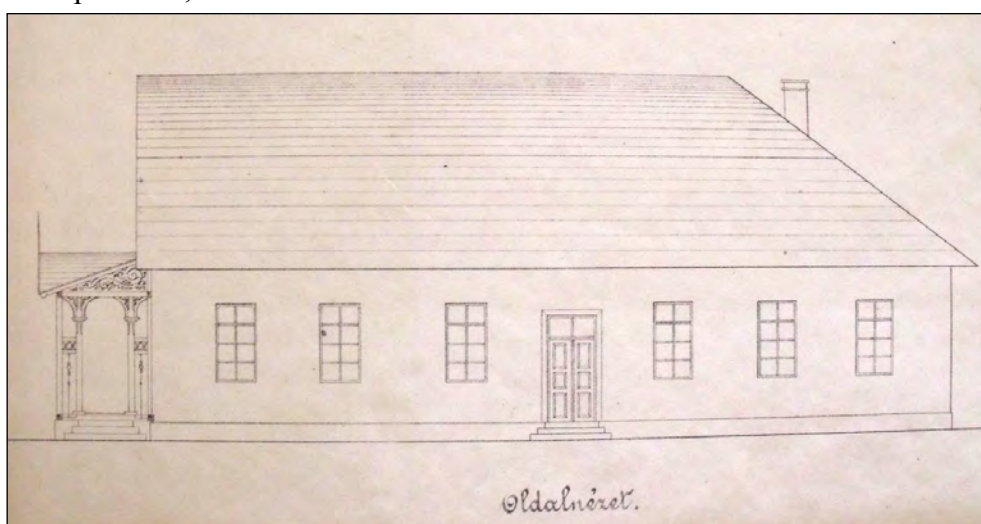
do obchodu v západnom krídle zastrešovala predsunutá drevená veranda s vyrezávanými prvkami. V roku 1928 došlo k prestavbe západného krídla, keď zriadili krčmu, sklad múky, zväčšili výčap a prestavali čítareň. K zmenám došlo aj vo východnom trakte, kde vznikli toalety a premiestnili kuchyňu. Pri tejto prestavbe fasáda objektu nadobudla dnešnú podobu. Dovtedy bola jednoduchá, bez kordónovej rímasy a šambrán. Autentický je čiastočne aj hospodársky objekt v blízkosti tejto budovy, do ktorého presunuli pracovňu, izbu pre sluhov, a tiež v ňom boli stajne. Po roku 1945 objekt naďalej slúžil ako obchod, krčma a istý čas i materská škola. Objekt je využívaný na bývanie, stavebno – technický stav je dobrý.

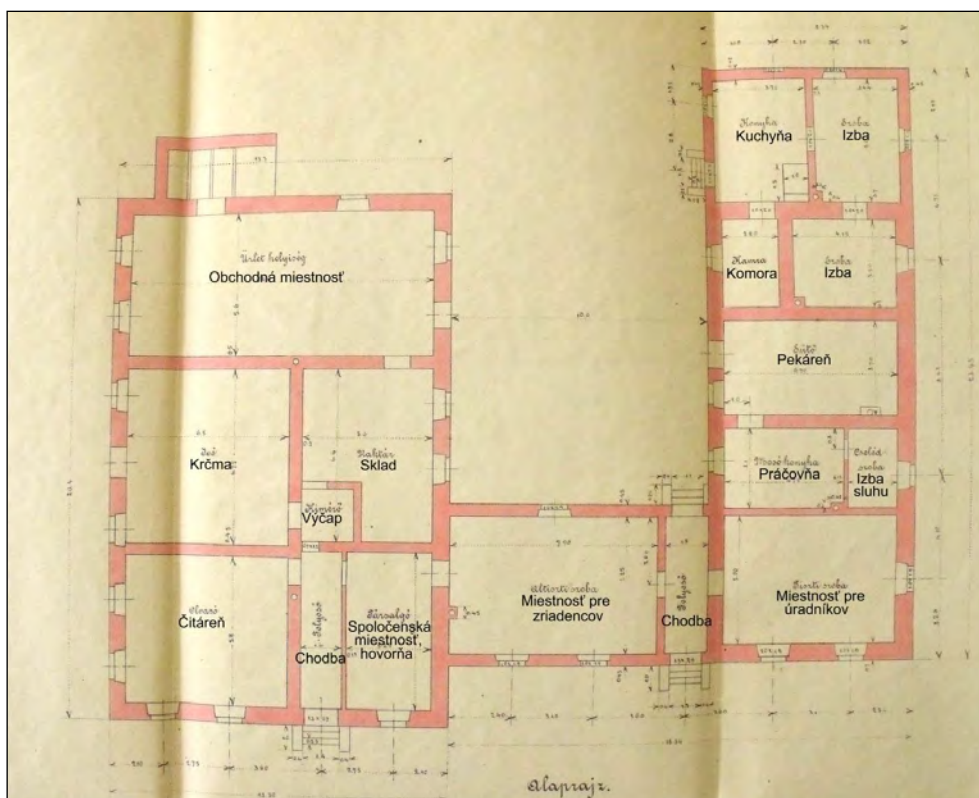

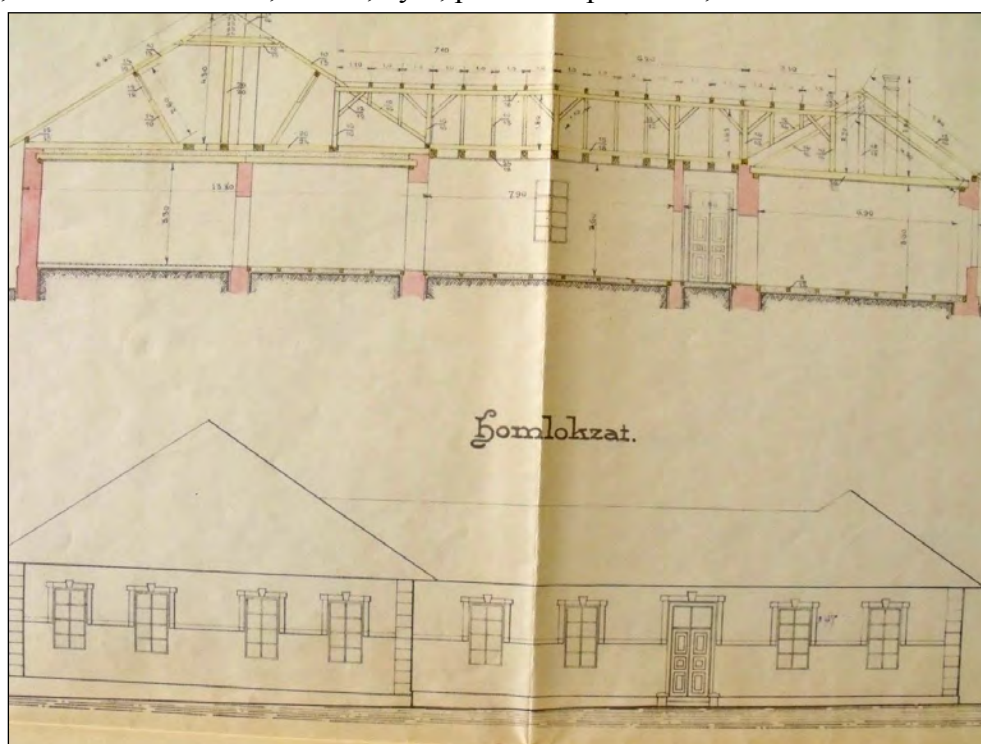
Výrez z plánu objektu distribúcie potravín na Železníku (*Élelmerési üzlet Vashegyen*), pred r.1928 – priečelie, Šulcová 2011

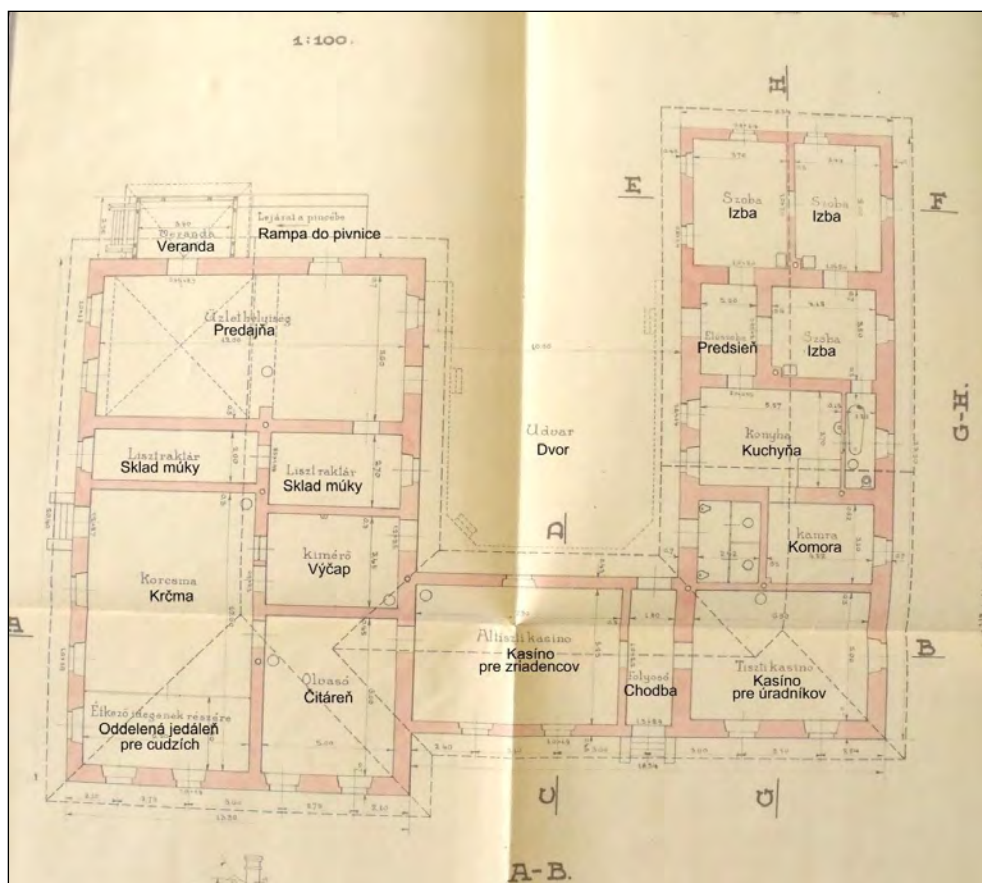
Výrez z plánu objektu distribúcie potravín na Železníku (*Élelmerési üzlet Vashegyen*), pred r.1928 – južná bočná fasáda, Šulcová 2011

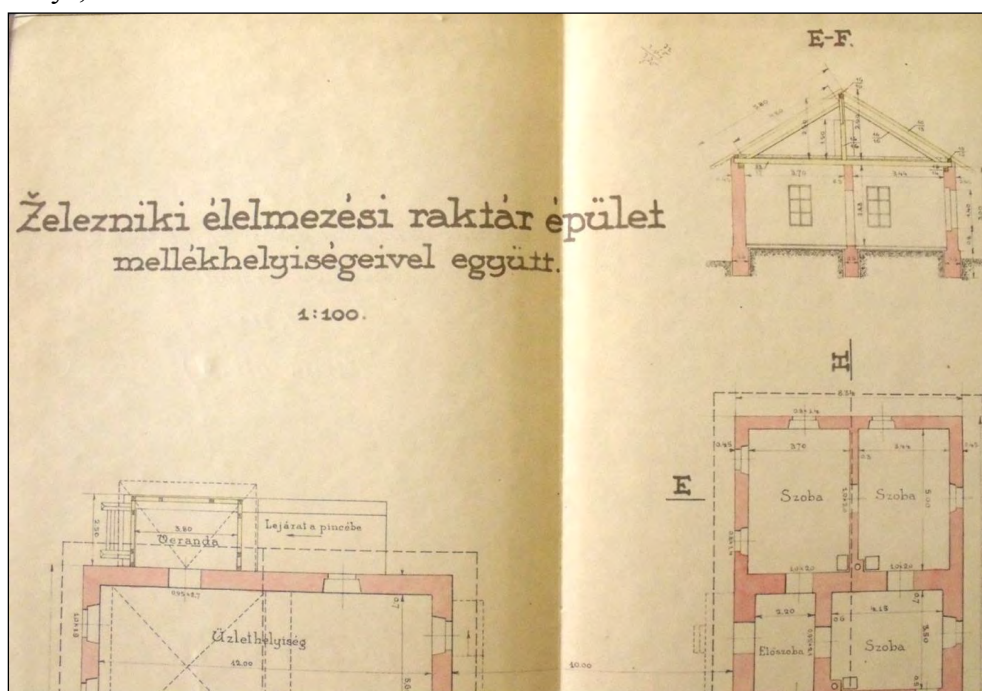
Výrez z plánu objektu distribúcie potravín na Železníku (*Élelmezési üzlet Vashegyen*), pred r.1928, s funkciou obchodu, kasína, bytu, pekárne a práčovne, Šulcová 2011

Zmena riešenia južnej fasády (priečelia) a dispozície objektu býv. distribúcie potravín - výrez z plánu „*Železnícka budova distribučného skladu potravín s vedľajšími priestormi*“ r. 1928-južné priečelie a pozdĺžny rez, Šulcová 2011

Zmena dispozície objektu a riešenia fasád býv. distribúcie potravín, pôdorys prízemia - výrez z plánu, „Železnická budova distribučného skladu potravín s vedľajšími priestormi“ r. 1928 – pôdorys, Šulcová 2011

Výkres „Železnická budova distribučného skladu potravín s vedľajšími priestormi“ z r. 1928 s plánom zmeny dispozície a úpravou fasád – výrez s názvom výkresu, Šulcová 2011

5. Mäsiarstvo, parc. C-KN č. 836, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

Prízemná budova postavená koncom 19. storočia, nepodpivničená, obdĺžnikového pôdorysu, postavená z kameňa a dreva je umiestnená v centre zastavaného územia Železník v lokalite Na Kríži. Zaujímavá je autentickým predsunutým dreveným portikom, ktorý má v štíte viaceré drevené tvarované dekoratívne prvky. Strecha bola pôvodne sedlová, v súčasnosti už zväčša neexistuje. Pôvodne mohol objekt slúžiť ako obchod, mäsiarstvo. Objekt nie je využívaný, je v zlom stavebno-technickom stave.

6. Kolkáreň, parc. C-KN č. 836, kolónia Na Kríži (k. ú. Turčok)

Areál kolkárne pozostáva z dreveného altánku, samotného objektu kolkárne a tanečnej plochy. Drevený altánok je prízemný objekt nepravidelného pôdorysu s valbovou strechou, pred ktorým sa nachádza vybetónovaná plocha slúžiaca pri tanečných zábavách. Samotný objekt kolkárne tvorí drevená budova obdĺžnikového pôdorysu s veľkoplošnými oknami ukončenými lomeným oblúkom a so štvorčekovou výplňou. Strecha je sedlová s presahujúcim podstreším, krytina plechová. Z východnej steny objektu vystupuje kolkárska dráha, ktorá je vybetónovaná a zastrešená plechovou strechou. Drevené plochy týchto objektov sú farebne výrazne odlišené a majú početné tvarované dekoratívne prvky. Výstavbu kolkárne možno datovať rokom 1906. Úpravy areálu, vybudovanie tanečného parketu, vybetónovanie dráhy, prebiehali postupne až do 2. polovice 20. storočia. Objekt nie je využívaný, stavebno-technický stav je narušený.

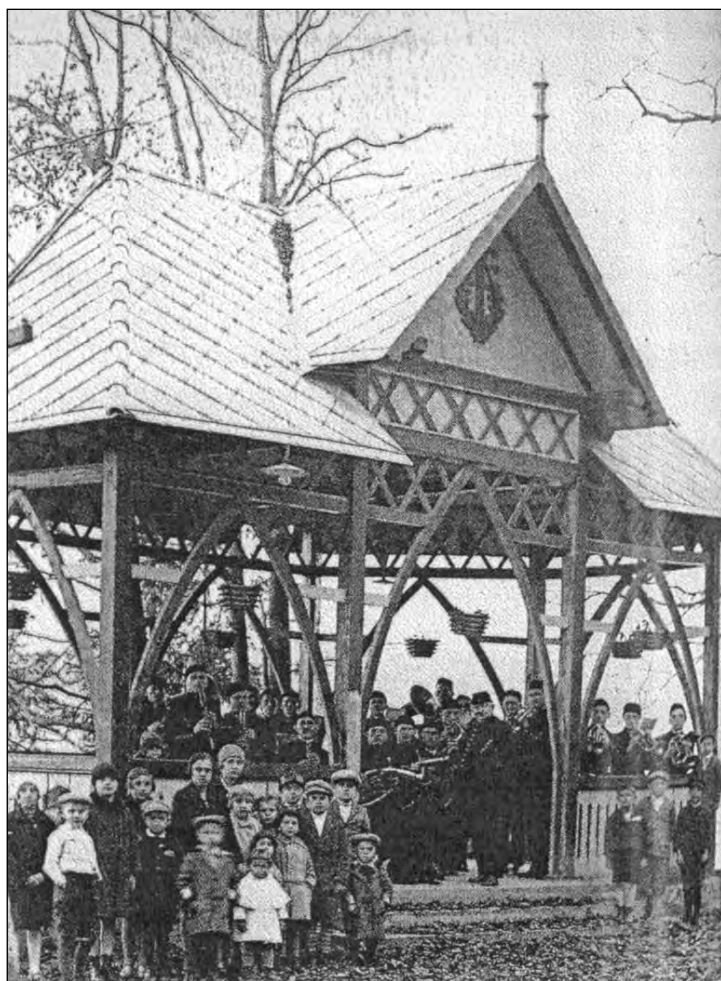

Verejné priestranstvo pred kolkárňou a altánkom, rok 1979

Kolkáreň, Šulcová 2011

Pavilón hudobný na Železníku (20. stor., medzivojnové obdobie), Šulcová 2011

7. Kultúrny dom, parc. C-KN č. 1402/7, Železník, pri Štefánikovej štôlni
(k. ú. Sirk)

Prízemná budova z konca 19. storočia, podpivničená, obdĺžnikového pôdorysu, postavená z tehál, omietnutá, so soklom. Kratšou severnou fasádou je orientovaná k prístupovej komunikácii. Z východnej fasády vystupuje rizalit. Priečelie budovy (západná fasáda) charakterizuje tehlové kvádrovanie, ktoré vytvára vertikálne pásy, podokenná rímsa a kordónová rímsa v úrovni stropnej konštrukcie. Okná sú pôvodné, dvojité, dvojkrídlové, v strede s priečnikom, spodné dvojtabuľkové. Vstupy do objektu sa nachádzajú v dlhšej západnej fasáde a vstup do pivničných priestorov je situovaný v severnej fasáde. Strecha je valbová s presahujúcim podstreším, len nad rizalitom vo východnej fasáde je so štítom. Objekt pôvodne mohol slúžiť ako prevádzková budova s príslušenstvom pri Štefánikovej štôlni pre potreby štátnych baní, neskôr ho využívali ako kultúrny dom. Objekt bývalého je neobývaný a nevyužívaný, v zlom stavebno-technickom stave, v posledných rokoch na budove prepadla strecha.

Prevádzková budova v areáli štôlne Štefánik, rok 1979

Prevádzková budova v areáli štôlne Štefánik, priečelie budovy- západná fasáda v r.2006, Šulcová 2011

Budova (vzadu), západná fasáda –strecha uprostred preborená, stav v r. 2008, Šulcová 2011

8. Prevádzková budova, parc. C-KN č. 1402/4, Železník, pri Štefánikovej štôlni, (k. ú. Sirk)

Prízemná budova, nepodpivničená, nepravidelného pôdorysu v tvare písmena L, postavená z tehál, omietnutá, dlhšou severnou fasádou je orientovaná k prístupovej komunikácii, na severozápadnom nároží s pristavanou verandou. Fasády upravované po roku 1945, pôvodné okná sa nezachovali. Vstupy do objektu sa nachádzajú v dlhšej severnej fasáde a tiež boli čiastočne upravované. Strecha je sedlová s presahujúcim podstreším a krovovou konštrukciou riešenou ako jednoduchá stolica. Objekt pôvodne mohol slúžiť ako prevádzková budova s príslušenstvom pri Štefánikovej štôlni pre potreby štátnych baní, neskôr ho tvorilo viacero bytov pre rodiny zamestnancov tunajšieho banského závodu. Pre jednu rodinu bola k dispozícii izba, kuchyňa a komora.

9. Hasičská zbrojnica s areálom, parc. C-KN č. 1424/45, Železník – kolónia Ladislav, (k. ú. Sirk) – NKP, ÚZPF č. 11791/1

Hasičská zbrojnica s areálom sa nachádza pri hlavnej ceste, v blízkosti portálu štôlne Štefánik, na rozhraní prevádzkovej a obytnej zástavby. Hasičská zbrojnica je malá solitérna pravouhlá stavba z kameňa, omietaná. Sokel, nárožné lizény a podstrešný pás sú z neomietaného kameňa. V priečeli sú veľké dvojkrídlové drevené vráta a po bokoch po jednom pravouhlom okne, ostatné fasády sú bez otvorov. Strecha je stanová, krytá azbestocementovými šablónami. V strede strechy je malá pravouhlá drevená vežička so stanovou strechou, krytou tiež azbestocementovými šablónami. Na čelnej strane vežičky je upevnený okrúhly plechový znak so symbolmi hasičstva. Zvoničku tvorí kovový stožiar s priehradovou konštrukciou. Vo vrchole bol umiestnený zvon s drevenou stolicou, ukradnutý v roku 2011. Zvonička je ukončená kovovou konštrukciou stanovvej striešky. Hasičská zbrojnica a zvonička boli postavené koncom 19. storočia. Súčasťou areálu je hydrant zo začiatku 20. storočia. Objekty sú bez využitia, zvonička je po krádeži zvona nefunkčná.

Zvonička, 2009

Požiarna zbrojnica, 2009

10. Škola, parc. C-KN č. 1424/58, Železník – kolónia Ladislav, (k. ú. Sirk)

Škola bola situovaná v mieste najväčšej koncentrácie bývania baníkov v banických prízemných domoch v kolónii Ladislav, ktorej výstavba začala v 80. rokoch 19. storočia. Dlhší prízemný nepodpivničený dom so sedlovou strechou bol jednou z typových viacbytových stavieb hornej kolónie Ladislav. Južnú časť domu v šírke dvoch okenných osí zaberá jediný priestor bývalej školy resp. školskej triedy. Dnešný vstup je z južnej štítovej strany. Výraz exteriéru je silne zmenený stavebnými úpravami z 2. pol. 20. stor. (hladké omietky, nátery v nepôvodnej farebnosti, veľké trojdielne okná). Z pôvodných prvkov exteriéru, ktoré charakterizujú domy hornej kolónie Ladislav, sa zachovali hladké nárožné lizény a ozdobne tvarované ukončenia krokiev, ktoré tvoria odkvap nad dlhšou stranou objektu. V súčasnosti sa v objekte zachoval len jeden priestor, ktorý svojím charakterom čiastočne zodpovedá pôvodnej školskej triede, využívaný v súčasnosti pre potreby obce na verejné podujatia, ako volebná miestnosť. Ostatné priestory objektu slúžia ako súkromný byt. Objekt je v dobrom stavebno-technickom stave.

11. Stavba hospodárska, parc. C-KN č. 1442/2, areál výrobnno-administratívnych objektov pri štôlni Ladislav (k. ú. Sirk) - NKP, ÚZPF č. 11789/2

Prízemný objekt pozostáva z dvoch častí s obdĺžnikovým pôdorysom – pôvodne pravdepodobne stajne a vozovne. Na fasáde pôdorysne širšej časti sa zachovali zvyšky architektonického členenia, ktoré bolo u všetkých prevádzkových objektov štôlne Ladislav riešené jednotne: sokel a lizénové rámovanie, pravouhlé okná s omietkovou obrubou s ušami a s nadokenným klenákom, hladká pásová rímsa medzi oknami a pod oknami. V štítovej fasáde sú veľké dvojkrídlové vráta s výplňami z diagonálne kladených dosák. Fasáda pôdorysne užšieho objektu má dnes. po účelovej oprave, plné nečlenené múry až do výšky koruny múrov. V úrovni prízemí sa v čelnej fasáde nachádzajú 4 vstupy so 2 staršími drevenými dvojkrídlovými dverami a 2 novšími plechovými dvojkrídlovými dverami, ktoré indikujú využívanie objektu ako garáží. Strechy oboch častí sú pultové, s presahom odkvapov, bez dažďových žlabov a zvodov. Krytina je vlnitý plech. Časť objektu je upravená ako garáž.

12. Dielne, parc. C-KN č. 1424/4, areál výrobnno-administratívnych objektov pri štôlni Ladislav (k. ú. Sirk) - NKP, ÚZPF č. 11 789/3

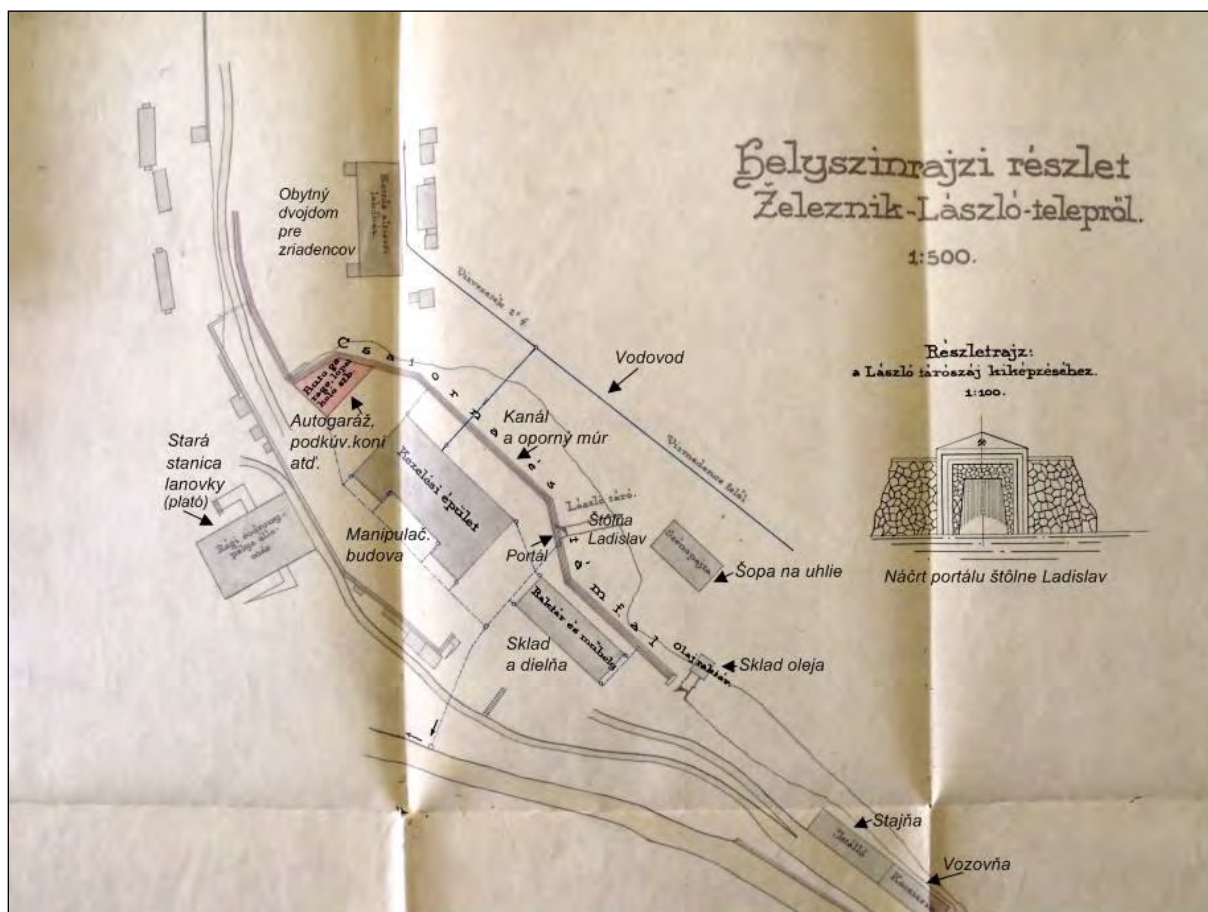
Objekt bol postavený v rámci koncepcnej výstavby banského podniku Rimamuránskej spoločnosti krátko po jej založení r. 1881. Kratšia a užšia južná prístavba vznikla až po roku 1928 – ako vyplýva zo situačného plánu a stavebného výkresu objektu. Prízemný nepodpivničený objekt, pôvodne s obdĺžnikovým pôdorysom, bol neskôr predĺžený južným smerom o užšiu prístavbu. Fasády sú riešené jednotne s ostatnými prevádzkovými objektmi štôlne Ladislav: sokel a lizénové rámovanie fasád sú kamenné, pôvodne neomietané, neskôr sokel čiastočne ponorený do zvýšeného terénu a lizény fasád boli omietnuté. Obdĺžnikové okná majú omietkové šambrány s ušami a v nadokennej časti stredný klenák. V oknách sú mreže. Na hlavnej fasáde sa vstupy striedajú s oknami, ďalší vstup je na užšej štítovej fasáde a nad ním výlez do podkrovia s dvierkami s okenicovými výplňami. Vstupy do priestorov prízemí majú zamrežované nadsvetlíky. Strecha je sedlová, vysunuté ozdobne tvarované ukončenia krokiev tvoria odkvap. Strešná krytina sú sivé azbestocementové šablóny. Interiér objektu je trojpriestorový, pôvodne s funkciami stolárska dielňa, kolárska a tesárska dielňa a sklad materiálu. V jednej miestnosti je doskový strop na viacerých miestach narušený (prelomené dosky). Objekt je nevyužívaný, stavebno-technický stav narušený.

13. Budova prevádzková, parc. C-KN č. 1424/5, areál výrobnno-administratívnych objektov pri štôlni Ladislav (k. ú. Sirk) - NKP, ÚZPF č. 11 789/5

Prízemná nepodpivničená budova s pôdorysom tvaru U, obráteným k ceste. Architektonické riešenie zodpovedá jednotnému štýlu použitému na všetkých prevádzkových objektoch štôlne Ladislav: kamenný neomietaný sokel a lizénové rámovanie (neskôr omietnuté), okenné a dverné otvory v hladkých fasádach majú omietkové šambrány s ušami a s nadokenným stredným klenákom. V klenáku je motív diamantového rezu. Pod oknami a v polovičnej výške okien a vstupov prebieha pásová omietková rímsa. K vstupom vedú schodíky. Okná sú obdĺžnikové, štvorkrídlové, osemtabuľkové, von a dnu otváracé, medzi oknami sú mreže. Dvere majú nadsvetlík s mrežou. Objekt má profilovanú korunnú rímsu. Strechy sú valbové, kryté pôvodnými azbestocementovými šablónami sivej farby. Spodný podhl'ad strešných odkvapov je krytý podbíjaním a omietnutý. Na streche je pôvodný kovový ozdobný stojan na vedenie elektriny, telefónnych a telegrafných drôtov do objektu. V interiéri bola pôvodne v hlavnom (strednom) krídle tzv. čítacia miestnosť (ľudovo nazývaná felezcimra, z nem. verlesen, t.j. prečítanie mien baníkov pred nástupom do práce a po skončení práce). V ľavom krídle bola kováčska a zámočnícka dielňa na rýchle opravy a brúsenie poškodeného náradia a pod., v pravom krídle bola miestnosť banských dozorcov, hlavného dozorca a miestnosť so záchranným vybavením. V zadnom trakte budovy bol kúpeľ a pracovňa s teplou vodou pre baníkov a ich rodiny. Kúpeľ pozostával z vykurovanej predsieni a 4 kabín s vaňami a jednej miestnosti s 5 sprchami. Vaňové kabíny i sprchy boli tiež vykurované pecami. Pôvodné priestorové delenie kúpeľa sa zachovalo, ale vybavenie už nie. Tečúca voda sem bola zrejme dopravovaná vodovodom, ktorý je na situačnom pláne z r. 1928 zakreslený aj s odbočkou do prevádzkovej budovy. Objekt bol postavený v rámci koncepcnej výstavby banského podniku Rimamuránskej spoločnosti krátko po jej založení r. 1881. Na situačnom pláne z r. 1928 (príloha č. 12.3.1.) sa nazýva „manipulačná budova“. Podľa plánu samotnej budovy z r. 1927 slúžila budova na zhromažďovanie baníkov pred nástupom do práce po ukončení práce (z dôvodov kontroly prezencie), bola tu kováčska a zámočnícka dielňa, miestnosti banských dozorcov, hlavného banského dozorca a miestnosť so záchranným vybavením a pre potreby baníkov a ich rodín tu bol aj kúpeľ a pracovňa s teplou vodou.

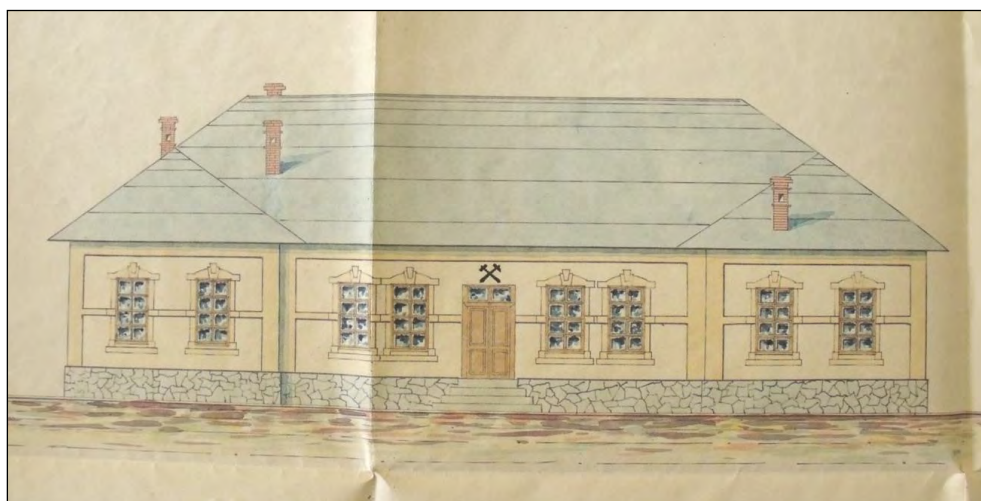
Po roku 1945 boli pôvodné funkcie zrušené, bolo tu umiestnené kino, pošta (fungovala ešte v r. 2006), kino sa používa len príležitostne.

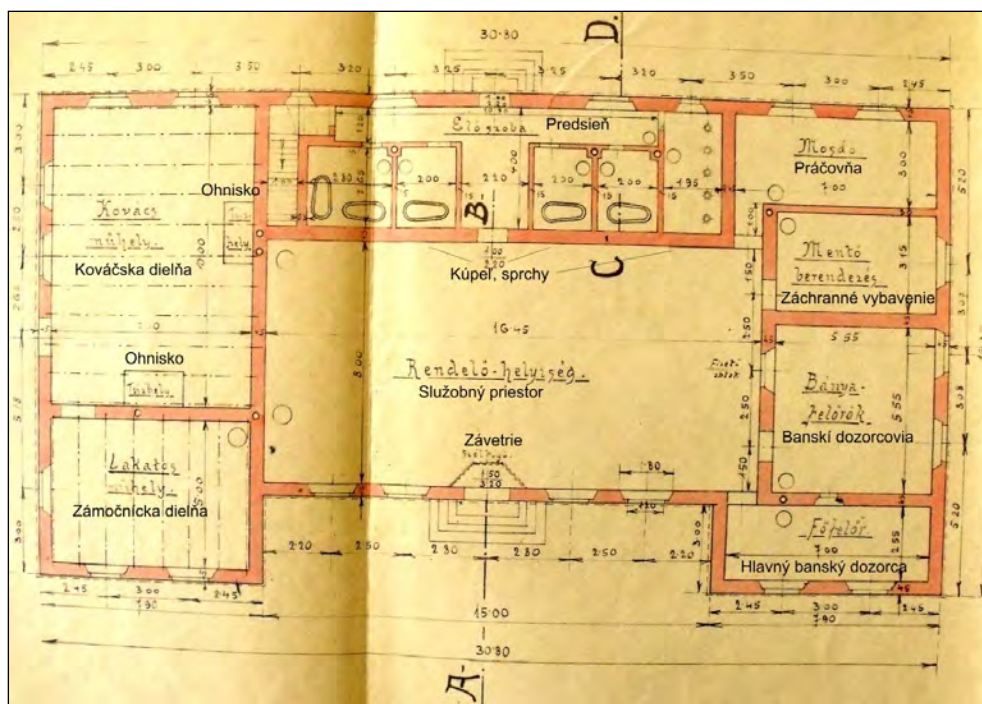
Plán areálu pri štolni Ladislav z r. 1928, vysvetlivky Šulcová 2011

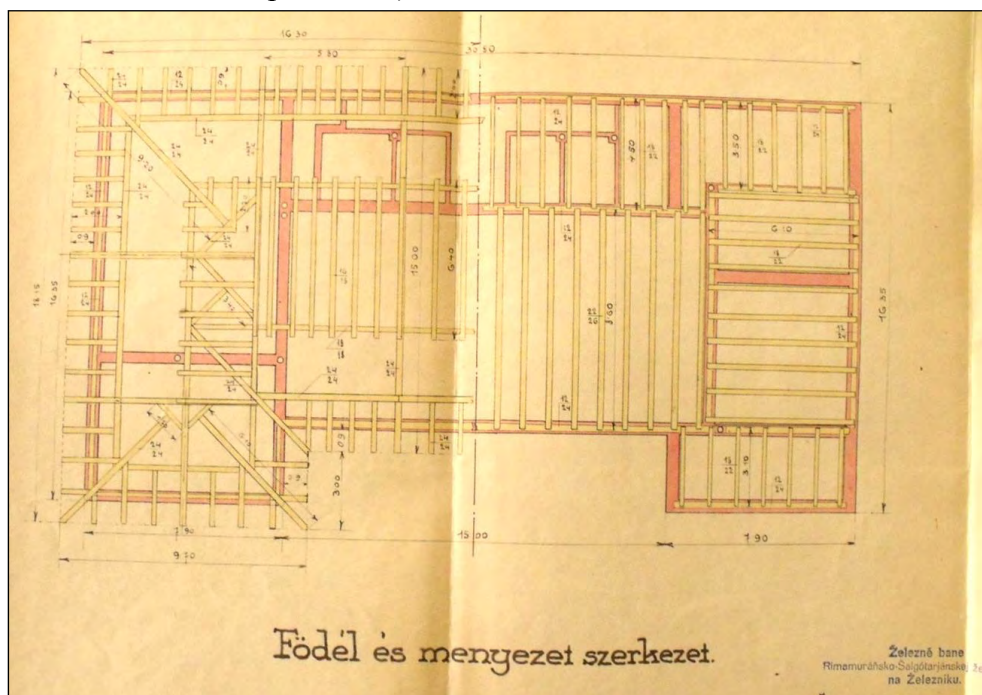
Prevádzková budova, starý stav, in: Frák 1987, Šulcová 2011

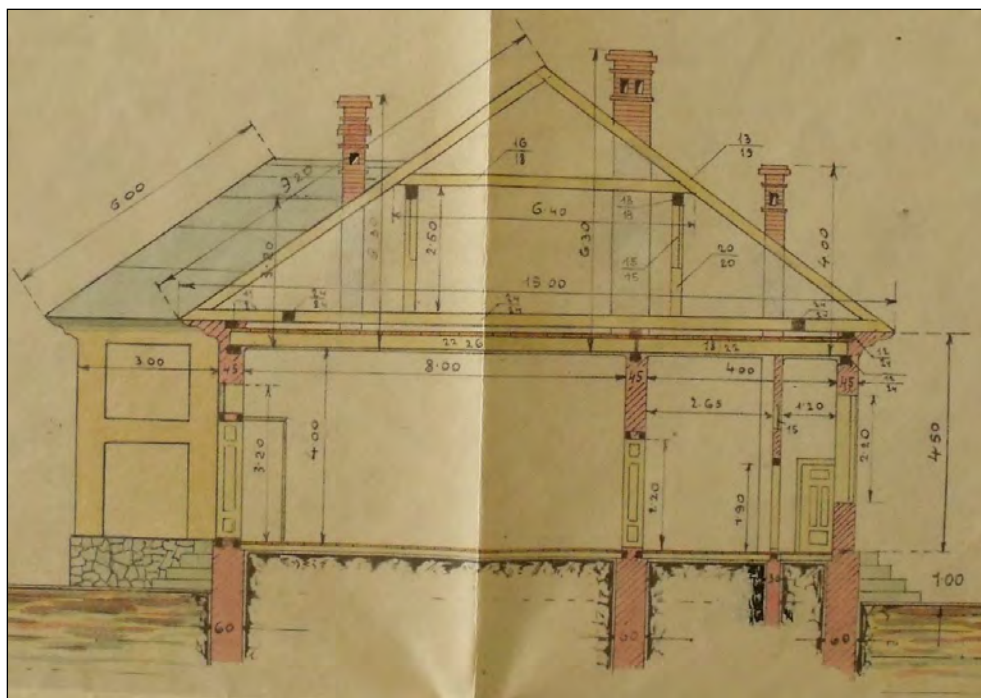
Čelný pohľad - časť plánu manipulačnej budovy z r. 1927, (Št. ústr.banský archív Banská Štiavnica, fond Rimamuránska spoločnosť), Šulcová 2011

Pôdorys prízemí- časť plánu manipulačnej budovy z r. 1927, (Št. ústr.banský archív Banská Štiavnica, fond Rimamuránska spoločnosť), Šulcová 2011

Pôdorys podkrovia a krovu - časť plánu manipulačnej budovy z r. 1927 (časť III), (Št. ústr.banský archív Banská Štiavnica, fond Rimamuránska spoločnosť), Šulcová 2011

Rez priečny - časť plánu manipulačnej budovy z r. 1927 (časť III), (Št. ústr.banský archív Banská Štiavnica, fond Rimamuránska spoločnosť Šulcová 2011

Banické osídlenie

Najpočetnejšiu skupinu historickej zástavby územia PZ tvoria objekty banického osídlenia. Rimamuránska spoločnosť realizovala po roku 1881 výstavbu na základe premysleného, koncepčne spracovaného plánu, so zreteľom na estetickú stránku architektúry. V riešení fasád banických štvorbytových alebo šesťbytových domov sa uplatnilo aspoň jednoduché členenie soklom a nárožnými lizénami a hladké omietkové pasparty okien a dverí. Banické osídlenie tvoria prízemné objekty s obdĺžnikovými pôdorysmi a pozdĺžnou osou orientovanou rovnobežne s vrstevnicami svahu. K prízemným domčekom spravidla patrili i záhradky. Štátne bane postavili po roku 1914 dvojpodlažné bytové domy nazývané „štokovce“ s hrubšie omietanými fasádami členenými rastrom z neomietaných červených tehál. Schodiská sa navonok prejavovali polkruhovo zaklenutými oknami a trojuholníkovým strešným štítom s ozdobnou makovicou z pozinkovaného plechu. Na dvorovej strane dominovali priebežné drevené pavlače. Všetky obytné objekty, i „štokovce“, mali hospodárske zázemia pozostávajúce z drevární a kôlní ktoré sú situované buď vo dvoroch alebo oproti obytným domom, oddelené miestnou komunikáciou. Tieto kôlnie sú dodnes funkčné.

1. Typizovaný šesťbytový robotnícky dom – súčasť kolónie Na Kríži

Prízemná budova, nepodpivničená, obdĺžnikového pôdorysu, postavená z tehál, omietnutá, dlhšou južnou fasádou orientovaná k prístupovej komunikácii. Pôvodné okná sú dvojité, dvojkridlové, trojtabuľkové. Vstupy do objektu sa nachádzajú v dlhšej južnej fasáde. Strecha je sedlová s presahujúcim podstreším a krovovou konštrukciou riešenou ako jednoduchá stolica, krytina plechová. Zakončenie krokiev v podstreší je ozdobne tvarované, V strede bočných štítov je situovaný pôvodný okrúhly otvor na odvetrávanie podkrovnej časti budovy. Objekt pôvodne tvorilo šesť bytov pre rodiny zamestnancov tunajšieho banského závodu. Pre jednu rodinu bola k dispozícii izba, kuchyňa a komora. Fasády, okná, vstupy, interiér budovy boli výrazne upravované po roku 1945. V blízkosti

objektu sa spravidla nachádzala aj spoločná pec, ktorá slúžila pre obyvateľov bytov a viaceré pivnice v protiahlom svahu.

- 2. Typizovaný štvorbytový robotnícky dom – súčasť dolnej kolónie Ladislav**
Prízemná budova, nepodpivničená, obdĺžnikového pôdorysu, postavená z tehál, omietnutá, dlhšou severozápadnou fasádou orientovaná k prístupovej komunikácii. Na nárožiach sú lizény po celej výške objektu, dlhšia SZ fasáda je opticky rozdelená do dvoch polí. Vstupy do objektu sa nachádzajú v dlhšej juhovýchodnej fasáde, resp. v kratšej severovýchodnej fasáde. Strecha je sedlová s presahujúcim podstreším a krovovou konštrukciou riešenou ako jednoduchá stolica, krytina plechová. Zakončenie krokiev v podstreší je tvarované, čo je typické pre architektúru robotníckych kolónií Rimamuránsko-šalgótarjánskej železiarskej účastinnej spoločnosti. V strede bočných

štítov je situovaný pôvodný okrúhly otvor so šambránou na odvetrávanie podkrovnej časti budovy. Objekt pôvodne tvorili štyri byty pre rodiny zamestnancov tunajšieho banského závodu. Pre jednu rodinu bola k dispozícii izba, kuchyňa a komora. Fasády, okná, vstupy, interiér budovy boli výrazne upravované po roku 1945.

3. Poschodové pavlačové domy, „Štokovce“

Obytnú kolóniu pozostávajúcu z dvoch objektov postavila po roku 1914 podľa jednotného plánu výstavby robotníckych bytových domov Uhorská kráľovská (čiže štátna) železiareň pre svojich zamestnancov na juhozápadnom svahu vrchu Železník, na umelo upravenej a zarovnanej terase. Ide o dvojpodlažné nepodpivničené pavlačové bytové domy na pôdoryse tvaru E, postavené z kameňa, resp. zmiešaného muriva. Čelná i dvorová fasáda má uprostred rizalit, v ktorom je hlavné schodisko. Bočné schodiská sú v bočných krídlach. Pavlače s drevenými ozdobnými zábradliami a vešadlovými stĺpikmi sú na 1. i 2. nadzemnom podlaží dvorovej fasády. Strechy sú valbové, stredný rizalit a krajné osi hlavného krídla sú na uličnej strane zastrešené osobitnou sedlovou strechou so štítom a polvalbou, krytina sú azbestocementové šablóny. Hrebene striech nad polvalbami sú ukončené ozdobnou plechovou makovicou. Komíny sú v úrovni nad strechou z neomietaných tehál, z ktorých je i dekoratívne ukončenie komínových hlavíc. Čelné fasády sú architektonicky členené plastickým rastrom vertikál a horizontál z neomietaných tehál, ktoré evokujú jednoduché pravouhlé hrazdenie, nárožia sú tiež zvýraznené armovaním z neomietaných tehál, v soklovej časti neomietaným kameňom.

Plochy muriva v tomto rastru sú omietané zdrsnenou omietkou s obvodovou hladkou omietkovou páskou. Okná v osiach schodísk sú ukončené poloblúkovo, ostatné okná sú pravouhlé. Väčší bytový dom je postavený v plnom rozsahu, menší len po stredný rizalit (vrátane). Vstup do bytov je zo schodísk z dvorovej strany, niektoré byty na prízemí sú prístupné i z čelnej fasády. Byty sú malé, jedno a dvojizbové, s kuchyňou a komorou, pôvodne bez príslušenstva, záchody boli pôvodne na dvorovej strane bočných krídiel a boli prístupné zo schodísk. K bytom patria jednotne riešené drevené kôlne, situované v rade pozdĺž cesty pred hlavnými fasádami domov. Kôlne sa využívajú ako skladovacie priestory najmä na uskladnenie palivového dreva, ako komora a pod. Za domami je svah spevnený oporným múrom z neomietaného kameňa. Domy ako celok sú udržiavané, okná boli vo väčšej miere vymenené za plastové, niektoré s porušením pôvodnej veľkosti okenného otvoru, iným členením výplne a pod. Časť starších okenných výplní je zachovaná spolu s pôvodnou farbou náteru. V r. 2010 boli kompletne obnovené drevené pavlače menšieho domu. Pôvodný účel využitia sa zachoval.

Dom bytový I a Dom bytový II („Štokovec“) - pohľad od západu, Šulcová 2011

Sakrálna architektúra – kaplnka, parc. C-KN č. 852/1, pri hlavnej ceste (k. ú. Turčok)

Sakrálnu architektúru v pamiatkovom území reprezentuje menšia kaplnka pravdepodobne z prelomu 19. a 20. storočia obdĺžnikového pôdorysu, s centrálne situovaným predstavaným vstupom na západnej strane, s úzkymi oknami ukončenými poloblúkom na južnej a severnej fasáde. Sedlová strecha hlavnej časti a nad vchodom je pokrytá plechovou krytinou. Kovové dvojkrídlové dvere vstupu sú doplnené ozdobnými štítkami pod kruhovými kľučkami, nitmi.

Detaily výplní

Okná a charakteristické úpravy ostění

Dvere a vráta

Charakteristické hrádzenné zádveria objektov

Vstupy do pivníc

Príklady hospodárskych budov v robotníckych kolóniách

k. ú. Turčok

Príklady hospodárskych budov v robotníckych kolóniách k. ú. Sirk

F.1.6.4 Zatriedenie nehnuteľností v pamiatkovom území (stavby, pozemky, zeleň)

Rozdelenie nehnuteľností na základe ich pamiatkových hodnôt :

- nehnuteľné národné kultúrne pamiatky
- objekty vytypované na vyhlásenie za NKP
- objekty s pamiatkovou hodnotou
- objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia
- objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia
- pamätihodnosti obce

Národné kultúrne pamiatky

Národné kultúrne pamiatky sú nehnuteľnosti s individuálnymi pamiatkovými hodnotami (historické, spoločenské, urbanistické, krajinné, architektonické, vedecké, technické, výtvarné, umelecko-remeselné), evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu.

Obec súp. č.	parc. číslo	UNKP/PO, (zaužívaný názov objektu) miestne pomenovanie funkčné využitie	fotodokumentácia	zatriedenie nehnuteľností v pamiatkovom území	stavebnotechnický stav nutnosť obnovy
Sirk	1424/ 1	štôľňa s areálom		ÚZPF č. 11789/1-6	vyhovujúci
Sirk	1424/ 1	portál štôľne		ÚZPF č. 11789/1	vyhovujúci povrchová úprava zmena spôsobu zabezpečenia vstupu (dvere osadené za portálom)
Sirk	1424/ 2	stavba hospodárska		ÚZPF č. 11789/2	vyhovujúci fasáda, sokel, dverové a okenné výplne, tvar strechy
Sirk č. 212	1424/ 4	dielne		ÚZPF č. 11789/3	vyhovujúci fasáda, sokel, dverové a okenné výplne, krov, strecha
Sirk	1424/ 1	sklad		ÚZPF č. 11789/4	vyhovujúci povrchová úprava
Sirk č. 211	1424/ 5	budova prevádzková		ÚZPF č. 11789/5	vyhovujúci fasáda, dverové a okenné výplne, strecha
Sirk	1424/ 1	múr oporný		ÚZPF č. 11789/6	vyhovujúci povrchová úprava

Sirk	1424/ 45	zbrojnica hasičská		ÚZPF č. 11791/1-3	dobrý
Sirk	1424/ 45	zbrojnica hasičská		ÚZPF č. 11791/1	dobrý strecha, krytina
Sirk	1424/ 44	zvonička		ÚZPF č. 11791/2	dobrý náter, doplnenie zvonu
Sirk	1424/ 44	hydrant		ÚZPF č. 11791/3	vyhovujúci náter

Nehnutelnosti vytypované na vyhlásenie za NKP

Objekty s vysokým podielom zachovaných pamiatkových hodnôt (historické, spoločenské, urbanistické, krajinné, architektonické, vedecké, technické, výtvarné, umelecko-remeselné). Svojím pôdorysným založením, výškovým a priestorovým usporiadaním, dispozíciou a výrazom exteriéru spoluvytvárajú historickú urbanistickú štruktúru pamiatkového územia, ktorá je predmetom pamiatkovej ochrany.

obec súp. č.	parc. číslo	charakter funkčné využitie	fotodokumentácia	zatriedenie nehnutelností v pamiatkovom území pamiatková hodnota	stavebnotechnický stav nutnosť úprav
Turčok	836	dom bez využitia/ krám mäsiarsky		nehnutelnosť vytypovaná na vyhlásenie za NKP architektúra, pôvodná funkcia, umelecko- remeselné spracovanie stavby a detailov	narušený konštrukcia krovu, obvodové murivo, krytina, doplniť chýbajúce drevené konštrukčné prvky, výplňové konštrukcie, fasáda

Turčok	846	kolkáreň bez využitia		nehnutelnosť vytypovaná na vyhlásenie za NKP architektúra, pôvodná funkcia, umelecko-remeselné spracovanie stavby a detailov	narušený konštrukcia krovu, krytina, doplniť chýbajúce drevené konštrukčné prvky, výplňové konštrukcie
Turčok	846	altánok bez využitia		nehnutelnosť vytypovaná na vyhlásenie za NKP architektúra, pôvodná funkcia, umelecko-remeselné spracovanie stavby a detailov	narušený konštrukcia krovu, krytina, doplniť chýbajúce drevené konštrukčné prvky, výplňové konštrukcie
Sirk	1402/ 5	Štôlna bez využitia		nehnutelnosť vytypovaná na vyhlásenie za NKP vstup do druhej najvýznamnejšej dedičnej štôlny „Štefánikova“	narušený úprava terénu z dôvodu vhodnej prezentácie portálu, povrchová úprava, zabezpečenie vstupu (dvere osadené za portálom)
Sirk	1443/ 10	Štôlna bez využitia		nehnutelnosť vytypovaná na vyhlásenie za NKP portál „Štefanka“	narušený úprava terénu z dôvodu vhodnej prezentácie portálu, povrchová úprava, zabezpečenie vstupu (dvere osadené za portálom)

Objekty s pamiatkovou hodnotou

Historické objekty so zachovanými pôvodnými časťami konštrukcií, úpravami fasády (rozmery a výplne otvorov, detailmi štukovej výzdoby, prvkami strešnej konštrukcie,...) a inými detailmi, ktoré vhodne prezentujú hodnoty pamiatkového územia.

obec súp. č.	parc. číslo	charakter funkčné využitie/ predtým	fotodokumentácia	zatriedenie nehnutelností v pamiatkovom území hodnota	stavebnotechnický stav nutnosť úprav
Turčok č. 5	701	dom obytný bývanie/ Budova správy Rimamuránskej spoločnosti		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko-remeselné prvky fasády	vyhovujúci strešná krytina, fasáda, veľkosť a tvar okenných otvorov a členenie okenných výplní

Turčok č. 6	703/ 1,2,3,4	dom obytný bývanie/ administratívna budova správy štátnych baní		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	vyhovujúci členenie fasády (podľa historickej dokumentácie) , povrchová úprava, úprava balkóna , veľkosť a tvar okenných otvorov a členenie okenných výplní
Sirk č. 261	796/ 2	dom obytný bývanie		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	vyhovujúci veľkosť a tvar okenných otvorov a členenie okenných výplní podľa zachovaných, povrchová úprava fasád
Sirk č. 262	796/ 3	dom obytný bývanie		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	vyhovujúci veľkosť a tvar okenných otvorov a členenie okenných výplní podľa zachovaných, povrchová úprava fasád
Turčok č. 4	816, 817	dom obytný bývanie/vila správcu Rimamuránskej banskej kancelárie		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	vyhovujúci členenie časti fasády (podľa historickej dokumentácie) , povrchová úprava fasády a strechy (farebnosť), veľkosť a tvar okenných otvorov a členenie okenných výplní
Turčok	818	Hospodárska budova skladové priestory		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	narušený fasáda, náter strešnej krytiny
Turčok č. 7,8	822, 823/1, 2	obchod bez využitia//spolkový dom Rimamuránskej spoločnosti		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	vyhovujúci fasáda, veľkosť a tvar okenných otvorov a členenie okenných výplní, strecha

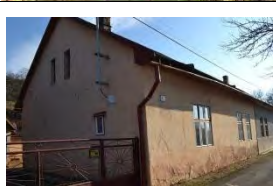
Turčok	828	Štôľňa I. skladové priestory		nehnutel'nosť s pamiatkovou hodnotou	vyhovujúci povrchová úprava, dverová výplň osadená za portálom
Turčok	828	Štôľňa II. skladové priestory		nehnutel'nosť s pamiatkovou hodnotou	vyhovujúci povrchová úprava, dverová výplň osadená za portálom
Turčok č. 16	839, 840	dom obytný bývanie		nehnutel'nosť s pamiatkovou hodnotou	dobrý fasáda
Turčok	852/1	kaplnka cirkevné účely		nehnutel'nosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko-remeselné prvky fasády	vyhovujúci fasáda
Sirk č. 181	1402/7	budova prevádzková bez využitia/kultúrny dom		nehnutel'nosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko-remeselné prvky fasády	dezolátny nosná konštrukcia krovu, strecha, krytina, doplnenie stredového rizalitu podľa historickej dokumentácie
Sirk č. 254	1404/2	dom obytný bývanie		nehnutel'nosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko-remeselné prvky fasády	dobrý

Sirk č. 253	1404/ 3	dom obytný bývanie		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	dobrý členenie okenných výplní podľa zachovaných
Sirk č. 242, 243	1409/ 41,42	dom obytný bývanie		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou pôvodná hmota objektu a členenie fasády, architektonické a umelecko- remeselné prvky fasády	vyhovujúci fasáda, sokel
Sirk č.	1424/ 3	sklad skladové priestory		nehnutelnosť s pamiatkovou hodnotou	vyhovujúci fasáda, okenné výplne, strecha

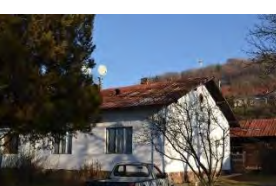
Objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Objekty, ktoré dodržiavajú pôvodnú parceláciu a spôsob zástavby parcely, uličnú čiaru, objem stavby i vo vzťahu k okolitej zástavbe a vhodne dopĺňajú urbanistickú štruktúru pamiatkového územia. Pôvodné historické objekty, ktoré novodobou úpravou fasád čiastočne stratili historický výraz.

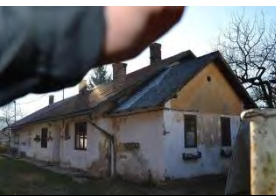
obec súp. č.	parc. číslo	charakter funkčné využitie	fotodokumentácia	zatriedenie nehnutelností v pamiatkovom území	stavebnotechnický stav nutnosť úprav
Turčok č. 10	706/ 4,6,8, 10,12	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci strecha, okná (veľkosť a členenie)
Turčok č. 11	706/ 14,15, 16,17, 18,19	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda, okná (veľkosť a členenie)

	Turčok č. 12	706/ 21,22, 23,24, 25	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda, okná (veľkosť a členenie)
	Turčok č. 13	706/ 28,29, 31,32	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda, okná (veľkosť a členenie)
	Sirk č. 260	738/ 1	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý fasáda- odstránenie nevhodného obkladu sokla
	Sirk	738/ 1	hospodárska budova skladové priestory		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci výplne dverného otvoru
	Sirk č. 259	738/ 2	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda
	Sirk č. 258	740/ 9	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý nevhodný obklad sokla
	Sirk č. 257	740/ 10	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý nevhodné presvetlenie podkrovia
	Sirk č. 255	740/ 12	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý nevhodný obklad sokla, výmena krytiny
	Sirk č. 256	740/ 41	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý nevhodný obklad sokla, členenie výplní okenných otvorov

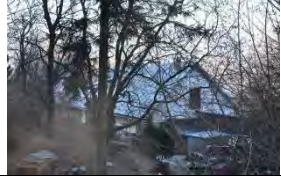
	Turčok č. 8	824	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, farebnosť fasády
	Turčok	826	hospodárska budova skladové priestory		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda
	Turčok č. 15	834/ 2	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý strešná krytina, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Turčok	843	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý
	Turčok č. 17	844, 845	hospodárska budova skladové priestory		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda, strecha
	Sirk č. 251, 252	1402/ 1,2	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý strešná krytina, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 250	1402/ 3	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý strešná krytina, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, nevhodný vikier
	Sirk č. 249	1402/ 4	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 323	1402/ 8	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý strešná krytina, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov

	Sirk	1405/ 1	kôľňa		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý
	Sirk č. 247	1408	garáž parkovanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci
	Sirk č. 221	1409/ 3	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda
	Sirk č. 222	1409/ 4	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 223	1409/ 5	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 224	1409/ 6	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 225	1409/ 7	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 226	1409/ 8	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 227, 218	1409/ 17,18	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov

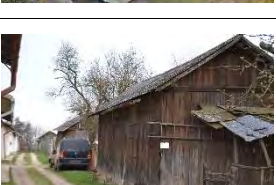
Sirk č. 229, 230	1409/ 19,20	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 231, 232	1409/ 23,24	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 219, 233	1409/ 25,26	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 234, 235	1409/ 28,29, 30	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 236	1409/ 31,32	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 238, 239	1409/ 35,36	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 240, 241	1409/ 37,38	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 244, 245	1409/ 43,44	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 247, 248	1409/ 46,47	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov

	Sirk č.	1409/ 49,48	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 219, 220	1424/ 7,8	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci fasáda
	Sirk č. 218	1424/ 9	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 217	1424/ 10	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 216	1424/ 12,13, 66	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 214	1424/ 14	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
	Sirk č. 212, 213	1424/ 15,16	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
	Sirk č. 211	1424/ 17	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
	Sirk č. 209	1424/ 19,20	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov

Sirk č. 206, 207, 208	1424/ 21,22, 23	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 205	1424/ 24	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
Sirk č. 204	1424/ 25	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
Sirk č. 203	1424/ 26	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci náter strešnej krytiny a fasády
Sirk č. 202	1424/ 27	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
Sirk č. 201	1424/ 29	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
Sirk č. 197	1424/ 30	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády(nehodná dostavba), veľkosť a členenie výplní okenných otvorov, náter strešnej krytiny
Sirk č. 196	1424/ 31	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 195	1424/ 32	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov

Sirk č. 194	1424/ 33	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 198	1424/ 49	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 199	1424/ 50	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 200	1424/ 51	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci náter strešnej krytiny, členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 193	1424/ 58,34	dom obytný verejné podujatia/ škola		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 210	1424/ 64	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci nevhodná dostavba, členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk	1440/ 5	vodohospodár ska budova vodojem		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý
Sirk č. 185, 186	1442/ 8,10, 11	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý
Sirk č. 184	1443/ 3	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý nevhodná dostavba, členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov

Sirk č. 183	1443/ 4	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 182	1443/ 5	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 180	1443/ 9	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 192	1454/ 4	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 191	1454/ 5	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády, veľkosť a členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 190	1454/ 6	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 189	1454/ 7	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 189	1454/ 8	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 188	1454/ 9	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie výplní okenných otvorov

Sirk č. 187	1454/ 10	dom obytný bývanie		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	dobrý členenie výplní okenných otvorov
Sirk č. 339	1454/ 14	dom obytný bez využitia		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci členenie fasády (znovuotvoriť zamurované okenné otvory), členenie výplní okenných otvorov
Sirk	796/5	hospodárske budovy pri bytových domoch Štokovce		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci
Sirk	796/5	hospodárske budovy pri bytových domoch Štokovce		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci
Sirk	877/4	hospodárske budovy pri bytových domoch Štokovce		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci
Sirk	1409/ 14	hospodárske budovy pri Dolnej kolónii Ladislav		nehnutelnosť rešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	vyhovujúci

Objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Novostavby postavené po roku 1970, ktoré hmotou, výrazom a situovaním na parcele pôsobia v pamiatkovom území rušivo.

obec súp. č.	parc. číslo	charakter funkčné využitie	fotodokumentácia	zatriedenie nehnutelností v pamiatkovom území	stavebnotechnický stav nutnosť úprav
-----------------	----------------	--------------------------------------	------------------	--	---

	Turčok	706/26	garáž parkovanie		nehnutelnosť nerešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	
	Sirk	1424/5 9	garáž parkovanie		nehnutelnosť nerešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	
	Sirk	1452/1, 1452/3	garáž parkovanie		nehnutelnosť nerešpektujúca pamiatkové hodnoty územia	

Pamätihodnosti obce

Obec Sirk nevedie, resp. neveduje zoznam pamätihodností schválený Obecným zastupiteľstvom.

F.1.7. Archeologické náleziská

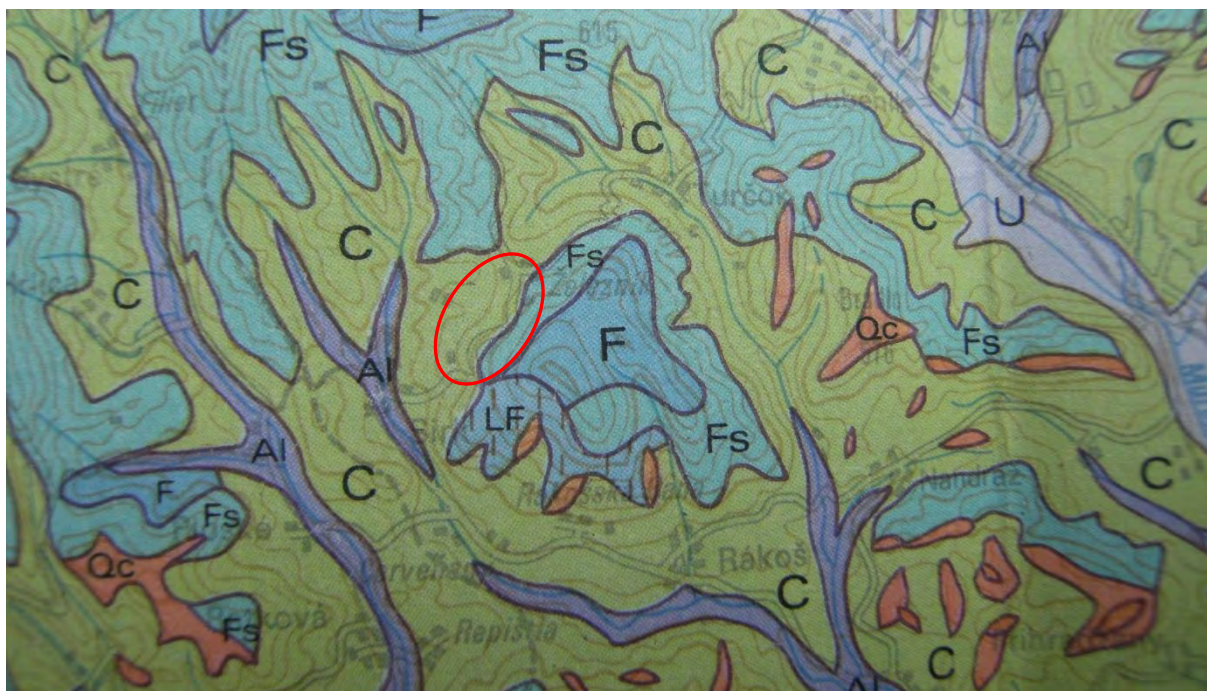
Pamiatková zóna Sirk-Železník sa nachádza na severozápadných svahoch vrchu Železník v Revúckej vrchovine patriacej k najmenej archeologicky prebádaným regiónom na Slovensku. Na území pamiatkovej zóny Sirk-Železník nemáme archeologicky doložené osídlenie staršie, ako sú robotnícke kolónie budované do strmých svahov v blízkosti baní od 80. rokov 19. storočia. Dosiaľ na území pamiatkovej zóny Sirk-Železník nebol realizovaný archeologický výskum. Na území pamiatkovej zóny Sirk-Železník nie sú prezentované žiadne archeologické nálezy. V blízkom okolí pamiatkovej zóny Sirk-Železník však evidujeme niekoľko archeologických lokalít preskúmaných archeologickým výskumom (hrad na Hradovej pri Tisovci, hrad Muráň, Rákoš, lokalita Šomkút pri Jelšave – bližšie str. 11-14).

F.1.8. Vegetačné štruktúry pamiatkového územia

Na základe analýzy historických mapových podkladov možno konštatovať, že vplyvom banskej činnosti a s tým súvisiacej urbanizácie územia, dochádza k výrazným zmenám **primárnej krajinskej štruktúry** územia, v súčasnosti vymedzenom pamiatkovom území. Zmeny krajinskej štruktúry sa dotkli viacerých krajinných prvkov, táto kapitola je venovaná zmenám vegetačných prvkov (štruktúr).

Urbanistická štruktúra sídla sa začala formovať v území vrchoviny, ktorej primárna krajinná štruktúra bola výsledkom pôsobenia krajnotvorných procesov a vegetačné štruktúry boli podľa Geobotanickej mapy Slovenska (MICHALKO A KOL., 1986) tvorené lesnými

spoločenstvami (dubovo-hrabové lesy karpatské, bukové kvetnaté lesy podhorské). Išlo o tzv. prírodnú krajinu, človekom neovplyvnenú a nezmenenú pôvodnú krajinu, ktorá bola výsledkom pôsobenia krajinotvorných procesov.

Potenciálna prirodzená vegetácia podľa Geobotanickej mapy Slovenska, zdroj: MICHALKO a KOL., 1986. Geobotanická mapa Slovenska (C – Dubovo-hrabové lesy karpatské; FS – Bukové kvetnaté lesy podhorské).

Prvé zmeny primárnej krajinnej štruktúry a teda aj prírodnej krajiny na krajinu kultúrnu nastali už samotným začiatkom banskej ťažobnej činnosti po roku 1570 (povrchová ťažba). Išlo však o pomerne nepatrné zásahy do krajiny s lokálnym charakterom, ktoré zásadne nemenili primárnu krajinnú štruktúru. Tieto nepatrné zmeny primárnej krajinnej štruktúry je možné pozorovať na historických mapových podkladoch I. a II. vojenského mapovania (1782-1784; 1852-1854) a aj na historickej katastrálnej mape z obdobia po roku 1850, teda v období pred urbanizáciou územia.

Výraznejšia zmena a výraznejší zásah do vegetačných prvkov nastal po roku 1852 vplyvom tzv. štôľňovej ťažby, kde je už predpoklad výraznejšieho odlesňovania územia a teda zmeny krajinnej pokrývky a morfológie terénu. Z hľadiska banskej činnosti však išlo najmä o podpovrchové činnosti, ktoré nemali až taký zásadný vplyv na krajinu (triedenie, úprava a samotné spracovanie vyťaženého materiálu neprebiehalo priamo v skúmanom území).

Výrazná zmena pôvodných vegetačných štruktúr a teda vznik **sekundárnej krajinnej štruktúry** nastala po roku 1881, kedy sa sídlom banského závodu stal Železník a došlo k výstavbe banského a obytného komplexu, rozšíreniu povrchovej a podzemnej ťažby a budovaniu robotníckych kolónií. Jednotlivé kolónie vznikali v blízkosti šácht a na najlepšie dostupných častiach z pohľadu geomorfológie, postupne boli napojené na spevnené aj nespevnené komunikácie. Nositel'om pamiatkových hodnôt je práve táto sekundárna krajinná

štruktúra, ktorá bola formovaná banskou činnosťou, následnou urbanizáciou územia a obhospodarovaním.

Na základe analýzy leteckého snímku územia z roku 1950 je možné identifikovať nasledovné vegetačné krajinné prvky tvoriace sekundárnu krajinnú štruktúru pamiatkového územia:

- polia (políčka)
- záhrady a dvory
- lúky
- lesy
- zeleň verejných priestranstiev a areálov

Sekundárna (historická) krajinná štruktúra, letecký snímok z roku 1950, Zdroj:

<http://mapy.tuzvo.sk/HOFM/>

Osídľovanie územia baníkmi a výstavba baníckych kolónií boli hlavným dôvodom zmeny primárnej krajiny štruktúry a vzniku sekundárnej historickej krajiny štruktúry, ktorej prírodné zložky sú odrazom spôsobu využitia krajiny. V tomto prípade išlo v najväčšom rozsahu o vznik porastových štruktúr úžitkového charakteru - **úžitkových záhrad** s priamou väzbou na obydlia (prevažne s ovocnými drevinami - slivky, jablone, hrušky, čerešne, orech kráľovský, liesky) a **políčok**, slúžiacich na pestovanie plodín miestnymi obyvateľmi. Políčka boli situované v svahovitom teréne a z tohto dôvodu boli realizované vo forme úzkych terás umiestnených súbežne s vrstevnicami terénu. Tieto porastové štruktúry nahradili pôvodné lesné spoločenstvá najmä v severozápadnej, západnej a juhozápadnej časti pamiatkového územia. Porastové štruktúry v severovýchodnej, východnej a juhovýchodnej časti územia, kde bola sústredená banská činnosť tvorili najmä **lúky** a **lesy**.

Od začiatku 20. storočia postupne vznikli aj jednotlivé **verejné priestranstvá**, ktoré boli tvorené zväčša jednoduchou trávnatou úpravou doplnenou soliternou, skupinovou alebo líniovou stromovou výsadbou, prevažne dubov (*Quercus*), líp (*Tilia*), orechov (*Juglans*) a borovic (*Pinus strobus*). Z dostupných historických podkladov neboli zistené žiadne

konkrétne informácie o spôsobe úprav verejných priestranstiev, areálov a záhrad. Predpokladať sa však dá, že prevažnú časť záhrad a dvorov tvorili ovocné dreviny, v menšej miere hospodárske plodiny s menšími sadovníckymi úpravami priečelí, predzáhradiek a dvorov. Plochy **dvorov** boli situované v priamej väzbe na obytný dom, ich povrch bol prevažne nespevnený. Využitie dvorov zodpovedalo spôsobu obživy ich majiteľov, prevažne sa tam nachádzali drobné hospodárske, skladové alebo remeselné budovy, udiareň, posedenie a menšia okrasná, prípadne ovocná časť.

Podľa archívnych údajov sa v pamiatkovom území pôvodne nachádzal lesopark. Išlo pravdepodobne o priestor pod správou baní Na Kríži. V spomínanom priestore je nižšie zakmenenie drevín a nachádza sa tu jazero (situované mimo územia pamiatkovej zóny), ktoré v minulosti slúžilo na člnkovanie. Bližšie informácie sa však nezachovali.

Ukončením banskej činnosti v sedemdesiatych rokoch 20. storočia došlo aj k postupnej likvidácii banských stavieb a následne aj k odlivu trvalého obyvateľstva a zmene spôsobu využitia krajiny. Antropický tlak, ktorý udržiaval krajinu a jej vegetačné štruktúry postupne prestal pôsobiť, čím sa vegetácia sukcesnými mechanizmami začala postupne vracieť do svojho pôvodného klimaxového štádia, ktorým je tu les. To malo za následok aj samotnú postupnú zmenu sekundárnej krajinnej štruktúry. Neobhospodarované lúky a políčka sa pod vplyvom krajinotvorných ale i antropogénnych procesov opäť premenili na plochy lesných spoločenstiev (s prevahou buka a hrabu) a niektoré plochy záhrad zarástli náletovou zeleňou, čím došlo k vytvoreniu **súčasnej krajinnej štruktúry**, ktorá je v podstate prienikom primárnej a sekundárnej (krajinnej štruktúry).

Súčasnú krajinnú štruktúru pamiatkového územia tvoria nasledovné prírodné zložky krajinnej pokrývky – porastové štruktúry:

- lesy
- lúky a pasienky
- záhrady, dvory a predzáhradky
- zeleň verejných priestranstiev
- zeleň areálov
- sprievodná zeleň (líniové prvky a solitérna zeleň)
- ostatná zeleň

Súčasná krajinná štruktúra pamiatkového územia, ortofotomapa, zdroj:

<https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/kataster?bm=worldImagery&z=17&c=20.12205,48.62996#>

Na základe porovnania zmien primárnej, sekundárnej a súčasnej krajinej štruktúry pamiatkového územia je možné konštatovať, že niektoré historické porastové štruktúry (krajinné prvky), ktoré boli nositeľmi pamiatkových hodnôt sú v súčasnosti redukované, niektoré z dôvodu zmeny spôsobu využitia a obhospodarovania krajiny zanikli úplne. Ich obnova je nereálna a rovnako tak aj neudržateľná. Ide najmä o plochy pôvodných poličok a lúk (pasienkov), ktoré v súčasnosti pokrývajú lesné spoločenstvá.

Ideálnym stavom krajiny z pohľadu zachovania pamiatkových hodnôt krajinných prvkov by bol stav zobrazený na leteckej snímke z roku 1950. Ako už bolo uvedené, nositeľom pamiatkových hodnôt je táto sekundárna krajinná štruktúra, ktorá bola formovaná banskou činnosťou. Udržanie tejto krajinej štruktúry je však z pohľadu súčasného využitia samoučelné a neudržateľné.

Nosným krajínovotvorným aspektom, ktorý formoval kultúrnu krajinu bola banská činnosť a v jej dôsledku došlo aj k zmenám a vzniku historických vegetačných štruktúr. Aj napriek úspešným zmenám niektorých vegetačných krajinných prvkov (lúky a polička), nie sú tieto zmeny rušivým faktorom, ktorý by mal negatívny vplyv na zachované pamiatkové hodnoty územia pamiatkovej zóny. Rušivými sa môžu stať v prípade, ak do procesu prirodzenej sukcesie zasiahne človek výsadbou cudzokrajných exotických druhov, alebo spontánny nástup inváznych druhov. Cieľom pamiatkovej ochrany vegetačných štruktúr tvoriacich súčasnú krajinnú štruktúru by teda malo byť zachovanie v súčasnosti existujúcich prvkov historickej krajinej štruktúry (záhrady, dvory, lúky, verejné priestranstvá, areály a pod.), ktoré sú nositeľmi pamiatkových hodnôt, kontrola úspešných procesov a ochrana technických banských pamiatok, ktoré sú súčasťou krajinných prvkov súčasnej krajinej štruktúry (haldy, pingové polia a ústia štôlní, ktoré sú súčasťou lesov a lúk).

Zatriedenie zelene podľa zachovaných pamiatkových hodnôt:

A. Plochy zelene zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu:

- tento typ zelene sa na území pamiatkovej rezervácie nevyskytuje.

B. Plochy navrhované na zápis:

- tento typ zelene sa na území pamiatkovej rezervácie nevyskytuje.

C. Plochy zelene s pamiatkovou hodnotou:

- plochy zelene, solitérna zeleň alebo alejová zeleň zachované aspoň vo fragmentoch na pôvodných plochách a uliciach s väzbou na zachovanú historickú krajinnú štruktúru:
- Dvory - tvoria bezprostredný priestor okolia domu, zväčša ohradený, slúžiaci zvyčajne pre potreby viacerých rodín v radovej zástavbe. Dvory sú menšej plošnej výmery, vo funkčnej kombinácii spevnených plôch a zelene so spoločnými drobnými hospodárskymi stavbami. Výsadba dvorov veľmi jednoduchá (kvetiny, ovocné dreviny), s veľkou mierou autenticity, v súčasnosti v menšej miere doplnené nevhodnými ihličnanmi.

- Záhrady - v pamiatkovom území ide o najhodnotnejšiu historickú porastovú štruktúru s vysokou mierou autenticity. Záhrady sú zväčša ohradené, situované v mierne až veľmi svahovitom teréne. Doplnené sú o menšie hospodárske budovy. Využívajú sa predovšetkým na pestovanie ovocných drevín (slivky, jablone, hrušky, čerešne, orech kráľovský, liesky), pokryté sú prevažne trávnatým povrchom. Postupne sa však znižuje hodnota plôch záhrad vplyvom nedostatočnej údržby a zarastania náletovou zeleňou.

- Predzáhradky - nachádzajú sa na hornej kolónii Ladislav, kde dotvárajú strmé svahy. Charakteristická je pre ne kvetinová výzdoba a ovocné stromy s ojedinelou nevhodnou výsadbou ihličnatých drevín.

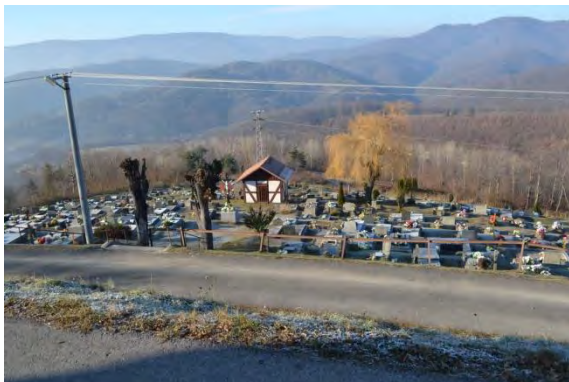
- Plochy zelene verejných priestranstiev - menej zastúpená štruktúra prezentovaná verejnými sadovníckymi upravenými plochami a ulicami. Do tejto kategórie sú zahrnuté zhromažďovacie plochy, uličná zeleň, zeleň lemujúca chodníky a cesty vo svahovitom teréne predovšetkým na hornej kolónii Ladislav a spomienková sadovnícka úprava na počesť padlým hrdinom, tvorená z pravidelných postranných kvetinových záhonov, centrálného pomníka a výsadby borovice hladkej (*Pinus strobus*) a vŕby bielej (*Salix alba*) s posedením.

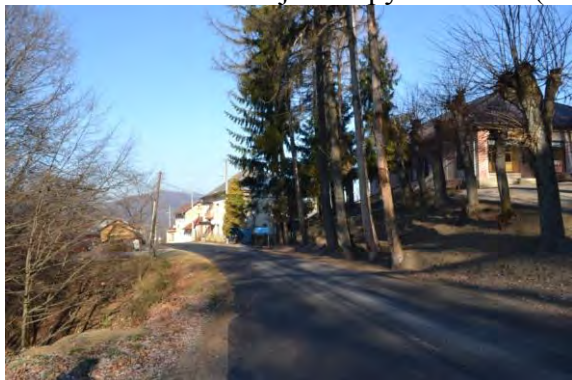
- Plochy areálov - plochy zelene oplotených alebo ohrađených areálov:
 - Areál kolkárne s tančiarňou - v súčasnosti ide o areál s výskytom vzrastlých starých stromov, predovšetkým bukov, dubov a líc, ktoré v tomto objekte vytvárajú príjemnú atmosféru a mikroklimu.

- Zeleň cintorína - cintorín sa nachádza v centrálnej časti obce Železník. Dotvára jeho centrálnu časť s námestím a hasičskou zbrojnicou, z ktorej je panoramatický výhľad na okolie. Upravený je vo forme trávnatých porastov, hrobov a medzihrobových priestorov. V jeho okolí sa nachádzajú hodnotné solitérne stromy. V centrálnej časti sa nachádza menšia obradná stavba a solitérne umiestnená vŕba. Vstup na cintorín lemujú dve lipy strihané na hlavu. Areál má významnú historickú a estetickú hodnotu pre toto územie.

- Sprievodná zeleň
- Líniové prvky zelene – najhodnotnejšia líniová výsadba je situovaná v časti Na Kríži, tvorená je jedincami dub letný (*Quercus robur*) a lipami malolistými (*Tilia cordata*) strihanými na hlavu. Ďalej sa nad cintorínom v centrálnej časti nachádzajú tri lipy malolistej (*Tilia cordata*) strihané na hlavu.

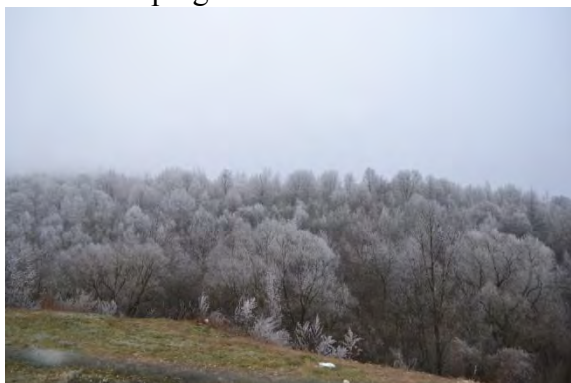
- Hodnotné solitérne stromy a skupiny stromov - v území sa nachádza niekoľko hodnotných solitérnych stromov orecha kráľovského (*Juglans regia*), duba letného (*Quercus robur*), lipy malolistej (*Tilia cordata*) a vŕby bielej (*Salix alba*).

- Plochy lúk a pasienkov – táto historická krajinná štruktúra v súčasnosti predstavuje už len pozostatok z jej pôvodného rozsahu. Vznikli odlesnením územia a v menšej miere slúžili na chov dobytku pre obyvateľov a kosenie. Mnohé lúky a pasienky boli postupne pretvorené na záhrady, sady s prevahou ovocných drevín. Postupne však zanikajú vplyvom náletovej zelene a prirodzenej sukcesie. Dôležitou súčasťou lúk a pasienkov sú pozostatky banskej činnosti v podobe píng a háld.

D. Plochy zelene rešpektujúce historické prostredie:

- novodobé porastové štruktúry alebo sadovnícke úpravy, ktoré síce nenadväzujú na vzory z minulosti (historickú krajinnú štruktúru), ale vhodne dotvárajú interiér sídla, prípadne akceptujú historické dominanty; plochy zelene na parcelách bez špecifickej funkcie, príp. zeleň náletová, bez negatívneho vplyvu na historické prostredie:
- Plochy lesov – typ krajinného prvku, ktorý má v súčasnej krajinej štruktúre dominantné postavenie, na rozdiel od plošného zastúpenia v historickej krajinej štruktúre. Vplyvom zmeny spôsobu využitia krajiny došlo krajnotvornými a antropogénnymi procesmi k zmene pôvodných porastových štruktúr (políčka, lúky a pod.) na dnešné lesné spoločenstvá. Tento krajinný prvok však rešpektuje primárnu krajinnú štruktúru a teda aj historické prostredie. Podobne ako v prípade lúk a pasienkov, aj súčasťou plôch lesov sú pozostatky banskej činnosti v podobe píng a háld.

- Plochy ostatnej zelene - plochy zelene, ktoré nie je možné začleniť v rámci uvedených kategórií. V pamiatkovom území sú zastúpené prevažne vegetáciou situovanou pri cestných komunikáciách, vegetáciou po výrube lesných spoločenstiev pod stĺpmi vysokého napätia, plochy zelene s výrazným výskytom náletových drevín a nejasnou funkciou a vegetácia po zaniknutých objektoch.

E. Plochy zelene nerešpektujúce historické prostredie:

- zeleň, ktorá v interiéri sídla pôsobí nevhodne a rušivo, náletová alebo vysádzaná nekoncepcne pod vplyvom módnych trendov, prekryvajúca dominanty sídla.

- líniová, skupinová a solitérna výsadba nevhodných druhov drevín (introdukovaných ihličnatých drevín):
 - sadovnícka úprava pod bývalými potravinami Na Kríži, tvorená nevhodnými ihličnatými drevinami najmä smreka obyčajného (*Picea abies*) a smrekovca opadavého (*Larix decidua*).
 - predovšetkým solitérne a skupinovo vysádzané ihličnaté dreviny, predovšetkým smrek obyčajný (*Picea abies*), smrek pichľavý (*Picea pungens*) a dreviny zo čeľade cyprusovitých (*Cupressaceae*).

F. Plochy navrhovanej zelene:

- Na ploche pred a v tesnej blízkosti hasičskej zbrojnice vytvoriť oddychový priestor pre obyvateľov sídla s prevahou sadovnícky upravenej plochy po stranách.

Fotodokumentácia zelene pamiatkového územia:

Pohľad na cintorín z centrálnej časti

Pohľad na lúku s ovocnými drevinami v centrálnej časti

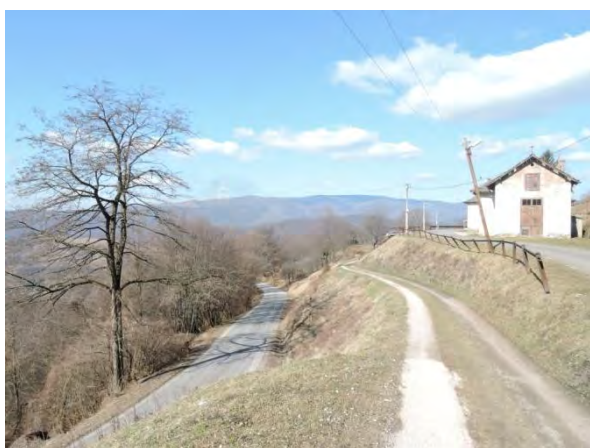
Pohľad na záhradu s ovocnými drevinami pri vstupe do dolnej kolónie Ladislav

Pohľad na centrálnu časť so stromoradiím z líp rezaných na hlavu (*Tilia cordata*)

Pohľad na verejnú zeleň – pietne miesto

Pohľad na strmé svahy pri štôlni Ladislav

Strmé svahy za dolnou kolóniou Ladislav

Areál kolkárne s tančiarňou Na Kríži

Pohľad na lipy strihané na hlavu Na Kríži

Nevhodná výsadba smrekov Na Kríži

Predzáhradky so zaujímavým riešeným vstupom

Typicky riešený dvor v dolnej kolónii Ladislav

Typicky riešený dvor v dolnej kolónii Ladislav

F.1.9. Prvky uličného interiéru a uličného parteru

Verejné priestranstvá a komunikácie

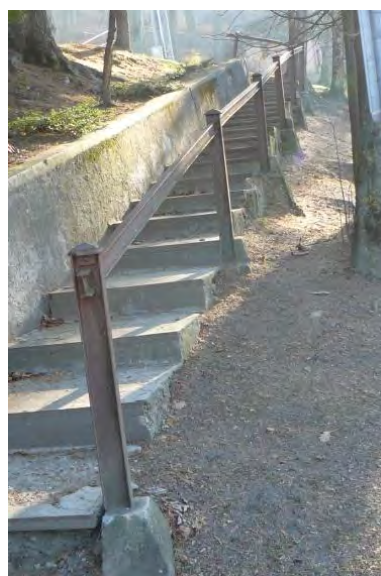
Plocha verejného priestranstva pred požiarnou zbrojnicou (horná kolónia Ladislav) je realizovaná štrkovým povrchom a verejnou zeleňou. Miestne komunikácie sú asfaltové s rôznym stupňom degradácie krytu vozovky, v niektorých lokalitách (horná kolónia Ladislav) s novým asfaltovým krytom. Časť miestnych komunikácií (lokalita Štokovce a dolná kolónia Ladislav) tvoria spevnené štrkové komunikácie. Štátna cesta prechádzajúca územím PZ Sirk - Železník bola rekonštruovaná v roku 2015 (rekonštrukcia krytu vozovky, realizácia oporných múrov a odvodňovacích žľabov). Komunikácie pre peších sú riešené mlatovým povrchom, miestami sekundárne prerasteným trávnatým povrchom.

Povrchová úprava verejného priestranstva a komunikácií – cesty

Povrchová úprava komunikácií pre peších– chodník a sprístupnenie terás

Odvodňovacie žľaby a rigoly

F.1.9.1. Drobná architektúra

Mobiliár

Mobiliár pozostávajúci z novodobých lavičiek a smetných košov je osadený pri zastávkach hromadnej dopravy. Časť mobiliáru je sústredená na verejnom priestranstve pri hasičskej zbrojnici a pri ceste pred pomníkom padlým. Ostatný mobiliár je rôznorodý a je sústredený pri obytných domoch.

Prvky drobnej architektúry

Oplotenie a oporné múry

Oplotene v pamiatkovom území je rôznorodé od kovaných brán až po nízke drevené latkové ploty. Oporné múry oddelujúce jednotlivé terasy pamiatkového územia sú kamenné a betónové. Kamenné oporné múry sa do dnešného dňa zachovali v priestore za obytnými domami Štokovec I a Štokovec II, nad hornou kolóniou Ladislav, v lokalite Na Kríži a ako súčasť objektovej skladby NKP Štôľňa s areálom. Betónový oporný múr sa nachádza v priestore oddelujúcom terasy kolónií dolný Ladislav a horný Ladislav .

Oplotenie

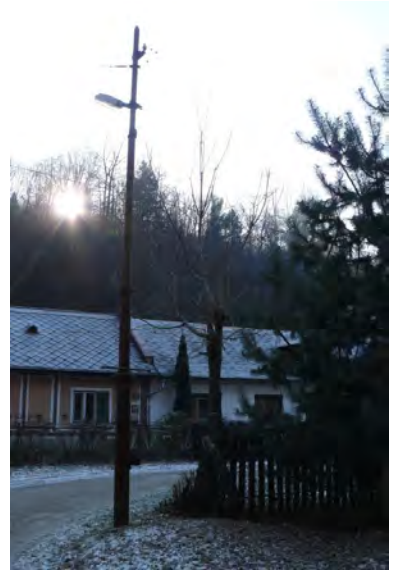

Oporné múry

Technická infraštruktúra

Spôsob osvetlenia územia nevykazuje žiadne historizujúce prvky a nemá pamiatkovú hodnotu. Osvetlenie je osadené na stĺpoch elektrických vedení. Prezentyujú ho železobetónové stĺpy osadené v zelených pásoch pri okraji komunikácií (cca 70. roky 20.storočia) a jeden drevený stĺp z predchádzajúceho obdobia. Hodnotným je osvetlenie umiestnené na fasáde bytových domov Štokovec I a Štokovec II, ktoré osvetľuje miestnu komunikáciu.

Technické zariadenia

F.2. Pamiatkové hodnoty územia nehmotnej povahy

Chotárne a miestne názvy:

Dolina, Banište, Kríž, Pod kríž, Pod chodník, Ladislava, Štokovec, Pod háj, Štefanka

Názvy štôlní: dedičná štôlna Ladislav, dedičná štôlna Františka Jozefa - neskôr premenovaná na Štefánikovu, štôlna Štefanka, Dionýz, Alžbeta – neskôr Šrobárova

Významné osobnosti:

Eisele, Gustáv (9.6.1861 – 13.12.1911); banský inžinier, od r. 1879-1900 vedúci banského závodu v Železníku, autor baníckej a hutníckej monografie Gemerskej a Borsodskej župy z r. 1907, iniciátor založenia Banického múzea v Rožňave

Sochy, pamätné tabule:

Socha baníka, nachádzajúca sa pri hlavnej ceste v lokalite Na Kríži. Návrh sochy vytvoril pravdepodobne Gustáv Eisele (9.6.1861 Banská Štiavnica – 13.12.1911 Ózd, Maďarsko). Reliéfna socha je zo železnej liatiny, odlíata bola v štátnych železiarňach v Podbrezovej začiatkom 20. storočia, ktoré spracovávali železnú rudu z uvedenej lokality.

Pomník situovaný východne od cintorína venovaný padlým počas 2. svetovej vojny

Pamätná tabuľa k oslobodeniu v januári 1945, na bývalej budove správy štátnych baní, v lokalite Na Kríži 3.

F.3. CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT ÚZEMIA

Nariadenie Okresného úradu v Rožňave za pamiatkovú zónu obcí Sirk – Železník a Turčok – Železník považuje:

a/ pôdorys a priestorové usporiadanie špecifického urbanistického súboru

b/ rozptýlenú zástavbu v prírodnom prostredí a hrázdenú malú architektúru

c/ technické pamiatky banskej ťažby /portály baní, štôlne/

d/ verejné priestory a lesopark

e/ vzrastlá zeleň

Historický pôdorys a parcelácia sídla

- historický nepravidelný pôdorys vyplývajúci z banskej činnosti na umelo vytvorených terasách
- sieť miestnych peších a cestných komunikácií a terénnych schodísk
- priestory s funkciou kultúrno – spoločenskou, verejné priestranstvá
- parcelácia s robotníckymi domami
- spôsob situovania objektov na parcele

Silueta a panoráma sídla

- sekundárna krajinná štruktúra formovaná banskou činnosťou, následnou urbanizáciou územia a obhospodarovaním
- charakteristická silueta sídla s výškovými a hmotovými dominantami (Štokovce, radová zástavba robotníckych kolónií) vnímateľná v diaľkových pohľadoch z miestnej komunikácie z údolia potoka Východný Turiec

- panoráma sídla osadeného v juhovýchodnej časti Slovenského Rudohoria, na západnom svahu vrchu Železník
- charakteristické pohľady v interiéri pamiatkového územia

Objemovo-priestorová skladba územia

- objemovo-priestorová skladba územia charakteristická pre jednotlivé typy urbanistických štruktúr
- výškové zónovanie jednopodlažných robotníckych kolónií
- reliéf strešnej krajiny so sedlovými prípadne valbovými strechami s pôvodnou krytinou

Objektová skladba územia

- objekty NKP, nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP, objekty s pamiatkovými hodnotami a objekty rešpektujúce pamiatkové územie
- hospodárske objekty patriace k jednotlivým bytovým jednotkám
- komunikácie a verejné priestranstvá
- systém zelene s pamiatkovou hodnotou - dvory a záhrady, predzáhradky, solitérne stromy a skupiny stromov
- portály zaniknutých štôlní, šacht, oporné mury

Architektonicko-historické hodnoty objektov

- jednopodlažné a dvojpodlažné robotnícke viacbytové domy vytvárajúce radovú zástavbu resp. samostatne stojace, so sedlovou strechou, s hrebeňom orientovaným paralelne s miestnou komunikáciou, s murovaným štítom
- profánna a sakrálna architektúra
- architektúra portálov štôlní
- charakteristická dispozícia robotníckych domov a profánnej architektúry
- vertikálne a horizontálne konštrukcie
- zachované typy striech: sedlové, valbové, pultové

Umelecko-historické hodnoty objektov

- historizujúca štuková výzdoba fasád a murovaných štítov objektov robotníckych domov
- fasáda dvojpodlažných obytných domov (Štokovce)
- drevené vyrezávané prvky nosnej konštrukcie krovu, vikierov, štítov striech a zábradlia
- drevené výplne okien, dverí
- oplatenie
- kovové ozdobné prvky (zábradlie balkónov, mreže dverí)
- kovové konštrukcie terénnych schodísk vrátane zábradlia

Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk

- predpokladané archeologické nálezy v celej lokalite pamiatkového územia

Metóda ochrany a prezentácie pamiatkového územia

- zachovanie urbanisticko-historickej štruktúry
- sanácia a regenerácia existujúceho stavebného fondu s jeho primeraným funkčným využitím prednostne ako trvalého bývania, rekreácie a drobnej remeselnej výroby
- regenerácia verejnej zelene.

G. ZÁSADY OCHRANY, OBNOVY A PREZENTÁCIE HODNÔT ÚZEMIA

Všeobecné podmienky pri ochrane pamiatkového fondu

Každý je povinný správať sa tak, aby svojim konaním neohrozil základnú ochranu kultúrnych pamiatok a základnú ochranu pamiatkového územia a nespôsobil nepriaznivé zmeny stavu pamiatkového fondu a stavu archeologických nálezísk.

G.1. Požiadavky na primerané funkčné využitie územia

Analýza funkcií:

- **historická funkcia:** ťažobná - baníctvo, administratívno-správna, bývanie, priemyselná, kultúrno-spoločenská
- **súčasná funkcia:** obytná, rekreačná
- **cieľová funkcia:** obytná, rekreačná, kultúrno-spoločenská, drobná výrobná funkcia
- **neprípustné funkcie:** funkcie poškodzujúce pamiatkové hodnoty územia (poľnohospodárska veľkovýroba, skladové hospodárstvo, veľké dopravné areály a komunikácie, čerpacie stanice pohonných hmôt, veľko-predajné priestory a iné veľkokapacitné stavebné zámery - hotelové komplexy) a všetky iné funkcie, narúšajúce urbanizmus a charakter pamiatkového územia a sekundárne vyvolávajúce neprimerané nároky na dynamickú, statickú dopravu, technickú infraštruktúru a jej prvky, riešenia a zariadenia alebo iné nežiaduce nároky, nadmerným spôsobom zaťažujúce objekty alebo prostredie pamiatkovej zóny

Primerané funkčné využitie územia PZ Sirk Železník je základnou požiadavkou ochrany pamiatkového územia.

1. Zachovať a udržiavať súčasnú funkciu pamiatkového územia s dôrazom na obytnú a rekreačnú funkciu. Funkčné využitie nehnuteľností (stavby, pozemky, zeleň) v pamiatkovom území podriaďiť pamiatkovým hodnotám PZ, ich kapacitným a stavebno-technickým možnostiam.
2. Nové funkčné využitie nehnuteľností v pamiatkovom území nesmie spôsobiť úbytok ich pamiatkových hodnôt, narúšať ich pohľadovo, prevádzkovo a technickým riešením alebo inak znemožňovať ich vhodnú prezentáciu.

G.2. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie

G.2.1 Požiadavky na zachovanie a ochranu historickej pôdorysnej schémy

1. Zachovať historický pôdorys, jeho komunikačný systém, tvorený hlavnou komunikačnou osou a sieťou miestnych komunikácií.
2. Zachovať, udržiavať a regenerovať princíp historickej parcelácie (tvar, veľkosť a orientácia parciel v členitom teréne).
3. Zachovať a udržať sieť súčasných cestných komunikácií a chodníkov, vylúčiť ich rozširovanie.

4. Zachovať, udržiavať a regenerovať charakteristickú konfiguráciu terénu, minimalizovať potreby jeho úprav.
5. Zachovať a prezentovať priestor v bezprostrednej blízkosti štôlní Ladislav, Štefánikova, Štefanka a všetkých bezmenných štôlní.
6. Zachovať a prezentovať priestor pred požiarnou zbrojnicou v jeho súčasnej podobe.

G.2.2. Požiadavky na reguláciu novej zástavby

Územie pamiatkovej zóny nevytvára podmienky pre určenie rezervných plôch.

1. Novostavby viazať na doplnkovú funkciu k bývaniu (napr. hospodárske stavby, garáže a pod.).
2. Novostavby musia rešpektovať mierku prostredia (objemovo-priestorové riešenie a podlažnosť).
3. Novostavby musia rešpektovať historicky vyvinutú zastavovaciu schému a nesmú vyžadovať výrazné úpravy terénu.
4. Novostavby realizovať výlučne z materiálov charakteristický pre daný druh drobnej stavby a lokalitu (drevo, tehla).
5. Pri výbere krytiny novostavby rešpektovať charakteristický materiál, tvar a farebnosť historickej strešnej krytiny v pamiatkovom území (plechová).
6. Vylúčiť použitie netypických a rušivo pôsobiacich architektonických prvkov, materiálov (plasty, sklo, hliník, nerez, chróm,...) a povrchových úprav, ktoré nie sú charakteristické pre dané územie.
7. Nie sú prípustné regionalizmy z iného prostredia.
8. Vylúčiť použitie prefabrikovaných drobných stavieb (nap. plechové a železobetónové garáže a pod.).

G.3 Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu hodnotnej objektovej skladby

G.3.1. Požiadavky na ochranu charakteru tradičnej zástavby

1. Zachovať a udržiavať charakteristický spôsob zástavby a verejné priestranstvá.
2. Zachovať charakteristické osadenie objektov v závislosti od konfigurácie terénu, orientáciu hrebeňov striech objektov paralelne s príľahlou komunikáciou.
3. Zachovať charakteristickú priestorovú a objemovú kompozíciu.

G.3.2. Požiadavky na zásady diferencovaného prístupu k ochrane, obnove a údržbe objektov

Zástavba na území PZ sa podľa pamiatkovej hodnoty delí na:

Národné kultúrne pamiatky sú nehnuteľnosti s individuálnymi pamiatkovými hodnotami (historické, spoločenské, urbanistické, krajinné, architektonické, vedecké, technické, výtvarné, umelecko-remeselné), evidované v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, tvoria podstatu PZ, ich asanácia je neprípustná.

Nehnuteľnosti vytypované na vyhlásenie za NKP sú objekty s vysokým podielom zachovaných pamiatkových hodnôt (historické, spoločenské, urbanistické, krajinné, architektonické, vedecké, technické, výtvarné, umelecko-remeselné). Svojím pôdorysným založením, výškovým a priestorovým usporiadaním, dispozíciou a výrazom exteriéru

spoluvytvárajú historickú urbanistickú štruktúru pamiatkového územia, ktorá je predmetom pamiatkovej ochrany, na území PZ je potrebné ich zachovať a chrániť.

Nehnutelnosti s pamiatkovou hodnotou sú historické objekty so zachovanými pôvodnými časťami konštrukcií, úpravami fasády (rozмеры a výplne otvorov, detailmi štukovej výzdoby, prvkami strešnej konštrukcie,...) a inými detailmi, ktoré sú nositeľmi pamiatkových hodnôt pamiatkového územia, je nevyhnutné ich zachovať a chrániť.

Nehnutelnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia sú objekty, ktoré dodržiavajú pôvodnú parceláciu a spôsob zástavby parcely, uličnú čiaru, objem stavby i vo vzťahu k okolitej zástavbe a vhodne dopĺňajú urbanistickú štruktúru pamiatkového územia. ide o nehnuteľnosti, ktoré prešli stavebnými úpravami bez znalosti a rešpektovania lokálnych charakteristických detailov.

Nehnutelnosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia sú novostavby postavené po roku 1965, ktoré hmotou, výrazom a situovaním na parcele pôsobia v pamiatkovom území rušivo, ktoré narušujú harmóniu historického prostredia a z hľadiska ochrany individuálnych hodnôt pamiatkového územia je potrebná ich prestavba alebo úprava.

Národné kultúrne pamiatky

Obnova NKP je proces, založený na individuálnom prístupe k ich konkrétnym hodnotám s dôrazom na zachovanie urbanistickej, dispozičnej, hmotovo-priestorovej, výrazovej a ideovej autenticity a originality predmetnej nehnuteľnosti.

1. Zachovať a chrániť architektonické, umelecké, umelecko-remeselné artefakty a prvky, pôvodné materiály, povrchové a farebné úpravy, stavebné techniky a technológie NKP. Nepripustné je neopodstatnené nahradzovanie dobových, slohových častí prvkov, či detailov, falzifikujúcich autentický stavebný vývoj, materiál a slohové zaradenie pamiatky.
2. Kópiou možno nahrádzať originálne historické prvky alebo materiály, ak stupeň poškodenia originálu je nezvratný. Kópia musí byť identická s originálom materiálovo, tvarovo, konštrukčne, povrchovo a farebne a musí mať rovnaké vizuálne a funkčné vlastnosti.
3. V nevyhnutných prípadoch, ak nie je možné zachovať autentickú hmotu alebo materiál historických prvkov, dodržiavať zásadu kontinuity, t.j. zachovať nadväznosť na pôvodný materiál, technologický a remeselný postup.
4. Pri realizácii obnovy NKP a iných novodobých zásahoch do historických prvkov a materiálov uplatniť zásadu reverzibility.
5. Zachovať, udržiavať a regenerovať všetky pôvodné pamiatkové hodnoty (architektonické – konštrukcia, dispozícia a materiál, historické, výtvarné, technické riešenie, umelecko-remeselné súčasti interiéru a exteriéru).
6. Zachovať a udržiavať výškové, objemové a priestorové usporiadanie NKP.
7. Vylúčiť nadstavanie o ďalšie podlažie.
8. Limitovať zobytnenie a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkrovia bude predmetom individuálneho posúdenia.
9. Zachovať pôvodné tvary striech (ich konštrukcie a sklony) a použitú pôvodnú strešnú krytinu a detaily (murované komínové hlavice, klampiarske prvky- prevetrávanie striech).
10. Vylúčiť zateplňovanie zvislých obvodových konštrukcií NKP.
11. Vylúčiť dostavby a prístavby NKP.

12. Objekty s nevhodnou úpravou členenia fasády, okien a dverí a typom strešnej krytiny rehabilitovať do architektonického výrazu z obdobia výstavby (dostupná historická dokumentácia, analógia podľa zachovaný pôvodných prvkov v pamiatkovom území).

Nehnutelnosti vytypované na vyhlásenie za NKP

1. Zachovať a udržiavať všetky pôvodné pamiatkové hodnoty (architektonické – konštrukcia, dispozícia a materiál, historické, výtvarné, technické riešenie, umelecko-remeselné súčasti interiéru a exteriéru).
2. Zachovať, chrániť a prezentovať objekty spojené s banskou činnosťou, ich funkčnú náplň prispôbiť ich stavebno-technickému stavu a pamiatkovým hodnotám.
3. Zachovať, chrániť a prezentovať povrchové prejavy banskej činnosti (ústia štôlní a šácht) a obnoviť podľa dostupnej historickej dokumentácie.
4. Zachovať a udržiavať výškové, objemové a priestorové usporiadanie objektov.
5. Vylúčiť nadstavanie o ďalšie podlažie.
6. Zachovať existujúce tvary striech (ich konštrukcie a sklony), použitú pôvodnú strešnú krytinu a detaily (murované komínové hlavice, klampiarske prvky- prevetrávanie striech, hrazdené drevené konštrukcie, profilované ukončenia krokiev).
7. Vylúčiť zateplovanie zvislých obvodových konštrukcií.
8. Vylúčiť dostavby a prístavby.

Nehnutelnosti s pamiatkovou hodnotou

1. Zachovať, udržiavať a regenerovať všetky pôvodné pamiatkové hodnoty (architektonické, výrazové, materiálové, konštrukčné riešenie, dispozíciu, umelecko-remeselné a výtvarné súčasti exteriéru).
2. Zachovať, udržiavať výškové, objemové a priestorové usporiadanie objektov.
3. Vylúčiť nadstavanie o ďalšie podlažie.
4. Limitovať zbytnosť a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkrovia preveriť architektonickou štúdiou.
5. Zachovať existujúce tvary striech a ich sklony a typické detaily (murované komínové hlavice, klampiarske prvky- prevetrávanie striech, hrazdené drevené konštrukcie, profilované ukončenia krokiev) .
6. Vylúčiť zateplovanie fasády kontaktným zateplovacím systémom.
7. Vylúčiť neopodstatnené dostavby a prístavby.
8. Objekty s nevhodnou úpravou členenia fasády, okien a dverí a typom strešnej krytiny rehabilitovať do architektonického výrazu z obdobia výstavby (dostupná historická dokumentácia, analógia podľa zachovaných pôvodných prvkov v pamiatkovom území).

Nehnutelnosti rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

1. Udržiavať a rehabilitovať všetky zachované pamiatkové hodnoty (architektonické, výrazové, materiálové a konštrukčné riešenie, dispozíciu, umelecko-remeselné súčasti exteriéru vrátane drevených hrádzených zádverí).
2. Zachovať, udržiavať ich výškové, objemové a priestorové usporiadanie.
3. Vylúčiť nadstavanie o ďalšie podlažie.
4. Limitovať zbytnosť a iné funkčné využitie podkrovia, vhodnosť a spôsob presvetlenia podkrovia bude predmetom osobitného posúdenia.

5. Zachovať existujúce tvary striech a ich sklony a detaily (murované komínové hlavice, klampiarske prvky- prevetrávanie striech).
6. Vylúčiť zatepl'ovanie fasády kontaktným zatepl'ovacím systémom.
7. Vylúčiť neopodstatnené dostavby a prístavby.
8. Objekty s nevhodnou úpravou členenia fasády, okien a dverí a typom strešnej krytiny rehabilitovať do architektonického výrazu z obdobia výstavby (dostupná historická dokumentácia, analógia podľa zachovaný pôvodných prvkov v pamiatkovom území).

Nehnutel'nosti nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

1. Prípadné stavebné úpravy zamerať na odstránenie ich nevhodného (architektonického, materiálového a farebného) riešenia a eliminovať ich účinky v historickom prostredí.
2. Vylúčiť akékoľvek ich nadstavby, a prístavby.

G.4. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu výškového a priestorového usporiadania objektov

1. Zachovať a udržiavať výškové a objemovo-priestorové usporiadanie objektov historickej zástavby s historickými výškovými dominantami (Štokovce).
2. Vylúčiť umiestňovanie akýchkoľvek nových výškových a objemovo - priestorových dominant na území PZ Sirk - Železník.

G.5. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu prvkov uličného interiéru a uličného parteru

G.5.1. Požiadavky na ochranu typických prvkov prostredia

1. Zachovať a obnoviť pôvodné architektonické členenie uličných fasád (s typickou osovosťou okenných a vstupných otvorov, architektonickým a výtvarným riešením, rytmom, tektonikou, výplňami otvorov a pod.); neosadzovať novotvary.
2. Pri návrhu prvkov drobnej architektúry rešpektovať pôvodný industriálny charakter územia; vylúčiť typizované katalógové výrobky.
3. Zachovať, udržiavať a regenerovať historickú profiláciu a niveletu terénu.
4. Zachovať, obnoviť a udržiavať plochu verejných priestranstiev a iných verejných plôch vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene.
5. Zachovať existujúce línie a parametre peších a cestných komunikácií (niveletu, pozdĺžne a priečne profily).
6. Povrchovú úpravu komunikácií a chodníkov riešiť s použitím charakteristických materiálov.
7. Vylúčiť použitie atypických tvarov a materiálov dlažby; zjednotiť ich vzhľad postupným nahrádzaním nevhodne realizovaných úprav peších komunikácií.

G.5.2. Požiadavky na zachovanie a použitie charakteristických stavebných materiálov

1. Pri návrhu regenerácie prvkov uličného interiéru uplatňovať charakteristické prírodné materiály (drevo, kameň, kov) a architektonické riešenia s dôrazom na jeho integritu v historickom prostredí.
2. Pri stavebných úpravách NKP a vytypovaných objektoch použiť tradičné stavebné materiály (drevo, kameň, kov) a technológie s dôrazom na remeselné prevedenie.
3. Pri exteriérových stavebných úpravách ostatných nehnuteľností a novostavieb použiť tradičné stavebné materiály.

4. V území PZ minimalizovať použitie nevhodných materiálov a prvkov a farebných riešení:
 - lesklé, zrkadliace a reflexné materiály, resp. ich povrchové úpravy
 - novodobé obklady fasád
 - plastové výrobky v akejkoľvek podobe
 - veľkorozmerné plechové profilované krytiny (imitujúce kusovú krytinu)
 - hliníkové profily, ušľachtilý kov
 - veľkorozmerné sklenené plochy

G.5.3. Požiadavky na zachovanie, ochranu, obnovu a údržbu pamiatkových a výtvarných hodnôt drobnej architektúry a umeleckých diel

1. Zachovať pamiatkové (historické, spoločenské,..) hodnoty viažuce sa na osobnosti a udalosti symbolicky prezentované najmä pamätnými tabuľami.

G.5.4. Požiadavky pre umiestňovanie reklamných zariadení a nasvetlenia - iluminácie

1. Umiestňovanie reklamných zariadení je možné len na objektoch poskytujúcich služby (v rozsahu označenia prevádzky).
2. Veľkosť reklamného zariadenia podriaďiť architektonickému výrazu a individuálnym hodnotám objektu.
3. Použiť vhodnú kombináciu účelovej funkcie osvetlenia verejných komunikácií a prostriedky iluminácie na zdôraznenie dominantných a významných historických objektov a areálov.
4. Osvetlenie je možné situovať na stĺpoch v línii, a na fasádach objektov.
5. Prvky verejného osvetlenia, ich druh, tvar a materiál zjednotiť a prispôbiť historickému (industriálnemu) prostrediu pamiatkovej zóny.

G.5.5. Požiadavky na riešenie infraštruktúry a technických zariadení

1. Minimalizovať osadzovanie nadzemných technických zariadení.
2. Odstrániť nefunkčné technické zariadenia a sieťové pripojenia.
3. Zariadenia technickej infraštruktúry (plynomery, ELI rozvodné skrinky, trafostanice, klimatizačné jednotky, satelitné a telekomunikačné zariadenia, kolektory a iné) neumiestňovať v pohľadovo exponovaných polohách uličného interiéru, prípadne minimalizovať ich vizuálny účinok.

G.6. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu charakteristických pohľadov, siluety a panorámy územia

1. Zachovať, chrániť a rehabilitovať existujúce historické dominanty územia, ktoré spoluvytvárajú siluetu sídla (Štokovce, robotnícke kolónie, zástavba v lokalite Na Kríži).
2. Vylúčiť realizáciu nových dominant alebo akcentov v obraze sídla.
3. Zachovať historickú objemovo – priestorovú štruktúru zástavby so špecifickým výrazom obrazu sídla.

4. Nové stavebné úpravy existujúcich nehnuteľností podriaďiť zachovaným historickým dominantám a existujúcej kompozícii výškového a priestorového usporiadania.
5. Vylúčiť akékoľvek stavebné činnosti rušivo pôsobiace na uchovanie a prezentáciu charakteristickej siluety a panorámy; posúdením z viacerých chránených pohľadov.
6. Vylúčiť solitérnu výsadbu drevín, ktoré by mohli tvoriť dominanty a nevodne vizuálne zasahovať a narúšať charakteristické pohľady.
7. Zachovať vnímanie charakteristického vonkajšieho a vnútorného obrazu PZ, určeného chránenými pohľadmi.

Chránené diaľkové pohľady na pamiatkové územie

- I. Pohľad z miestnej komunikácie situovanej v údolí potoka Východný Turiec.

- I. Pohľad z miestnej komunikácie situovanej v údolí Východného Turca.

Chránené pohľady v interiéri pamiatkového územia

1. Pohľad juhovýchodným smerom na súbor NKP (hasičská zbrojnica, zvonica a hydrant, vpravo objekt bývalej školy).
2. Pohľad severným smerom na dolnú kolóniu Ladislav, vpravo objekty banských technikov.
3. Pohľad južným smerom na výškové a hmotové dominanty - obytné domy „Štokovce“.

1. pohľad juhovýchodným smerom na súbor NKP (požiarna zbrojnica, zvonica a hydrant, vpravo objekt bývalej školy)

2. pohľad severným smerom na dolnú kolóniu Ladislav, v pravo objekty banských technikov

3. pohľad južným smerom na výškové a hmotové dominanty - obytné domy „Štokovce“

G.7. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu archeologických nálezísk

1. Stavebné činnosti, zasahujúce do terénu s predpokladom výskytu archeologických nálezov, sú podmienené vykonaním pamiatkového archeologického výskumu, o ktorého nevyhnutnosti rozhoduje krajský pamiatkový úrad.
2. Zachovať, rešpektovať a prezentovať prípadné archeologické náleziská v súlade s výsledkami archeologického výskumu.
3. Spôsob, rozsah a forma prezentácie archeologických nálezov sa určí individuálne, na základe ich lokalizácie, výsledkov výskumu, povahy a stavu zachovania nálezu.

G.8. Požiadavky na zachovanie, ochranu, obnovu a údržbu vegetačných štruktúr v pamiatkovom území

Všeobecné požiadavky na zachovanie, obnovu a regeneráciu zelene a prírodných hodnôt územia:

1. Zachovať, chrániť a regenerovať /rekultivovať zeleň v PZ (centrálnych priestorov, dvorov, záhrad a sádov, cintorínov, predzáhradiek, hodnotných solitérnych stromov a skupín stromov).
2. Zachovať voľný krajinársky systém zelene záhrad na území PZ.
3. Zachovať pôvodné druhové zloženie a štruktúru zelene v PZ, vylúčiť výsadbu introdukovaných druhov drevín, predovšetkým z čeľade cyprusovitých (*Cupressaceae*).
4. Zachovať a udržiavať plochy dvorov vo funkčno-účelovej kombinácii zelene a spevnených plôch. Spevňovať iba nevyhnutné komunikačné trasy s použitím prírodných materiálov.

5. Plochy dvorov a záhrad zachovať a udržiavať vo forme otvorených priestranstiev, bez plného oplotenia.
6. Pri zásahoch do porastovej štruktúry zelene dvorov a záhrad uplatňovať domáce druhy drevín a tradičné ovocné stromy, drobné ovocie a kvetiny, typické pre prostredie PZ. Existujúcu stromovú vegetáciu pravidelne udržiavať a zaistiť tak jej dlhodobú funkciu a dobrý zdravotný stav.
7. Na plochách dvorov, záhrad a verejnej zelene vylúčiť výsadbu ihličnatých drevín a existujúcej nevhodnej výsadby.
8. Hodnotné solitérne stromy, líniovú vegetáciu a skupiny stromov zachovať a udržiavať ich v dobrom zdravotnom a estetickom stave, pri náhrade dožitých jedincov uplatniť zásadu zachovania druhového zloženia.
9. Lúky a pasienky ponechať a udržiavať trávnaté, bez stromových porastov, alebo len s ojedinelými krovinovými skupinami a solitérnymi drevinami, pravidelne kosieť, prípadne spásať.
10. Ostatnú zeleň udržiavať v beználetovom stave, funkčnú a estetickú.

Plochy zelene nerešpektujúce historické prostredie:

1. Odstrániť rušivú a náletovú zeleň v pamiatkovom území a pri jej náhrade použiť pôvodné listnaté druhy drevín.
2. Zo sadovníckej úpravy pod bývalými potravinami Na Kríži odstrániť ihličnaté dreviny, najmä smrek obyčajný (*Picea abies*) a smrekovec opadavý (*Larix decidua*). Odstraňovať všetky solitérne a skupinovo vysadené ihličnaté dreviny, predovšetkým smrek obyčajný (*Picea abies*), smrek pichľavý (*Picea pungens*) a dreviny z čeľade cyprusovité (*Cupressaceae*).

H. LEGISLATÍVA, MANAŽMENT OCHRANY, VYUŽÍVANIA A REGENERÁCIE ÚZEMIA

H.1. Legislatíva, medzinárodné dohovory

Platné právne predpisy :

- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
- Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov;
- Uznesenie č. 91/2001 Z. z. k Deklarácii Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane kultúrneho dedičstva z 28. februára 2001
- Zákon č. 479/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 55/2001 o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii

Medzinárodné dohovory:

- Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný - oznámenie č. 44/2001 Z. z.)
- Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy (oznámenie č. 369/2001 Z. z.)
- Európsky dohovor o krajine č. 515/2005 Z. z. (EdoK)

H.2. Pamiatkový zákon a základné pojmy

Podmienky ochrany kultúrnych pamiatok, pamiatkových území, archeologických nálezov a archeologických nálezísk, v súlade s vedeckými poznatkami a na základe medzinárodných zmlúv v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva, ktorými je Slovenská republika viazaná upravuje zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších zmien.

Pamiatkový zákon ďalej upravuje organizáciu a pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy, ako aj práva a povinnosti vlastníkov, iných právnických osôb a fyzických osôb a ukladanie pokút za protiprávne konanie na úseku ochrany pamiatkového fondu, ktorý je významnou súčasťou kultúrneho dedičstva a ktorého zachovanie je verejným záujmom (pozn. čl. 44 ods. 2 a 3 Ústavy SR).

Pamiatkový fond je podľa § 2 ods. 1 pamiatkového zákona súbor hnutelných vecí a nehnuteľných vecí vyhlásených podľa pamiatkového zákona za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny. Za pamiatkový fond sa považujú aj veci, o ktorých sa začalo konanie o vyhlásenie za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny.

Pamiatková hodnota je podľa § 2 ods. 2 pamiatkového zákona súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.

Kultúrna pamiatka je podľa § 2 ods. 3 pamiatkového zákona hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. Ak ide o archeologický nález, kultúrnou pamiatkou môže byť aj neodkrytá hnutelná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu.

Archeologický nález je podľa § 2 ods. 5 pamiatkového zákona hnutelná vec alebo nehnuteľná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou. Archeologickým nálezom je tiež zbraň, munícia, súčasť uniformy, vojenský výstroj alebo iný vojenský materiál, ktorý sa našiel v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou a pochádza pred rokom 1946.

Pamiatkové územie je podľa § 2 ods. 4 pamiatkového zákona sídelný územný celok alebo krajinný územný celok sústredených pamiatkových hodnôt alebo archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ktorý je z dôvodu ich ochrany podľa tohto zákona vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu (PR) alebo pamiatkovú zónu (PZ).

Archeologické nálezisko je podľa § 2 ods. 6 pamiatkového zákona topograficky vymedzené územie s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach.

Pamiatková zóna je podľa § 17 ods. 1 pamiatkového zákona územie s historickým sídelným usporiadaním, územie kultúrnej krajiny s pamiatkovými hodnotami alebo územie s archeologickými nálezmi a archeologickými náleziskami, ktoré možno topograficky vymedziť.

Ochrana pamiatkového fondu je podľa § 2 ods. 7 pamiatkového zákona súhrn činností a opatrení zameraných na identifikáciu, výskum, evidenciu, zachovanie, obnovu, reštaurovanie, regeneráciu, využívanie a prezentáciu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území.

Základná ochrana pamiatkového územia je podľa § 29 ods. 1 pamiatkového zákona súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľnosti zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých

stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

Pamiatkový výskum je podľa § 35 ods. 1 a 2 pamiatkového zákona odborná činnosť zameraná na získavanie poznatkov o kultúrnych pamiatkach, pamiatkových územiach, archeologických nálezoch a o archeologických náleziskách. Vykonáva sa na prípravu obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok, na vypracovanie zásad ochrany pamiatkových území a na vedecké a dokumentačné účely.

Urbanisticko-historický výskum je druh pamiatkového výskumu, ktorého výsledkom je dokumentácia urbanisticko-historického výskumu pamiatkových území. Pamiatkový výskum podľa § 35 ods. 3 môže vykonávať len fyzická osoba s osobitnou odbornou spôsobilosťou v príslušnom odbore na základe osvedčenia vydaného Ministerstvom kultúry SR.

Predpisy a postupy pri obnove a údržbe kultúrnych pamiatok alebo objektov, ktoré sa nachádzajú na pamiatkovo chránenom území pamiatkovej rezervácie upravujú ustanovenia pamiatkového zákona.

Orgánom štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu sú Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Pamiatkový úrad SR a krajské pamiatkové úrady.

Krajský pamiatkový úrad je podľa § 11 ods. 1 pamiatkového zákona v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk.

Prvostupňový orgán podľa § 32 pamiatkového zákona :

- vydáva rozhodnutia a záväzné stanoviská vlastníkovi, ktorý má zámer realizovať obnovu alebo úpravu nehnuteľnosti, vyhlásenej za národnú kultúrnu pamiatku, alebo sa nachádzajúcej v pamiatkovom území.
- v rozhodnutí alebo v záväznom stanovisku uvedie, či navrhovaný zámer je z hľadiska záujmov pamiatkovej ochrany prípustný a určí podmienky, za ktorých je možné tieto práce pripravovať a vykonávať. Toto rozhodnutie alebo záväzné stanovisko je podkladom pre rozhodovanie stavebného úradu.

Práva a povinnosti vlastníka NKP alebo nehnuteľnosti v pamiatkovom území obsiahnuté v pamiatkovom zákone:

Ochrana pamiatkového fondu (§ 27 ods. 1a 2 pamiatkového zákona) :

- Základná ochrana kultúrnej pamiatky je súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie jej ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu, na trvalé udržiavanie dobrého stavu, vrátane jej prostredia a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu
- V jej bezprostrednom okolí nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky. Bezprostredné okolie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je priestor v okruhu desiatich metrov od nehnuteľnej kultúrnej pamiatky; desať metrov sa počíta od obvodového plášťa stavby, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je stavba, alebo od hranice pozemku, ak je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou aj pozemok.

Vlastník NKP má právo (§ 28 ods. 1 pamiatkového zákona) :

- požiadať KPÚ o bezplatné poskytnutie odbornej a metodической pomoci vo veciach ochrany NKP
- požiadať obec a ministerstvo o finančný príspevok

Vlastník NKP je povinný (§ 28 ods. 2 a 3 pamiatkového zákona) :

- vykonávať základnú ochranu NKP
- užívať NKP v súlade s jej pamiatkovou hodnotou
- umožniť zamestnancom orgánu na ochranu pamiatkového fondu vstupovať do priestorov nehnuteľných NKP
- oznámiť KPÚ a obci každé ohrozenie, poškodenie, odcudzenie alebo zničenie NKP
- oznámiť na KPÚ každú zamýšľanú zmenu využitia NKP.

Vlastník nehnuteľnosti, ktorá nie je NKP, ale nachádza sa na pamiatkovom území alebo ochrannom pásme (§ 28 ods. 4 pamiatkového zákona) :

- má právo požiadať KPÚ o bezplatné poskytnutie odbornej a metodologickej pomoci
- je povinný s nehnuteľnosťou nakladať a užívať ju tak, aby neohrozoval pamiatkovú hodnotu kultúrnej pamiatky a pamiatkového územia

Obnova kultúrnej pamiatky a úprava nehnuteľnosti (§ 32 pamiatkového zákona) :

Ak zamýšľa vlastník, resp. užívateľ NKP alebo objektu v pamiatkovom území vykonať obnovu – súbor špeciálnych odborných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia a rekonštrukcia NKP alebo jej časti, je povinný KPÚ predložiť žiadosť (a predpísané prílohy) o vydanie rozhodnutia o zámere obnovy (§ 32 ods. 2 pamiatkového zákona).

Podľa (§ 32 ods. 4 pamiatkového zákona) v rozhodnutí KPÚ uvedie, či predpokladané práce sú z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom prípustné, a určí podmienky, za ktorých možno tieto práce pripravovať a vykonávať tak, aby sa kultúrna pamiatka neohrozila, nepoškodila alebo nezničila, najmä či tieto práce možno pripravovať iba na základe výskumov a inej prípravnej dokumentácie.

Ak vlastník nehnuteľnosti v pamiatkovom území, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou má zámer vykonať úpravu takejto nehnuteľnosti, novú stavbu alebo úpravu pozemku alebo stavby je povinný vyžiadať si rozhodnutie KPÚ. V rozhodnutí KPÚ uvedie či je predkladaný zámer prípustný a určí podmienky vykonania úprav, najmä zásady objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru nehnuteľnosti (§ 32 ods. 5 a 7 pamiatkového zákona).

Reštaurovanie kultúrnej pamiatky (§ 33 pamiatkového zákona) :

Podľa § 33 ods. 1 pamiatkového zákona je reštaurovanie národnej kultúrnej pamiatky alebo jej časti osobitný druh obnovy.

Podľa § 33 ods. 2 pamiatkového zákona reštaurovanie môže vlastník pripravovať iba na základe predchádzajúceho rozhodnutia krajského pamiatkového úradu o zámere na reštaurovanie.

Podľa § 33 ods. 4 pamiatkového zákona druh reštaurátorskej dokumentácie, rozsah reštaurátorských výskumov, druh, rozsah a podmienky vykonávania reštaurátorských prác určí krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere na reštaurovanie v prípade nehnuteľnej kultúrnej pamiatky najneskôr v rozhodnutí o prípravnej dokumentácii obnovy kultúrnej pamiatky.

Podľa § 33 ods. 6 pamiatkového zákona krajský pamiatkový úrad vydá osobitné rozhodnutie o každom stupni reštaurátorskej dokumentácie.

Podľa § 33 ods. 7 pamiatkového zákona reštaurovanie môže vykonávať len fyzická osoba, ktorá má odbornú spôsobilosť podľa § 5 ods. 2 písm. a) až d) zákona č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov v znení neskorších predpisov.

Úloha obcí pri ochrane pamiatkového fondu (§ 14 pamiatkového zákona) :

- na území obce utvárať všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu
- dbá, aby vlastníci kultúrnych pamiatok konali v súlade s pamiatkovým zákonom
- koordinuje budovanie technickej infraštruktúry sídiel s pamiatkovým územím
- spolupôsobí pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia
- podporuje iniciatívu občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu
- na základe výpisov z ústredného zoznamu vedie evidenciu pamiatkového fondu na území obce
- obec môže rozhodnúť o vytvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce
- zákon umožňuje okrem vyhláseného pamiatkového fondu chrániť aj ďalšie regionálne a miestne kultúrne hodnoty, ktoré rozhodnutím zaradí do evidencie pamätihodností obce
- pamätihodnosť je hnutel'ná alebo nehnuteľná vec kultúrno-historickej hodnoty, kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce

Záverečné ustanovenia

Pamiatková zóna Sirk – Železník je charakteristická svojim pôdorysom a priestorovým usporiadaním tohto špecifického urbanistického súboru, ktorý vznikol z dôvodu zintenzívnenia banskej činnosti v lokalite Železník. Zastavané územie sa prezentuje svojou špecifickou architektúrou z prelomu 19. a 20. storočia v podobe robotníckych kolónií a profánnej architektúry, ktorá je prísne účelová, priznáva dobu vzniku a odzrkadľuje potreby svojich užívateľov.

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Sirk - Železník sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, sú súhrnom činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia.

Predmetné zásady definujú účel a predmet pamiatkovej ochrany, územný rozsah pamiatkového územia a požiadavky na zachovanie a ochranu jeho hodnôt. Sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

Zásady ochrany pamiatkového územia sú predpokladom na dlhodobé a systémové zabezpečenie ochrany kultúrno-historických hodnôt územia, spoluprácu orgánov štátnej správy a územnej samosprávy, odborných organizácií, odborníkov špecializovaných vied, neziskových organizácií, laickej verejnosti a predovšetkým vlastníkov nehnuteľností.

Nadobudnutím Ich účinnosti, sa stávajú základným dokumentom pamiatkovej ochrany, používanom v rozhodovacom procese Krajského pamiatkového úradu Banská Bystrica.

Ing. arch. Zuzana Klasová
riaditeľka
Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica

IV. PRÍLOHY

GRAFICKÁ DOKUMENTÁCIA

1. Nariadenie Okresného úradu Rožňava o vyhlásení časti obcí „Sirk – Železník“, „Turčok – Železník“ za pamiatkovú zónu, 17.06.1991

VÝKRESOVÁ DOKUMENTÁCIA

- II. 1 Historická mapa po roku 1850. Kópia. Archív Pamiatkového úradu SR
- II. 2 Vymedzenie pamiatkového územia - právny stav
- II. 3 Širšie vzťahy
- II.4 Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov územia
- II.5 Zásady ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia

NARIADENIE

OKRESNÉHO ÚRADU ROŽŇAVA O VYHLASENÍ ČASTI OBCÍ
"SÍRK - ŽELEZNIK", TURČOK - ŽELEZNIK" ZA PAMIATKOVÚ ZÓNU

Okresný úrad Rožňava podľa ustanovenia § 7 odst. 1 a § 14
zákona SNR č. 472/1990 Zb. o organizácii miestnej štátnej
správy a § 6 zákona SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej
starostlivosti vydáva n a r i a d e n i e

Čl. 1

Účelom tohoto nariadenia je zabezpečiť ochranu častí obcí Sirk - Zelezník, Turčok - Zelezník vyhlásením za pamiatkovú zónu hranicou určenou v prílohe tohto nariadenia textovým popisom a grafickým zobrazením.

Čl. 2

§ 1

Časť obcí Sirk - Železník, Turčok - Železník sa vyhlasuje za pamiatkovú zónu.

§ 2

Hranica pamiatkovej zóny je vyznačená v prílohe tohto nariadenia textovým popisom a grafickým plánom. Územie pamiatkovej zóny je zakreslené v písomných a mapových operátoch evidencie nehnuteľností.

§ 3

Pre účely tohto nariadenia sa za pamiatkovú zónu obcí Sirk - Železník, Turčok - Železník považuje :

- a/ pôdorys a priestorové usporiadanie špecifického urbanistického súboru
- b/ rozptýlená zástavba v prírodnom prostredí a hrádzená malá architektúra, ktorá je určená v grafických podkladoch uložených na Okresnom úrade Rožňava, Obvodnom úrade Revúca, Obvodnom úrade životného prostredia Revúca, Obecnom úrade Sirk, Obecnom úrade Turčok, Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti v Bratislave a Ústave pamiatkovej starostlivosti v Prešove - /stred.Rožňava/
- c/ technické pamiatky banskej ťažby /portály baní, štôľne/
- d/ verejné priestory a lesopark
- e/ vzrastlá zeleň

§ 4

Všetky subjekty sú povinné :

- a/ primerane využívať, udržiavať a postupne regenerovať všetky objekty
- b/ primeranými úpravami zhodnocovať priestory v pamiatkovej zóne.
- c/ pri pamiatkovej obnove jednotlivých objektov vychádzať z princípu ich reštitúcie do podoby, v ktorej boli v 19.storočí postavené
- d/ v hraniciach pamiatkovej zóny vyhlásiť stavebnú uzáveru
- e/ udržiavať a uchovávať verejné priestory, a malú architektúru vrátane zelene, jej omladením a zregenerovaním.

§ 5

Úpravy v pamiatkovej zóne a zásahy do priestorovej a hmotovej skladby môžu byť vykonané len po vyžiadaní stanoviska Obvodného úradu v Revúcej, ktoré sa opiera o odborný posudok Ústavu pamiatkovej starostlivosti Prešov - stred.Rožňava.

§ 6

Obecné úrady v Sirku a Turčoku pri obstarávaní a schvaľovaní územnoplánovacej dokumentácie sídelného útvaru a koncepcií jednotlivých oblastí života obcí prihliadajú k hodnotám pamiatkovej zóny a vytvárajú pre regeneráciu územia primerané podmienky.

ČL. 3

ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

§ 7

Dodržiavanie ustanovenia tohoto nariadenia podlieha pod kontrolnú činnosť orgánov miestnej štátnej správy a orgánov štátnej pamiatkovej starostlivosti.

§ 8

Porušenie povinností stanovených v tomto nariadení je priestupkom proti poriadku v správe v zmysle ustanovenia § 46 zákona SNR č. 372/1990 Zb. v znení zákona č. 524/1990 Zb. ak nejde o trestný čin.

§ 9

Toto nariadenie nadobúda účinnosť dňa 1.7.1991.

JUDr. Vladimír Gečelovský, CSc.

prednosta OO Rožňava